



AH, LUDNICA

SANJA PILIĆ



SADRŽAJ

Oporost	1
Ubojice ptica	3
Sjeme ludila	6
Kratka priča o malom čovjeku	9
Jagode u šećeru	12
Pavao i violončelo	16
Sporedni glumac	20
Pet slika s Natalijom	23
Tokata i fuga u f-molu	27
Novine od jučer	30
Kolač od magle	34
Drugi dan	37
Maškara	40
Samo ljubavnici	43
Susret s laskavcem	46
Ah, ludnica	49
Večernji vlak br. 302	55
Netko je došao	56
Svađa	60

Vrlo kratka priča vrlo siromašne osobe	64
Patetična sonata	65
Priča o Martinu	69
Ljubav	73
Susret	77
Rastanak	81
Bolest	86
Plavuša i ptica	89
To sam ja	95
Oprez, snima se	99
O autorici	105
Impresum	107

OPOROST

Oporost, bijela, protegnuta preko lica i udova, u očima, u slini – navlaženim usnama, svugdje, teška, ljigava i pukla, kretala se dotičući me svojim zacakljenim zubima, i ulazila u me, donosila svoj smisao i darivala mi nategnutu kožu vrata i ukočenost prstiju.

Dolazila je i kao bol u trbuhu; neprobavljena, zgusnuta, uništavala bi utrobu i ranjavala osmijeh pretvarajući ga u razjapljenu grimasu. U početku bih je obično osjećala na trepavicama, koje bi se počele lijepiti međusobno, a zatim bi ulazila u nosnice i stiskala ih vapeći za prostorom.

Šutjela je.

U sumornoj praznini moje sobe ona i nije mogla pronaći riječi; postojala je samo misao i dugi niz dasaka koje su skrivale svod i odvratno škripale dok bi padala kiša.

Obišavši prazan ormar i razbijeno posuđe unišla je u moj krvotok i tu se zaustavila. Osmjehnuta zbog sjedinjenosti tijela i sebe, lagano je prodirala dublje, dublje, a pri tom je njen osmijeh bio sve razvučeniji i vedriji. Uživala je, istiskujući iz lica boju i ostavljajući sive mrlje, koje bi se povećavale čim bi njeno cerekanje bilo glasnije.

Kad bih sjedila okružena ljudima, ona bi se pretvarala u laganu sjenu oko očiju, a usta je ispunjala šutnjom, povlačenjem i porazom. Nije živjela. Jednostavno se rasprostirala i kružila po meni. Napinjala je moje tijelo i skrivala se pod njim.

Ležeći u krevetu često sam pomišljala na to kako da je se otarasim. Palila bih svijeće i gledala se u zrcalu, želeći da stvorim osmijeh i da naboram vrat. Nije mi uspijevalo i ona je lukavo nasmiješena ostajala i dalje u meni, razarajući i šuteći.

Dok sam šećući razmišljala o svom ukočenom licu upoznala sam Magdalenu. Prirodna, s usnama koje su živjele i laganim borama ispod očiju, oduševljavala me i činila zavidnom.

Bojala sam se njezinog razdraganog, snažnog smijeha i pokušala je slijediti. Međutim, i tada sam bila ona ista, nategnuta maska i Magdalena je otišla mahnuvši i obećavši da će pisati.

Od tada bol u želucu nije prestajala, tinjala bi i razbuktavala se, a ja sam postajala sve umornijom. Nisam se više opirala.

Pomirena s njenom pobjedom, probudila sam se jednog jutra, bol više nisam osjećala, a prsti su mi počivali na trbuhu, doticali naboranu kožu. Nisam se začudila, osjetila sam olakšanje i počela sam se luđački smijati zbacivši sa sebe pokrivač i rastrgavši košulju.

Njen nestanak je bio istinski, moje tijelo je mlohavo visjelo, ali ona više nije postojala.

Obuh brzo cipele i izađoh na ulicu koja je vrila i izgubih se u masi.

Tu noć sam plesala pripijajući svoje tijelo uz razne neznance, ne stideći se svojih jadnih butina i osušenog lica.

Kad sam se vratila, soba me dočekala prljava, tamna, nepoznata i osjećala sam onaj stari miris truleži i tegobe.

Pobojah se. Ponovno osjetih bol u trbuhu, neizdrživu, jasnu i iskonsku. Ljigavost dopuza do vrata i zaustavi se u grlu.

- To je od večere - promrmljah i napih se vode.

Potom legoh u krevet, ispružih se, a para vrela poput lave razvali utrobu, da bi se zatim umirila, dok su moje oči i dalje iskolačeno zurile u tavanicu.

UBOJICE PTICA

Vraćali su se u povorci, noseći mrtve ptice u rukama i osmjehivali se zlorado, kobno, a ptičje umorne i uplašene oči počele su dobivati onu nejasnu plavičastu maglu. Šiblje i listovi još su izgubljeno počivali u njihovoj kosi koja se kovitlala na vjetru, san je odnosio raznolika pera ptica.

Jan je išao posljednji: zaustavio se do mojih ramena i nejasno prošao rukom kroz zrak, oblizavši lagano usne:

- Otiđi.

Ostavio me na kraju ulice, izgublenu u prljavštini pločnika i prepuštenu mirisu kestenova i praznini. Ptice su ponovno bile ubijene.

Jan i momci likovali su i upravo prebrojavali mrtva, mala tjelesa kada sam ušla u njihovu duplju. Oči, mnoštvo očiju, hladnih i uprtih u me - i htjedoh pobjeći, potražiti riječi i opravdanje.

Jan muklo i oporo prozbori:

- Dora.

Tijelo mi se prepolovi od straha i dodira njegova golema dlana koji se kruto spusti na moje rame.

- Ne možeš tu ništa učiniti.

Pogleda me kroz svoje stisnute i upale oči:

- One su mrtve. I sutra će biti mrtve.

Zatim poteže pogled prema hrpi ptica koje su ležale na sredini drvenog stola.

- Ni dokučiti ne možeš kakav je to užitak. Krila koja bešumno lete zrakom, lupetaju i onda pucanj i tiho gra, gra, i poniranje njihovih tijela kroz prostor, i tupi udarac koji se potom javlja.

Pogledah prestravljeno Jana, a njegove su se oči ljeskale i bivale sve otvorenijima, dok su

zjenice nemirno počivale u mojima. Tada skine ruku s mojeg ramena i vrati se svojim utihlim prijateljima, prešavši prstima po vratovima hladnih životinja i osmjehnuvši se. Sjedoh na stolicu, posve u uglu i ugledah sva ta mlada i nadmoćna lica, u onom razvratnom raspoloženju pobjede, kako rukama udaraju po stolu, a ptice nemirno poskakuju i čine se načas živima.

Dino sa svojim nježnim, nemirnim licem trčase po sobi i zaustavi se preda mnom:

- To uopće nije strašno, Dora.

Bacivši lagan i oprezan pogled prema mojim crvenim obrazima, okrene se na peti i odmahne rukom.

- Nije odista.

A onda me dotakne svojim malim, prašnjavim stopalom:

- Ali, otići ipak.

Dignuh se iz stolice i polako izadoh.

Jan se vratio kasno, smijući se bučno i drsko sjeo na krevet i otkopčavajući košulju promrsio:

- Nikad više, Dora.

Svoje tijelo ispružio je do mojeg i ja osjetih hladni dodir njegova mesa, pomislih na ptice i njihove žute kljunove.

Jan se podboči na ruku.

- Danas, danas me mrziš. I jučer i sutra, zar ne? I dok god bude kao sada. A bit će uvijek.

Osmjehnu mi se i lagano dahne u oči:

- Znaš, ti bi mogla graditi grobove. Male humke u kojima bi počivale ptice. Tamo u dvorištu pod drvetom.

Zatim se uvuče pod pokrivač i okrene mi leđa.

I učini mi se da vidim mala krhka tijela i izmučene sitne oči koje lebde i pogledah Janovo mirno lice, i znala sam da ne mogu pobjeći, a da će ptica sutra biti mnogo, mnogo.

Polako se iskradoh, noć je bila porazna, hladna: bojažljivo se osvrnuh i počeh kopati.

SJEME LUDILA

U Pavlovoj glavi vrištala su polja groznice: ona je bubrila, nadimala se i nalikovala gvalji, gubi koja uz drvo živi i deblja se, širi i obuhvaća ga. Strava osedlanih konja koji su kroz misao proletjeli, kroz oko, kroz pjenu iz gubice. Jer, ludilo ga je obuzimalo, bivalo izvjesnim, on ga je s čežnjom u iskrivljenim usnama čekao:

- Obuzmi me, obuzmi me svog, podajem se bezglavo ljubeći te.

Glave lubenica njihale su svoje prepolovljeno crvenilo. Oklopljivale bi ga oblošću svojom, zarobljavale tijelo njegovo, lišavale ga postojanja. Poraz u crnim košticama, u svakoj od njih novi okrugao oblik, oblik kojeg se užasavao, oblik koji je smirivao i imao neku beskorisnu granicu.

- Pustite me, bježim od mirnoga.

Opet bijeli očajnici konja, njihov razigran suludi ples izvan neba, izvan prostora. Pjena što čini oblake, pjena koja plače i zaudara i miješa s kosom, rukama, tijelom: sav u pjeni, u pjeni do vrata, do očiju i dalje.

Pavle je stajao na cesti i osjećao taj vihor. Tresao ga je, ruke su tražile smisao kretnje, crnima činile se oči, a smijeh je obuhvatio čitav stidljiv obris što se protezao unaokolo.

- Koliko je more nemoćno! Nikada niti jedan val nije dovoljno velik, niti jedna riba dovoljno snažna. Pobijediti! Treba pobijediti te lubenice, njihov smisao za okretanje, taj sok što naslađuje, poslije kojeg se oblizuješ i tražiš maramicu u džepu.

Krenuo je, tijelo se usklimalo posred ulice. Trava je izvirivala između uglova, crvi su se igrali igara crvljih, ostalo je bilo nevidljivo, sivo i šutljivo.

- Moram se nečemu vratiti, nečemu što sam odavno zaboravio. Nešto sam nosio u sebi, nešto sam imao. Samo je nestalo! Ogledavao sam se oko sebe ali nikako nisam mogao pronaći. Već dugo sam sâm. Prokleta tajno, izmrcvarit ću ja tebe, naći ću te već, pa ću te primiti u ruku i čvrsto stisnuti.

Ušao je u crkvu. Oltar rasprostranjen kroz svjetlost, mliječnu, žutoraspršenu, rastočeni križ i odrubljena glava Krista, miševi što glođu svijeću, jedna slijepa starica koja svira orgulje i

njen titravi osmijeh iznad čela. Svoje tijelo unio je između reda klupa.

- Očekujem ludost, gubljenje udova, osakaćenost, jedno novo pročišćavanje od umiranja: ovi miševi samo jedu i očice im svijetle; želim uživati u svom grijehu, u kajanju svom, u drhtanju
- odista su gladni, suviše sitni, a i glođu previše.

On zijevne. Svijećnjak se zaljulja, svijeća padne, vatra užari staričino lice, bilo je sve crvenije, i osmijeh je poprimao boju, Pavao istrči. Crkva se još dugo dimila, miris se zadržao u Pavlovim nosnicama.

- Moram preskočiti kocke očajanja, o kako li sam bol svoju podijelio! Osjećaj treba biti cjelovit, razaranje isto. Smrt beskonačna, bliska. Ne želim više nježne čaške cvjetova, želim krikove, želim podređivanje nespokoju, užasnutost pčelinjih ćelija, koplja zabodena u zemlju, dijeljenje stanica, zapaljenu kosu, ruke u ludilu oprane - to me proganja, najavljuje se, još uvijek čekam, bojim se i sretan sam.

U svom snu gajim biljčicu, negujem je. U svom snu dijelim ljubav s njom. Ali u svom snu želim i ubiti biljčicu. Jer me sputava. Kada ljubimo, uvijek ubijamo. U pokretu. I trebao bih otići. Ne, pobjeći! Filip već odavno očekuje moj bijeg. Moj prašnjavi ostatak. Danas mi je sve rekao micanjem svojih navlaženih nosnica, znao je da sam prošao kroz njega dodirnuvši svaku misao njegovu. Možda bih uistinu trebao otići?

Osvrnuo se oko sebe, tamnoplava mačka pratila ga je već dobar dio puta. Kao da je to bio i njezin predodređeni smjer, tako je osjećao njezino kretanje.

- Možda je mačka moje ludilo, ludilo sakriveno u dlake i mijaukanje, ehej, maco, mic, mic. Ali ne mogu dozivati svoju ludost s mic... Na što bi se ona mogla odazvati? Ne mogu je ni potplatiti s mesom, ni s iskešenim licem u osmijehu. Ona jednostavno mora shvatiti da postojim zbog nje, da želim tu užarenu svjetlost njenih očiju i gipkost tijela. Sjećam se kada sam prije mnogo godina kupovao sladoled. Sladoled od malina, prodavač je rekao:

- Imam mačku, želiš li je? - ali njegova ludost bila je tako mala pa sam odbio. Poslije ništa više nisam mogao dobiti na vjeresiju.

Životinja došeće do njega. Pavao u bunilu zatrepta tijelom. Zatvori oči. Stisne šake, a onda mljacne. Neko turobno, neizrečeno čuvstvo nadre u njeg i protrese ga.

Konji su ponovno izletjeli iz crnih ravnica, konji s vlažnim vratovima, s utrobama koje poskakuju. Pavao osjeti njihov dah u kosi svojoj. Osjeti kako mu izmetine peru lice, a onda

zaurla. Nijedan osjećaj do tada nije bio tako istinski, nikada ludilo nije bilo tako prostrano. Pavao skide cipele i zapleše, pred očima su lebdjele mučne praznine ispunjene muklom svjetlošću nagovještaja, on prihvati svu nemogućnost opstanka. Navru potoci slijevati se niz njega, a on im se prepusti – u vodi bi se rasplinjavao u bezbroj minijaturnih sličica, pa se potom spajao, drvo bi mu osmijeh bivao, konzerva tijelo. On je svejedno doživio svoj vrhunac, razvodnjen tako krenuo je niz strmu stijenu.

– Kako li je lijepo, kako li je samo lijepo! Koja je ovo pjesma što me u strast baca, kakva li je to voda što me donese ovamo? Je li voda osjetila moje tijelo, je li mu se izmakla? Kroz koje li sam zemlje prošao, koga sreo?

Pavlova glava obasjana zrakom svjetlosti, oči iskrivljene u očekivanju, bezbroj riječi...

On ponovno zapleše. Zatim pogled upre u konje. Oni su ponovno u luđačkom ritmu micali svojim tijelima. Proletjeli su iznad njega ostavljajući miris znoja i zemlje.

Posljednji konj se pojavi dugo iza njih. U svom trku ridao je i griva se tresla, oči su mu suzile. Jurio je. Pavao se tijelom okrene da ga dočeka.

Konj se približi, kopita se zasje, tada oboje osjete užarenost svojih strasti, konj pruži vlažnu gubicu i protrlja njome Pavlovo rame, potom snažno zamahne nogama.

Pavao se sklupčao.

KRATKA PRIČA O MALOM ČOVJEKU

Mali čovjek bio je zaista mali. Nogice u svim mogućim ogledalima, i u svim mogućim pozama, bile su nogice malog čovjeka koji cipele gazi na van. Rukice su bile odrasle, pohlepne, uščuvane, sitne, mlake u rukovanju i podvodačke u milovanju. Mali čovjek nije imao sreće ni s očima, nalikovale su na oči prepariranog kunića i često se sužavale od zločestoće ili lukavstva, tako da bi od njih ostale samo dvije smeđe piknjice.

Mali čovjek nije bio zadovoljan mjerom koju mu je dala sudbina i želio je prerasti u velikog čovjeka. Za vitamine i sport bilo je prekasno, što je tu je, uvijek će kupovati košulje u dječjoj konfekciji i uvijek će u kinu sjediti najdalje u petom redu. Trebalo je nešto izmisliti, trebalo je nešto učiniti!

Mali se čovjek povukao u svoju sobicu i napravio plan rastenja, plan misli, plan prijatelja, plan razgovora, plan držanja, hodanja, ljubakanja, glumatanja, lažakanja, podmetanja, prevrtanja. Dobro je razmislio mali čovjek.

Kada je izašao iz sobe imao je smeđu dolčevitku, plavi baloner, kišobran i talent. U izlozima mu se činilo da je nešto veći. Talent je napokon došao, nakon tolikog čekanja, talent je pokucao na prozor i ušao u sobicu, i ušao u malo stisnuto srčeko i u veliku prostranu taštinu.

- O, kako je lijepo biti odabran, kako je lijepo biti istaknut, kako je lijepo biti drugačiji! - cvrkutao je mali čovjek. - Moram naći ženu koja će hraniti moj talent, moram naći ljubavnicu koja će se opijati mojim talentom i moram odabrati prijatelje. Život je jednostavan. Jedan i jedan jesu dva - smješkao se mali čovjek i gledao kako se ulica pripitomljava i postaje njegovom.

Raznježen, ušao je "K Marici". Neki su rekli zdravo, neki su rekli bok, neki su se nasmiješili. Mali čovjek je zbrajao, odbijao, računao, i napokon pozdravio samo dvoje.

- Ne treba se miješati sa svakim - mislio je mali čovjek i pozvao svoje preostale i potvrđene prijatelje na ručak.

Uz vinjak, on im je ispričao o svom talentu. Oni su bili zadivljeni, ošamućeni, veseli i podmićeni. Tapšali su malog čovjeka po ramenima i gugutali. On je bio očaran i sabran. Već je znao kako se treba držati čovjek od uspjeha, u svakom slučaju malo pognuti glavu, mreškati bore na čelu, govoriti dubokim glasom i povremeno strijeljati pogledom, i nikada,

baš nikada ne gledati u oči. Sve je naučio mali čovjek i sada je bilo lako. Bio je jako veseo i upravo je postajao jako zločest.

Priča o talentu proširila se gradom. Mali je čovjek radio sličice s visibabama i sunčecima i ogovarao druge sličice. Neke je prešućivao pa ih je kasnije hvalio. Znao je pričekati, nikada nije žurio. U sebi, patio je što su njegove visibabe tako visibabaste, prepoznatljive i prazne. Negdje u sebi sjećao se da je nekoć nosio gumene gaće i pelene, da su ga voljele mame i tate, da je bio nevin, dobrodošao i željen, i da od toga ništa nije ostalo.

Žena, zubarica, popravila mu je sve zube nakon vjenčanja, ostavila novac na noćnom ormariću, vratila se u ordinaciju i bacila na posao. Ljubavnica mu je uvijek pomalo lagala, i penjala se preko tuđih stepenica na svoje iskonstruirane stolice od stiropora, tražeći u njemu oslonac i eventualnu pripomoć u zločestoći.

On nije točno znao u čemu je pogriješio, jer imao je talent i uspjeh, a ipak nije bio sasvim zadovoljan, ljubavnica je imala krive noge, a i on je poružnio.

Odustao je od visibaba, pa je crtao jabuke i kruške, i pisao anegdote. Anegdote su se događale samo drugima, i on je pamtio male inserte iz tuđih života, zapisivao ih i smatrao se gotovo kroničarom. Bio je pisac i slikar i mali čovjek. Nikako baš nije bio veliki. I dalje nije mogao podmititi mesara iz ulice da mu proda najbolje meso. Mesar se naprosto nije dao, birao je svoje mušterije. Ništa mu nije pomagalo: ni ulagivanje, ni podmićivanje, ni slika u novinama. Malog čovjeka su se bojali prijatelji, slikari, pisci i ljubavnice, ali poštari, prodavačice, dimnjačari i prolaznici, nisu ga prepoznavali.

Mali je čovjek prijateljevao s televizijom i gurao se u razne plišane fotelje, nefotogeničan, zloban i nepotreban. Oh, obični ljudi ga i dalje nisu pamtali, i on nije volio obične ljude. Nije volio ništa što nije mogao dobiti ili kupiti. I sve što je kupio, kupio je vrlo jeftino. Njegovi jalovi prijatelji, njegove jalove ljubavnice, svi su mu pružali ruke za druženje, pokušavajući udružiti svoje sobne talente, postati jaki tamo gdje su slabi, umnožiti se, želeći osuditi druge za sve svoje osobne, duboke i sakrivene neuspjehe, osvetiti se što su im visibabe visibabaste kako god okreneš, što anegdote nisu smiješne, osvetiti se zbog svojih neljepih lica, abortusa, osvetiti se zbog toga što njih nisu voljeli kada su sve druge voljeli, osvetiti se za samoću iz koje su iznikli, osvetiti za sve talente koji nisu izmišljeni, za sve talente koji nisu umjetno rođeni.

Mali je čovjek bio razočaran. Ma koliko se trudio, bili su u manjini. Napisao je hrpu

anonimnih pisama, ogovarao tuđe prave visibabe, kruške i jabuke, mreškao je čelo i bio je uspješan, ali to nije bilo to, to nije bio taj uspjeh, to je bio uspjeh između nekolicine malih ljudi, malih strasti, malih istina, jedan uspjeh koji mu nije donio zadovoljstvo, nije mu pomogao da promijeni konfekcijski broj, zaustavi starenje, spriječi opadanje kose, sakrije vlažne ruke. Istina, imao je kućicu, zubaricu, debeljuškastog sina, krivonogu ljubavnicu i užasne visibabe, ali sve je to mogao imati i bez tih silnih napora, i sada bi možda bio star i ružan, ali ne bi bio tako zločesto ružan, i tako patetično, i s većim bi se zadovoljstvom brijao svako jutro.

Mali je čovjek osjećao da je pogriješio. Bio je već previše star da to ne bi priznao. Nikako se nije mogao sjetiti kad je počeo griješiti. Nije, doduše, ni znao gdje je to griješio. Ali negdje u glavi pamtio je da je nekoć imao tate i mame, da je imao gumene gaće i pelene, i da je bio nevin, dobrodošao i željen.

JAGODE U ŠEĆERU

Prošlo je sve, kao i jagode u šećeru, sasvim bez žurbe. Odvikli smo se od šećera. Više nismo zagledali jagode u vrtu. Slatko je stajalo na ormaru, a teta je umrla. Više nismo bili djeca moj brat Isak i ja. Moj brat blizanac i ja.

Sjedili smo i šetali po polumračnom stanu, igrajući se sa svojim rasutim sjenama. Ponekad sam pekla jaja za doručak. Naslijedili smo bijelog psa koji je mahao repom i kojeg smo trebali šetati. Isak je izlazio s njim tri puta dnevno i imao je rumene obraze. Bio je lijep taj moj brat. Na tatu je bio lijep.

Tata je odavno iskliznuo iz priče o nama, iskliznuo je držeći ogledalo i namještajući kosu. Nitko nije žalio za tim ljepotanom. Dugo smo bili sami, a onda se pojavila teta. Imali smo zimnicu i vunene čarape. Imali smo jastučnice s izvezenim mjesecom.

Ispod prozora crnci su se ušmrkavali u maramice bez inicijala. Neki su gubili ogrlice od slonovskih kljova. Blizu je bio Ritz-bar sa slovima koja blješte u noći. I djevojke s nacrtanim očima. Isak ih je gledao, naslonjen na svoje tople ruke, još od meda, povijene kao bršljan. Ja sam gledala Isaka. Bio je osvijetljen crvenim i ljubičastim neonom.

Teta nikada nije ulazila u našu sobu. Teta nikada nije ništa pitala. Viđali smo je samo u kuhinji u crnoj pregači. Obrazi su joj visjeli. Nije puno pričala, samo nas je milovala. Imala je vlažne i mlohawe poljupce, koje nam je dijelila u čelo, prije spavanja.

Prije spavanja mi smo prali zube. Bilo je smiješno. Onda smo se ljubili i mirisali. Uzimala sam prastaru porculansku lutku Ming iz davnih vremena i stavljala je na jastuk. Isak je imao spavaćicu koju mu je sašila teta. Takvih, muških, nije bilo u dućanima.

U krevetima smo sanjali. Njegovali smo i pamtili naše snove, a onda ih jutrom jedno drugom pričali. Snovi su bili u bojama i raskošni. Čuvali smo ih i upisivali u teku. Ja sam često sanjala tatu-ljepotana, iako nisam mislila na njega preko dana. Jednom sam sanjala da ja i ljepotan Franko (tako se zvao, bio je južnjak, Polutalijan) sjedimo u sobi. Ja gatam iz crne kave, a Franko me gleda, i dok mu pričam naklonjen mi je kao otac, čim zašutim on postaje ljubavnik. Bježim iz sobe, vani je kišno, prolazim kraj mora, preskačem zid i evo me na livadi, neki znanci sjede na stolicama i jedu voće. Želim ići u crkvu, ali oni odmahuju glavama – već su bili. Kiša i dalje pljušti, blatnjavo je, idem prema crkvi i srećem povorku

ljudi sa sumanutim popom koja kao da je izašla iz Goyine slike, i onda sam pred crkvom. Tu crkvu, drvenu, već sam prije sanjala. Izlazim iz crkve, hvata me veliki strah, bježim na tramvaj, vozim se po Zagrebu, hoću telefonirati i ne mogu. Dinari padaju po mojim rukama, telefon je pokvaren i budim se...

Isak je još spavao. Tete nije bilo. Taj dan došla je s pretraga, blijeda od nekih doktora i istina.

- Nemam više puno vremena - izjavila je odsutno. - Uskoro ću morati u bolnicu. Oprat ću vaše spavačice i skuhati ručkove za puno dana. I upaliti dva frižidera i freezer. A onda dok sve to pojedete, možda ćete i odrasti - rekla je i poslala me van, na zrak. To jutro nisam čekala Isaka.

Zagreb je bio raskomoćen i vedar. Nigdje oblaci nisu prekrivali trgove i zastave nisu vijorile, a ipak, bilo je svečano. Kupila sam razglednicu s kazalištem, žaleći što nisam glumica u toj krasnoj scenografiji. Nisam imala kome pisati. Nisam kupila marku. Iz izloga su me gledale lijepe djevojke golih ramena. Razmišljala sam o ljetu i praznicima. Škole nije bilo. Dani su bili dugi i prazni. Imala sam šesnaest godina u to turobno vrijeme prolaznih reklama i stojećih kava. Isak je imao spavačicu dok mu je neon šarao lice. Imali smo tegle pune slatkog i ručkove u freezeru. Mi smo bili jedna stara porodica sa slikama u zlatnim okvirima i sa samoćom. Još smo voljeli kavane i travnjake. Imali smo tri groba na Mirogoju i jednu tetu koja umire.

I Isak je došao kasnije, na zrak, rumeni Isak s bijelim psom. Sjedili smo na klupi i šutjeli. Onda smo kupili sendviče i opet sjedili. I jeli. Pas je mahao repom. Išli smo na Coca-colu, ali pas nije mogao s nama pa smo ga privezali za prometni znak. Gledali smo kroz staklo kako ga ljudi obilaze i kako ga se boje. Nekako su zaboravili što je pas, pa su se ljutili što tu smireno leži i sunča se. Zaobilazili su ga psujući, i ulazili u svoje okupane automobile, parkirane ispred izloga. Šetači su hodali u koloni. Nije bilo mjesta za držanje za ruke. Na zidu, na bijeloj cedulji je pisalo: *Molim vas da se ovdje ne parkirate jer se tu stanuje*. Izvana su nas gledale neke žene i šaptale i kimale glavom. Isak je imao bijele, bijele zube. Djevojčice su ga promatrale u ogledalu. Pojeli smo još dva sladoleda i izašli van. Pas se razveselio.

Došli smo kući kasno navečer. Teta nas je čekala.

- Gdje ste vi? - pitala je. - Moram vam dati instrukcije za život, prije nego što odem.

Rekla nam je koga treba nazvati kada nestane plina, koga ako pregori osigurač, koga ako pukne cijev od vode. Još je rekla da život nije ništa posebno, i da je sve prolazno, i prijateljstvo, i ljubav, i neka se držimo skupa i neka se ne rastajemo. Onda smo zadnji puta jeli jagode u šećeru.

Teta je otišla. Prvo je bila zamotana u bijele plahte zajedno s drugim osuđennicima na smrt. Na stolicu je stajalo cvijeće i mandarine. Kosa svjetlost je ulazila kroz prozor. Dočekivala nas je odsutnim pogledom. Držala nas za ruke. A onda je rekla da više ne dolazimo.

Ljepotan Franko se pojavio kada smo pojeli svu hranu iz freezera. Pozvonio je na vrata, a iza njih mi smo već odrasli, baš kao što je željela teta. Isak je pušio cigaretu kada je Franko ušao u sobu. Isak je ležao na krevetu, golih stopala, zajedno sa psom. Na jastučnici s mjesecom.

- Zašto si došao? - pitao je glasom koji nije više mutirao. Franko je ostario, i ljepota je ostarjela, prebrzo. Potrošilo se to lice, nestala je sjajna kosa, odijelo se otrcalo i nokti su mu bili crni i neuređeni. Ništa na njemu nije ostalo od prije. Došlo je vrijeme da nas se sjeti. Na radiju je svirao tango. Vani su majstori mijenjali slova na Ritz-baru. Našminkane djevojke bile su protjerane iz ovog kraja. Ritz-bar se polako pretvarao u Snack-bar. Za sve one kojima se žuri.

Franko je oprezno sjeo. Ja sam mu donijela rakiju. Oči bivšeg ljepotana gledale su me očinskim ponosom i nekom bojazni.

- Velika si - rekao je muklo i ja sam se sjetila sna. Isak je ustao. Iz usta mu je izletio dim.

- Volio bih da odeš. Teško mi je kad te gledam. Ti toliko razumiješ, zar ne? - prošaptao je.

Franko je ispijao rakiju. Oči su mu prelazile po sobi. Preci su mu se smiješili. Gledao je mene, pa Isaka. Upravo je sazreo postati otac, ali bilo je kasno.

- Nije važno - rekao je i digao se, a ramena su mu ostala pogurena. Isakove bose noge stajale su na perzijskom tepihu. Ja sam uzela psa. Bilo je vrijeme za šetnju. S ocem sam sišla niz stepenice. Sporo je koračao. Pas je bio nestrpljiv. Šutjeli smo i onda se rastali bez riječi. Mislila sam na onaj san i na tetu. U svakom slučaju život nije bio nešto posebno. Dok sam šetala i dok se nisam pozdravljala s drugim vlasnicima pasa, i dok nisam pričala o hrani, cijepljenju i navikama, ja sam mislila na naše nasljedstvo, na pretke u zlatnim okvirima, na srebrne samovare, dnevnike, stare fotografije i jastučnice s mjesecom. Mislila sam na naše

najstarije, dobro upakirano, sačuvano i nepotrošivo nasljedstvo koje se zvalo samoća.

PAVAO I VIOLONČELO

Naslonio se na violončelo, a kamenčići su zaškripali ispod oblog tijela. Pavao spusti glavu na hvataljku. Kosa mu se pomiješala sa žicama, kosa još vlažna od sna i puna bijele, sitne soli.

Nikada on nije čuvao taj svoj instrument, puštao je da ga grebu grane dok je kroz šiblje prolazio, tražeći mjesto za vježbanje, puštao je da ga kiša kvasi, dok je bježao od iznenadnih ljetnih provala oblaka, puštao ga je da stari zajedno s njim, ne hajući za njegov lakirani zvuk i vjerujući da će jednog dana iz njegove rezonantne šupljine izaći sve slike koje je vidio, sva vremena i krajolici kojih se dotakao. Violončelo mu je bilo vjeran prijatelj, zauvijek.

Katkad, kada bi svirao pred publikom, činilo mu se da iz te akustične utrobe izlazi vrijeme s krilima, prošlo vrijeme mekano kao jastuk, sastavljeno od sunca, tišine i sjete, i to nikako nije bila samo vještina ruku, prstiju, gudala i marljivosti, postojala je čarolija koja je izlijetala s notom i pretvarala se u sliku – ljudi su s uzdahom gledali i slušali tu glazbu koja ih grli. Kasnije su puno pljeskali, otvorenih usta i bez riječi, s krijesnicama u očima i zarumenjelih obraza.

Kamenčići opet zaškripaše.

Pavao odmakne glavu i spusti violončelo na zemlju. Rastvori svoju malu drvenu stolicu i sjedne.

Pred njim je bilo more.

Sunce je trebalo izroniti iz horizonta i on ga je čekao. Njegovo blijedo lice već je malo potamnjelo, protekao je i treći tjedan kako je tu, u svibnju koji polako prolazi, s morem, s plimom i osekom, ribama, obalom, i vremenom od dvadeset i četiri sata na dan samo za sebe i instrument.

On rastegne noge i raširi ruke.

Cijela ova obala bila je tu samo zbog Pavla, sva ta tišina šutjela je da bi on čuo male, sitne tonove koji griješe i koji su krivi i koje će njegovi prsti uništiti svojom spretnošću i brzinom, i ostat će, ah, ostat će samo jedna savršena melodija.

Obluci su mu vraćali krasne zvonke zvukove, čim bi gudač dotakao strune. To su bili jeka

kamenčići u tom Jeka selu, u selu s tri koze, jednim magarcem i četiri ostarjela ribara sa ženama koji se preko ljeta pretvaraju u ljubazne i nasmiješene ugostitelje, s domaćim medom i posteljinom koja miriše na lavandu.

Pavao dohvati violončelo i počne svirati. Bilo je to tako jednostavno, ruke su ga slušale, u stvari, ruke su svirale same. Više nije morao misliti, prsti su mu bili meki, a šake savitljive, sve je postalo lako. On zatvori oči i pusti glazbu neka se prostire kao magla, i ljubi se s drvećem, drhturi u zraku, zvekeće u kamenu i šušti u moru... U kosi mu je opet bio vjetar, uvijek mu je kosa letjela dok je svirao, kosa je također svirala, lebdeći u zraku kao nota u crtovlju.

Kada je otvorio oči, ona je bila tu.

Ona je imala trinaest godina i tanko lice s okruglim očima, usne zgrčene u grimasu, ispod njih je rastao krhki vrat i koščata ramena, pa neke male mandarine kao grudi, dječje noge, ruke sitne i crvene na dlanovima.

Saznao je da je gluhonijema dok mu je neko popodne točila vino u čašu i on je rekao hvala, jer je bio ljubazan i dobro odgojen, i jer je htio čuti njen glas, a ona je kao i uvijek šutjela i onda je domaćin rekao:

- A, ona ne govori, i ne čuje, ne hvalite...

Pavao se stresao od nelagode i iznenađenja. Otkad je dolazio svirati na obalu i ona je dolazila u svojim cokulama, klap, klap i onda sjela nedaleko i gledala ga, gledala. I slušala, slušala... Bar je tako mislio.

I sada je saznao da je gluhonijema, da joj je u ušima tišina, da u ustima nema riječi, ta djevojčica, njegov pratilac, njegova mala sjena koja zgrbljeno čuča na kamenu, i gleda mu u ruke, samo u ruke, ne lice, ili ramena ili kosu, samo ruke, cijelo to vrijeme samo ruke koje iz jednog prijateljskog violončela izvlače zvukove.

Kad nije grlio instrument, ona nije obraćala pažnju na Pavla. Iz njegovih prstiju izlazio je glas i ona se čudila tome, tome što nikada nije čula, jer to, to isto je drugima izlazilo kroz usta, a njemu, Bože, njemu je to izlazilo diranjem žica, to je izlazilo iz te sprave i on je bio sretan i imao je zatvorene oči, tamo na obali. Nešto je tajanstveno bilo u njegovim prstima, i zato, kad nije svirao, on je nije zanimao. Igrala bi se nijemih igara, gradila gradove od kamena i satima sjedila na dovratku, puštajući da je preskaču svi koji su ulazili ili izlazili iz

konobe. Nitko nije dirao tu skutrenu šutljivicu sa zamršenom kosom, s grčom oko usana, s grčom koji ne govori, već se skamenio i ona ga nosi na licu kao što neki nose madeže, ili tamno crvenilo, od rođenja.

Postajalo je sve toplije. Iz velikog grada počele su često stizati razglednice i šarena pisma za Pavla. Zvali su ga da se vrati, već su ga očekivali nestrpljivo, ti vjerni prijatelji i neke šutljive žene. Nije mu se išlo, tu ih je puno više volio, dok su bili nalik na san, dok ga nisu dodirivali i nisu postavljali pitanja, i nisu razmišljali o odgovorima. U svojim G, D i E tonovima on im je i tako sve ispričao. Razmišljao je o selu, o selu u izumiranju, s osam starih ljudi i nijemom djevojčicom. Često je mislio na nju. U njoj je bilo nešto od sonata i suite koje je svirao. Gledao je violončelo naslonjeno na bijeli zid i mislio na nju, ne htijući.

Na kraju, trebalo je ipak otputovati.

Pavao je spremio svoje violončelo u kovčeg, a crno odijelo od baršuna uredno složio za budućnost. Osvrtao se po sobi tražeći nešto za uspomenu. Baka u crnini mu je poklonila dva stručka lavande i on ih je spremio kraj odijela. Dobio je još i maslinovo ulje, dva medenjaka i bocu likera. Baka mu je u to zlatno popodne otpjevala neku staru pjesmu za rastanak, suknjom otrla suzne oči i dodirnula mu kosu. Sa starim je ispio čašu vina i šutio. I već je bilo vrijeme da se požuri.

Okrenuo se da se pozdravi i s njom, ali nje nije bilo. Nije sjedila na dovratku kao malo prije, nije pisala rukama po zemlji kao malo prije, nije padala svjetlost po njezinoj nepočešljanoj kosi kao malo prije. A bilo mu je tako važno pozdraviti je. On je potraži. Pilo mu se vino, odjednom mu se pilo vino, a nije bilo vremena više, vrijeme je bježalo.

Djevojčicu je našao kraj smokve. Stajala je pognute glave, sakrivena iza kose, u obaveznim klap, klap cokulama. Pavao joj pruži ruku. Primio je njezine crvene prste i povukao je. Jako mu je bilo važno da ga isprati, da čuje njezin nespretni hod pokraj sebe, gleda je i sluša nečujnu Brajevu glazbu njezinih vlažnih dlanova.

Držali su se tako za ruke sve do stanice u makiji, gdje su se vlakovi povremeno zaustavljali. On je mislio na svoje trideset i dvije godine i mislio na nju, dok su hodali tako kroz šiblje, dok su joj koljena dirala oštre trave, on je mislio na nju i volio je, tu gluhonijemu djevojčicu, volio ju je gotovo kao violončelo na leđima, na tom putu kroz krš.

- Mora da je i ona sastavljena od nekih žica i od neke praznine, i u njoj postoji neki zvuk - razmišljao je. I te žice treba znati ugoditi, i po njima treba znati svirati. I ako pogodiš, i ako

si strpljiv, ona više nije nijema i ona čuje.

U kosi mu je opet bio vjetar. Djevojčica je hodala oborene glave.

- Kako bih je trebao dirnuti, da me čuje? - pitao se i stidio odjednom, a vlak je dolazio pišteći kroz pejzaž. Bilo je prekasno. Pavao ispusti njezinu malu ruku i popne se na stepenicu. Vidio je samo kosu, lice je ostalo sakriveno. On uđe u kupe i položi violončelo na pod. Vlak je kretao i polako napuštao selo Jeka i starce, magarce, koze i malu prikazu u šiblju. Pavao nasloni glavu na prozor. Mislio je na koncerte koji ga čekaju i na odijelo od crnog baršuna koje će mirisati na lavandu dok bude svirao u velikom gradu.

SPOREDNI GLUMAC

Ušao je u sobu sa cvjetnim tapetama i zatvorio vrata. Strah, opet ga je iznenadno obuzeo strah. Ispijao je kavu sa starim društvom, i bio je, začudo, vrlo ljubazan i častio je, trošeći svoj slavni honorar, od slavne predstave u kojoj nije bio najglavniji glumac, ali je barem opet počinjao i opet radio, i opet glumio, jedino što je stvarno želio.

Ali dok je trajalo veselje, dok su ga tapšali po ramenima, (to mu se uvijek gadilo), neka bojazan mu se polako ugnjezdivala u ruke i osmijeh, uskoro je osjetio kako drhti. Oznojio se po vratu, ispod tamnih, dječaćkih koverća, ispod plavog ovratnika i izašao van. Prijatelji su kroz staklo gledali kako se udaljava i maše rukama ta krhka kreatura kojoj se žuri, taj glumac kojeg su spomenule novine, nakon toliko vremena. Bio je savršen u ulozi Malog cara, kraj ostalih savršenih u nekim drugim ulogama u tom poluavangardnom teatru. Znao je da u njemu ima nešto, znao je to sigurno, dok je razmišljao o ulozi u praznoj sobi sa cvjetnim uzorkom i hladnjakom u uglu. Ali sada, sada se opet bojao. Bojao se samoće koja dolazi, koja se prikrada kao tajanstvena prijateljica i škaklja ga po vratu dugim, sjajnim noktima i tjera ga na ovu nepotrebnu, dugu šetnju do kuće.

Koliko je vremena prošlo od njegove prve i jedine glavne uloge suludog dječaka? Nitko ga nije primijetio iz prvog i drugog reda kritičara. Zapravo cijelu tu predstavu nisu primijetili, i novine su bile prazne, nigdje ni retka o njemu, ili predstavi. Te dane se pisalo o cijenama, vranama, čistoći i o gostovanju cirkusa, ali njega nitko nije spomenuo, njega pomahnitalog od glume u njegovoj najboljoj roli. Predstava je prikazivana nekoliko dana, a onda je zbog nezainteresiranosti skinuta s repertoara. Režiser je otputovao iz Z. i nakon nekoliko godina mu poslao razglednicu s cvijećem i objasnio mu da sada uzgaja pčele i da je sretan i bogat.

I sada je stajao iza vrata, oduzet. Ušćuvano tijelo nije ga slušalo. Disao je duboko, dok mu je bubnjalo u sljepoočicama. Žila mu je iskočila, uvijek mu je iskakala dok bi se naprezao, ta plava žila ispod nježne kože. I ona je bila glumački rekvizit, još prekjučer, na premijeri, ispod reflektora. Samo da danas zbog tog glupog straha ne nastrada. Rečenice iz novina su ga opijale, tako da je bio lud od sreće, još jutros, a sada... Glumac krene po votku. U hladnjaku je uvijek bilo nešto što ga je tješilo. Naprimjer: limun i votka. On uredno izreže krišku. Natoči si votku u sjajnu čašu. Strah ga je polako napuštao. Novine s njegovim i nekim drugim likovima ležale su na krevetu. Fotograf ga je snimio dok mu je bio u prvom planu, tako da je njegovo tijelo sakrivalo one druge, u stvari, glavne glumce. Fotografu se

vjerojatno žurilo, nije razmišljao o predstavi, već samo o svjetlosti i ekspoziciji, i sporedni glumac mu je bio zahvalan zbog toga.

Sporedni glumac, naslonjen na zid, ispruženih nogu, mislio je na svoje prijašnje, bezuspješne pokušaje. Nikada više neće glumiti u užasnim skečevima za televiziju, nikada više u novogodišnjem programu neće izigravati veselog i ostarjelog dječaka u kratkim hlačama, po kojem padaju konfete i raznobojne vrpce, i koji se smije mjesec dana unaprijed, oznojen ispod nekakvog light-showa i iznerviran od režisera koji gnjavi. A ipak, trebalo je zarađivati za život, za stan s cvjetnim uzorkom i hladnjak pun votke. Trebalo se vježbati u glumi, makar kakvoj, da ne zaboravi kako to izgleda. Ali sada, ne više... Pokušat će biti pametan ubuduće.

Glumac je ušao u one sređene godine, kada je još dovoljno mlad za slavu i dovoljno star i zreo za uloge koje ga čekaju. Imao je nježno lice sa sitnim borama i kovrčavom, sjajnom kosom. Dovoljno lijepo za naslovnu stranicu nekog časopisa u boji, i dovoljno izražajno za uloge poluludih kraljevića, idiota, činovnika, škrtaca, staraca i ljubavnika.

Sretan je bio glumac u toj sobi bez žene i čarapa koje se suše na balkonu, bez djece i pošaranih zidova, bez namještaja na otplatu i bez nedjeljnih ručkova. Bio je sam na toj svojoj pozornici, na kojoj će vježbati i raditi, raditi, gledajući se u ogledalu i slušajući se u tišini. Njegov krevet će biti raspoloživ za neke kratke, ponoćne zagrljaje poslije proba, ali on će i dalje biti sam sa svojim ponovno otkrivenim talentom i votkom u hladnjaku.

Strah je iščezao, glumac se opet dobro osjećao. Više mu se nije ostajalo u sobi. On iziđe i zalupi vratima. Bio je zadovoljan u liftu dok je putovao u prizemlje. Bio je sretan. Uzdahne.

- Moram se požuriti, možda su oni još tamo.

Oni su još bili tamo, iza stakla, njegovi kazališni prijatelji.

- Već si došao? - upita jedan, a on je klimao glavom i častio. Ugodno se osjećao u tom društvu kojem je odjednom tako pripadao. Sviđalo mu se da pričaju o predstavi i da zure kroz staklo u svojim ležernim, talijanskim i drugim odijelima. Svi su bili u srednjim godinama, a još tako mladi, s ljubičastim šalovima oko vrata i bez prošlosti. Glumac popije votku. Uskoro je počinjala predstava i on naruči kavu. Veselio se što dolazi vrijeme glume, i on će, samo da popije kavu, našminka se i preodjene, on će glumiti Malog cara u crnom trikou, s pelerinom i krunom, na daskama koje škripe i ispod zelenog svjetla, ispred tame u kojoj se nalaze gledaoci koji plješću, na kraju.

Sporedni se glumac veselio, veselio se u šminkarnici, u pauzi, čak i iza zavjese, dok je čekao na red. Bio je pun dobronamjernih savjeta glumcima-početnicima. Sve je bilo u savršenom redu. Sve je bilo dobro u toj predstavi. Glumac je bio sretan. Nikada se još nije tako poklonio nekom liku, kao tom Malom caru. Vraćao se opijen i iscrpljen u svoj stan svake noći, dok mu je u ušima odzvanjao pljesak. Spavao je lagano. U tišini sobe, u snu, stalno je osluškivao da zazvoni telefon i da ga pozovu. Neki neki da ga pozovu, iz drugog kazališta, iz druge republike, s televizije ili filma. Svejedno je bilo otkuda i tko, samo da uloga bude velika i glavna, ostalo i tako ovisi o njemu. Jer on sada zna i može i hoće, on to jedino i želi, glumiti, glumiti i živjeti svim drugim životima osim svojeg, on želi trošiti svoje lice i svoje kretnje.

Ali telefon nije zvonio. To jest zvonio je, no s druge strane čuli su se krivi glasovi neke majke udaljene pet stotina kilometara, nekih rastavljenih dokonih žena i neudanih prijateljica koje su mislile na njega.

Nitko ga drugi nije zvao dok je ležao na tepihu s votkom u ruci i čekao. Glavni glumci davali su intervjue po novinama i spremali se za nove uloge, a on je čučao u cvjetnoj sobi i očekivao značajan poziv ili telegram. Ništa se nije događalo. On postade zlovoljan i osjetljiv. Postade zloban. Izlijetale su mu gorke i zajedljive riječi dok je s kazališnim prijateljima ispijao kavu prije proba. Bio je očajan. Stalno je mislio na režisera koji uzgaja pčele i koji je uspio u pčelinjem svijetu, organiziranom, ljepljivom i marljivom. On je jedini vjerovao u njega, nekoć davno, prije ovog braka s trutovima i maticama u šumi punoj kestena. Razmišljao je što da radi. Primjećivao je da se uljudno smiješi televizijskom režiseru iz novogodišnjeg programa i da nepotrebno zastajkuje kad ga sretne. Strah, opet se javljao strah, taj poznati, vjerni pratilac. Tako je malo bio bez njega, tako je kratko vjerovao u sebe i sudbinu, taj veliki, neotkriveni glumac, osuđen da uvijek bude sporedan. Nije postojalo pravilo za uspjeh u svijetu u kojem je živio.

Glumac se povukao u sobu s cvijećem na zidu. Rijetko je izlazio, osim katkad na rijetke probe za svoje rijetke uloge. Odustao je od kava, izloga i mode. Zaboravio je na svoje neuspjehe i nemoć. Brinuo se jedino o hladnjaku, votki i nabavljanju limuna. Navikao je na samoću, i drugovao s njom, ponovno. Iskopčao je telefon. Ležao je i čitao knjige.

I ponekad, i ponekad, kad bi se spustila noć i pogasila svjetlost na tuđim prozorima, on se iskradao iz svog mekog kreveta i čudnim koracima, mašući rukama i pričajući hodao po sobi. Tako je, u mraku, s mjesečinom na prozoru, postajao glavni glumac na toj sceni s hladnjakom, ogledalom i bez drugih rekvizita, na toj sceni u njegovom cvjetnom, ružičastom, usamljenom teatru, s balkonom i bez pljeska na kraju.

PET SLIKA S NATALIJOM

Imala je mirisavu kožu, s bijelim, jedva vidljivim pjegama. Natalija, luda Natalija, crvena Natalija, raskalašena Natalija, moja draga susjeda, moja izmišljena sestra, moja nježna prijateljica, u lanenim haljinama, iz drugog stubišta, iz sobe s ogledalima. (Ogledala su imala zlatne okvire i papirnate zvjezdice.)

- Zdravo Na-ta-li-ja - rekla bih u rano, rosno, sunčano jutro, još zadihana od trčanja, i prašina bi uzdrhtala. Sve je bilo kao na starinskoj fotografiji, uvijek se nešto manje važno gubilo u magli, ili je izbljeđivalo na suncu. (Natalija je bila oštra i osvijetljena, ja sam ličila na sjenu u mraku.) Ona bi odvojila svoje tanke ruke od haljine ili spavačice koja je sličila na haljinu, i moja bi glava padala u njezino krilo. Moja odsutna glava.

- Možda bi mi mogla biti mama? - pitala sam gledajući njene nezrele, sitne bore na obrazima. (Na fotografiji se nisu vidjele.)

- Možda bih ti mogla biti uspomena? - kazala bi Natalija i ja sam se bojala. Jele smo kifle i putar i mlijeko, a kasnije banane. (U puno ogledala, vidjela sam nas kako jedemo i kako nismo same.)

- Koliko imaš godina? - pitala je Natalija.

- Sedamnaest - rekla sam, a ona je nezadovoljno odmahнула glavom. - Još uvijek imaš iste godine, a dani tako prolaze. A ja starim. Uzgajam neku bolest u sebi. Zalijevam je poput puzavca. Jednog dana će mi obrazi samo pozelenjeti, a kad isplazim jezik bit će sav od lišća.

- Budi mi baka - rekla sam, a Natalija je pokupila srebrne žličice ne osmjehnuvši se.

- Gdje si? - pitala sam na drugoj fotografiji, osvijetljena sa strane. Natalije nije bilo. (Imala sam oštar profil sa dlačicama iznad usne.) Kopala sam po kartonskoj kutiji. Dodirnula sam ukosnicu, marku, kockicu, pismo. Sve sam složila u kutiju. Uvijek sam se tamo mogla pronaći.

Na trećoj sam fotografiji jela banane i imala slamnati šešir, i sjenu na licu, a Natalija je ležala i smijala se. (Bore se nisu vidjele, bilo je snimljeno iz daljine.) Jela sam bez teka, ali uvijek sam jela malo previše.

- Puknut ćeš - rekla je Natalija, a ja sam gledala što bi to moglo puknuti na meni. Malo sam se bojala da sutra neću moći jesti banane. Malo sam se bojala da je sutra uvijek opasnije. (Bila sam mršava, i lice mi je bilo čvrsto, same čvrste kosti u licu. Ništa nije ličilo na strah.) Natalija se okrenula u pijesku. Lančić joj skliznuo niz vrat i puknuo, lančić s ogledalcem. Vidjela sam Natalijinu obrvu u ogledalcu, u pijesku, kako se mršti.

Filip je mahao foto-aparatom. Otisci stopala, četrdeset otisaka, iza četrdeset otisaka stajao je Filip i mahao. (Bilo je vruće i zrak se micao, Filip je bio nejasan.)

- Voliš ga? - pitala je Natalija i obrva se izravnala.

-Možda - rekla sam i skinula šešir. - Za neko vrijeme ću znati. Uvijek sve bolje znam kada prođe.

Natalija je ustala ne uzevši lančić. U ogledalcu je mirovalo nebo.

- Opet starim - rekla je Natalija.

Na obojenoj fotografiji ja sam zelena, a Natalija je žuta. Ja imam zelenu kosu obojenu flomasterom, a Natalija žutu frizuru obojenu flomasterom. Obje imamo crvene obraze, ali Natalija ima frizuru, i mi se držimo za ruke i jako smo zadovoljne. Ja se smijem, a Natalija se ne smije, ali je vesela, to se osjeća ispod žutila. Ja imam možda petnaest godina, a ona možda dvadeset i sedam, i ne želi mi biti mama, ni teta, ni sestra, ni prijateljica. Kaže da sam mala glupača, i neka joj ne dolazim navečer, i ja joj ne dolazim, slušam priče o čudnoj susjedi koja ima ljubavnike. Ima ljubavnike kažu, i podrhtavaju im podbraci kao vreće, ljubavnike kažu, i onda se čuje neko cccc, zzzz i ssss, sama sikteća slova.

Ja imam zelenu kosu i nikada ne viđam ljubavnike. Kada dođem, a to je bilo prije putra, kifla i banana, Natalija kuha čaj i pjevuši. Ne miriše na cigarete, cipele ili sakoe. (U svim ogledalima Natalija kuha čaj, a ja stojim na sredini sobe.)

Na maloj fotografiji Natalija je sama. (Vidi se jedino glava, bore na obrazima, nov lančić oko vrata, komadić haljine i komadić trave.) Mislim da je lijepa. Ja još uvijek malo previše jedem i imam trbuh. Očekujem bebu i hodam po kamenju, uz more. Natalija mi je napisala pismo i poslala svoju najnoviju sliku. Znojim se, imam japanke s leptirima i lijena sam. Sličim na tatinu kćerku, ili sina, sastavljena sam od margarina, brašna i dosade. Ruke su mi okrugle i ružičaste. Ne jedem banane i debela sam od straha. Strah je narastao kao i trbuh.

- Ne vraćaj se u Lj. - piše Natalija. - Tu padaju kiše po limovima i slijevaju se niz oluke, i

odlaze u kanalizaciju, pa možda u rijeke, i možda u mora, kraj tebe. Dosadne kiše. Susjedi me gledaju kroz špijunke, i ja se saginjem kad prolazim pokraj njihovih vrata. Onda se u sobi zadovoljno smijem. Zamisli, njihove kćerke pomalo nalikuju na mene, roditeljska lica su izdužena od užasa, ali kćerke rastu i nose neke čudne suknje koje svjetlucaju, i ljube se sa momcima ispod stepeništa. Ne vraćaj se u Lj. Moje su pjege malo posmeđile, i opet starim, svakih nekoliko godina starim, naglo i strastveno. Jedna je maca omacila petero mačića, u ormaru, u šupi. Uvijek zablatim cipele kad joj idem u posjet. Ne dolazi. Ovdje ima puno prašine, a prozori su prljavi.

Zadnju fotografiju sam izgubila. U ogledalu je nestala. (Ušla sam u sobu. Natalije nije bilo. Imala sam ogroman trbuh u svim ogledalima.)

- Došli ste - rekao je netko.

Okrenula sam glavu i ugledala ćošasto, sivkasto lice.

- Tko ste vi?

- Stanar, zar me se ne sjećate? - zbunjeno je rekao.

- Zašto bih vas se sjećala? - pitala sam.

- Tu stanujem dvadeset godina - kazao je.

- Ne znam zašto bih vas se morala sjećati - odlijepila sam lice od njegovog.

- Mi smo je pokopali - rekao je - mi, susjedi. Prošli četvrtak.

- Da - kimnula sam.

Jedno žensko lice izvirivalo je iza njegovog ramena.

- Pala je pred vratima, jadnica.

Imalo je podbradak, to žensko lice. Cccc, zzz, ss zaštitilo je.

- Odmah je umrla, infarkt. Tražili smo vas. Onda smo ušli u njezinu sobu, ali nikakvih adresa, fotografija ili pisama nismo našli. Tako vam nismo javili. Nismo otkrili imena njezinih prijatelja. Malo je ljudi bilo na sprovodu. Uglavnom iz ulice.

- A njezine stvari? - upitala sam. - Gdje su njezine stvari?

- Raznijele su se. Nešto smo odmah prodali, zbog pogreba – rekao je stanar.
- Ako vam što treba, mi smo kat niže – dodalo je žensko lice, gledajući moj trbuh.
- Hvala – odjeknulo je u praznoj sobi.

(Imala sam razmaženo lice u ogledalima. Iz nekih čudnih razloga, ogledala su ostala na zidovima.) Našla sam figuricu od gline, prsten, šalicu za mlijeko i viljušku. Imala sam kartonsku kutiju, sastavljenu od uspomena i zalijepljenu na rubovima čvrstim ljepilom.

- Bol je plahta kojom se pokrивam svake noći – šapnula je jednom Natalija, ne gledajući me.
- Budi mi prijateljica – šapnula sam. (U svim ogledalima sam to šapnula.)
- Ne mogu – odgovorila je. (U svim ogledalima ona je to odgovorila.)

Izašla sam iz sobe. Neka žena s iznenađenim licem dodirnula je moje rame.

- Moja sućut. Oprostite, ali što je vama, u stvari, bila Natalija? – Lice je postalo znatiželjno. Sličilo je na upitnik i na uskličnik u isto vrijeme. Namrštila sam se, a to je bilo prilično teško, jer su mi obrazi i čelo bili debeljuškasti.
- Nije mi bila ništa – rekla sam uzdahnuvši i počela polako silaziti niz stepenice, držeći se za ogradu.

TOKATA I FUGA U F-MOLU

Nismo se upoznali ni te večeri, u crkvi, dok su svirale orgulje. Imao si modru mašnu na bijeloj košulji, a ja sam imala poljubac sakriven na dlanu, između linije života i linije ljubavi. Malo sam se bojala, na tri metra udaljenosti od tvoje njegovane ruke. Na izvjestan način, bio si tako dosadno savršen i skladan, i tako drugačiji od mene. Morala sam gledati tvoj ponosan i uzdržan profil, čvrsto ocrtan ispred kamenog stupa, i uspravan, vjerojatno si kao dječak hodao po svojim prostranim sobama držeći knjige na glavi. Mislila sam da je, možda, najjednostavnije položiti ti glavu u krilo, sjesti na praznu stolicu do tebe, i čušnuti ti taj poljubac s dlana na obraz, na male, svijetle, uredne, mirišljave i meke maljice. Naravno, ništa od toga nisam učinila, osim što sam poluotvorenih usana i dalje blenula u tebe, sakrivena iza gospođe u ljubičastom šeširu. Pijesak mi se skupljao između prstiju, osjetila sam kako me dlanovi svrbe, baš kao nekada, dok sam u osamljenom pješčaniku gradila gradove koji nemaju imena, ni stanovnika. Pogledala sam svoje ruke, a zvuk orgulja zaljuljao je crkvena zvona: moji prsti bili su izgrizeni, a ispod noktiju skupljala se nečistoća...

Večernji vjetar dodirnuo mi je kosu, dok su se note gušile u zraku, pogledala sam prema crkvenim vratima koja su bila širom otvorena i otkrivala su asfalt i nebo spojeno u tanku, isprekidanu liniju: znala sam da je majstor ušao.

- Opet si tu - rekao je lagano me udarivši po leđima - a, prabaki je slabo. Ako noćas ne umre, nikad neće.

Stajao je kraj mene, u trećem redu, majstor, velik i nehajan, a ljudi su ljutito šaputali da se makne, i gurali se. Ti to nisi čuo, bio si zamišljen, i ja sam gledala tvoje blijedo lice kao isprano varikinom, i tvoju kosu koja svjetluca pod škrtom svjetlošću crkve, a majstor je brundao, držeći svoju pozlaćenu šaku na mom ramenu.

Nekoć davno, opatice su mu donosile tanjure s mahunama i špek u radnju, a on im je za uzvrat popravljao okvire za slike, i križeve, i bojao ih u zlatno, kad bi trebalo. Nekoć davno, on ih je ljubio, sakriven u sjeni trošnih vrata, a još prije, kao divovska beba, sin, bio je kršten u ovoj istoj crkvi, ispod tih istih orgulja, uz ovo isto raspelo.

- Onda, ti dođi kad završi - rekao je majstor s razumijevanjem i sagnuo se. - Neće ona tako brzo. Malo sam se prepao, teško je disala. Neće ona... Sada je Marija s njom. Ja ću biti u radionici. Ti samo slušaj, tu glazbu... - Pogledao me je blago, skidajući ruku s mojih ramena

i kašljući.

- Ovo nije mjesto za pričanje - čulo se iza naših leđa, i majstor je slegnuo ramenima, šepajući prema izlazu, ostavljajući me da sjedim u trećem redu, blizu tebe...

... blizu tebe. Ti si tada okrenuo svoje lice sastavljeno od voska i posuto bijelom prašinom, kao nacrtano na pergamentu nečijom vještom rukom, okrenuo si se prema meni i dignuo svoj dugački kažiprst do usnica i rekao: Pst! Rekao si Pst!, i obrve su ti se načas spojile u krivudavu liniju, a ja sam spustila glavu stideći se. Bio si lijep i ja sam voljela to tvoje lice, izrezano iz čipke. Nisi me ni primijetio, rekao si Pst! odsutno se mršteći u tminu iza sebe.

Orguljaš je svirao s rukama i nogama, i sitni potočić glazbe žuborio je oko nas, između nas, i jedna stolica do tebe bila je prazna. Da sam samo mogla sjesti na tu stolicu, u tvoju sjenu, u prvom redu! Imao si hlače izglačane na crt, i bijele sokne na nogama, uvučene u sjajne plave cipele, i slušao si glazbu, i znao si kad orguljaš griješi u noti, tamo na vrhu, iznad oltara...

Pomislila sam na prabaku koja umire već stoti put na vlažnoj postelji, smežurana i skvrčena, i posve prisebna, devedesetogodišnja djevojčica koja se ne da, čije su kćerka i unuka davno pokopane, ali eto ona se ne da, nadoknađuje i njihov život u svom krhkom, pjegavom, navoranom tijelu. Sjetila sam se svih svojih uzaludnih pokušaja da pridobijem njezinu ljubav, prije, u jednoj sjevernoj sobi s pogledom na ulicu, i njezinih već tada hladnih ruku, kojima me ponekad doticala.

... a tvoje su ruke bile tople, znala sam, bila sam sigurna da su ti uvijek tople, i za najhladnijih dana, bile su tople i sasvim glatke, i sada su mirovale na tvojim koljenima sakrivenima u samtu. Bilo je tako jednostavno voljeti te iz trećeg reda, slušajući durove i molove kako se odbijaju od šiljastih, gotških svodova...

Ljepota je postala rijetkost, ali to nitko nije primijetio osim majstora, dok je jednog jutra jeo slatko od naranči, naslonjen na klimavi, drveni stol.

- Jedino još nebo nije poružnjelo - rekao je majstor s punim ustima, držeći žličicu među svojim ogromnim prstima. - Jedino još nebo na nešto slično - uzdahnuo je zlovoljno gledajući me rastreseno, tresući glavom. Kosa mu je bila puna pilovine, a ruke okupane u zlatu. - Nitko ne njeguje ljepotu. To ne uče u školi - počeo je razljučeno vikati, lupajući žličicom po stolu i pljujući. - Ah, u kakvom savršenom inkubatoru ja živim!

Ja sam šuteći sjedila uz prozor. Majstor je također bio lijep. Malo je ličio na medvjeda, malo na čovjeka. Imao je dva sićušna plava oka, prekrivena sjenkom. Došao je do mene i bio je, iznenada, sasvim miran.

- Danas mi je loš dan - rekao je škiljeći kroz staklo i zagrlio me.

... a ti si sjedio u prvom redu kao porculanski kraljević iz muzeja igračaka, sačuvan od kradljivaca i starenja, i ja sam te promatrala bez uzdaha. Mirisao si na mentol, na šampon od jabuka, i na dezodorans od crnih smreka, i tvoj miris je došetao do mene svaki put kad si se pomaknuo, ili sklonio rukom kosu koja ti je uporno padala na čelo, na to tvoje čelo veliko i ravno poput pustinje. Što sam trebala učiniti da me primijetiš? Jesam li uopće išta mogla učiniti, bez stida? I bez poraza. Koliko li sam te samo puta srela u našoj uskoj uličici i mi smo se skoro dotičući obilazili, ali ti me nisi vidio. Nisi me vidio.

Orguljaš je svirao posljednje taktove, zgrbljen i sakriven, i tvoje lice je zadrhtalo poput strune na harfi, jedva vidljiv trzaj prešao ti je preko usnica, kada je on, orguljaš, odgurnuo drvenu stolicu i uspravio se. Koncert je bio završen.

Gledala sam kako ustaješ, kako ti kosa klizi po vratu, mekana i svijetla, već sam vidjela tvoje usnulo lice na jastuku od perja, obasjano mjesečinom i ukrašeno mirom. Izašao si, a ja nisam ni dotakla tvoju sjenu na kamenom podu...

U radionici me čekao majstor.

- Sve je u redu - rekao je ne prekidajući rezbarenje okvira, za neku, još nenaslikanu sliku - prabakica je odlučila da živi. Ništa se nije dogodilo, idi spavati, i ne oslušuj njezino hrapavo disanje... - Dignuo je glavu, i pogledao me ispod naočala, svojim plavim očima umotanim u sjenku. - Laku noć - dodao je, smiješeći se, dok sam već zatvarala vrata, slušajući svoje korake kako putuju do sjeverne sobe, u kojoj je vrijeme stajalo zaleđeno poput jezera i mirno kao veliki strah.

- Ništa se nije dogodilo - promrmljala sam poluglasno, iznenadivši se, i sjela na dovratka, odgađajući trenutak kada ću ući u sobu i vidjeti prabakine bijele ruke, na bijeloj plahti, kako bliješte u kutu. U mraku.

... u mraku, u kojem ću opet uzeti tvoje lice od čipke i staviti ga na jastuk, do svojeg, čekajući da se nešto desi, nadajući se da će se kristalna vječnost rasprsnuti kao jeftino staklo, i da ćeš se probuditi iz svog dubokog sna, možda još prije svitanja...

NOVINE OD JUČER

- Koliko ti je godina?

- Sedamnaest - rekla je Marike. Ispruženi čovjek dodirnuo ju je bijelim, tjestastim, pjegavim rukama. U novinama je pisalo "Veselite se ili se objesite" crnim slovima rimske kapitale, velikim jedan centimetar. U torbi je Marike imala proziran, istostraničan trokut i bijelu teku za geometriju s čudesnim formulama koje se sastoje od logičnosti i savršenstva. Faraoni su spavali balzamiranim snom, preparirani za vječnost i omeđeni pustinjom i nebom.

Marike je oblačila hulahupke. Bilo je glupo plakati. Neki je drugi čovjek čučao iza vrata, zelenih vrata. Osjećala je kako mu dah rosi kvaku. Opatice su snivale bezgrešne snove negdje u blizini, licima uronjene u štirak, čipku i tišinu. Sve su joj objasnili još puno prije zore ta dva blizanca, svaki s lančićem oko vrata. Da postoje samo oni i Bog u tom podrumskom carstvu dok vani pada snijeg, da su prozori dobro izolirani od buke, da je ulica dobro izolirana od krikova i da nema fajde vrištati, ni potrebe; sve je to jednostavno i lišeno zlih namjera. Nema ništa loše u dodirivanju i grubostima, djevojke to vole, valjda oni znaju, ne treba se pretvarati i cmizdriti, neće joj pomoći, zašto izigrava nevinašce u jedanaest navečer u njihovom podrumu? Sve, sve je dobro u životu. Zar ubojice ne pišu pjesme po zatvorskim zidovima i zar krvnici ne uzgajaju ruže u svojim urednim vrtovima? Sve ima dvije strane, nisu oni nikakvi monstrumi, samo se malo zabavljaju i sve će biti u redu, bolje da se opusti i prestane cviliti. Marike je oblačila džemper i stalno iznova čitala "Veselite se ili se objesite, veselite se ili se objesite". Ispruženi čovjek je sjeo i krevet je zaškripao. Baš kao i prije, isto.

- Sedamnaest! - uzviknuo je čovjek i bosim nogama potražio cipele. Čula je struganje potplata po betonskom podu. Vidjela je mačku koja oštri kandže na kori drveta i rasteže se na fotografiji u boji. - *Kodak-color: Vaš color.*

- Sedamnaest - ponovio je čovjek.

Marike je uzela torbu i teke i vidjela njegove velike šake koje pale cigaretu, i ćelu od tijesta, i vrat koji se nadimlje uvlačeći dim i bila je slobodna.

Iza željeznih vrata stajao je drugi, kovrčavi princ, podrumski princ s očima nenaviklim na svjetlo.

- Kako se zoveš? – upitala je Marike, dok je on trčao da joj otvori još dvojica vrata. Kako ih nisam primijetila, ta vrata, pomislila je Marike. Njegova sjena bila je zgrbljena, sitna i brza. Pa on je kukavica, prošlo joj je kroz glavu, ja ga se bojim, a on je kukavica. Lančić je poskakivao oko njegovog vrata i svjetlucaao – i on me se ne boji, jer tamo postoji prijatelj koji čeka naslonjen na jastuk, pušeći cigaretu.

Sjena je uvukla ruku u džep od hlača i izvukla ključeve. Vrata su se odškrinula.

- Žarko, a možda i ne – rekao je drugi čovjek i žmirnuo, a ona je vidjela park prekriven snijegom. Bila je slobodna i oni se nisu bojali. Nije zvala u pomoć i nije se utopila. Imala je kolut za spašavanje oko struka, baš kao što je nekoć imala pupčanu vrpцу zamotanu oko nogu. Prošla je kraj crkvenih, zamagljenih vrata i vidjela opatice kako čiste oltar, prljav od sna. Mraz se zalijepio za drveće.

- Što da radim, što da radim? – pitala se Marike, pušući u svoje hladne, ružičaste, izgrizene prste. – Trebala bih jednu vruću, obilnu porciju nježnosti i nečije udobno naručje. Nemam baku, ni kanarinca, samo besplatnu kartu za tramvaj, u svim smjerovima. Smiješno mi je, smiješno i glupo. Još je mrak...

Marike uđi u telefonsku govornicu s razbijenim staklom. Zvala je preko rijeke, zvonilo je tri puta i onda se čulo probuđeno halo. – Nešto mi se dogodilo – rekla je Marike u sebi.

- Halo, tko je tamo? – vikao je glas ljutito.

- Nešto mi se dogodilo – šutjela je Marike.

- To je, možda, tvoja dosadna sestra? – rekao je glas i zakašljao se.

- Daj, ne govori tako. Jesi li to ti, Marike?

Pred Marikinim očima prolazili su tramvaji, osvijetljeni i topli, puni ljudi. Čovjek sa šeširom je imao vunene rukavice i jeo je sendvič, naslonjen na stup. Ispod pazuha je držao novine. "Veselite se ili se objesite, veselite se ili se objesite", pisalo je unutra, u tom jučerašnjem prošlom, noćasnjem izdanju.

- Jesi li to ti...?

Marike spusti slušalicu.

- Nešto se dogodilo? – viknuo je čovjek, a mrvica se razletješe ispred usana. On obriše lice

rukavicom koju mu je isplela mama, još davno, kad su mu prsti prestali rasti.

- Nešto se dogodilo? - ponovi još jednom, gledajući je kosim, uskim očima.

- Ništa se nije dogodilo - rekla je Marike. - Nisam dobila vezu.

- Blijeda si i izbezumljena - nastavi čovjek skidajući šešir. Novine spremi u džep. U šeširu je pisalo *Šeširi i kape A. Grgića*. Čovjek izvadi zeleni, svileni šal iz šešira i počne ga omotavati oko vrata.

- Povraća mi se - reče Marike.

- Ništa to nije - odgovori čovjek. - Diši duboko. Zahladilo je. - On se nasmiješi. - Uskoro će svanuti.

Marike je stajala ne mičući se. Nije znala kamo ići. Imala je krive teke bez zadaće u torbi i cijelo jedno snježno jutro.

- Ovako je najbolje, tu stajati i čekati da mala kazaljka dođe na dva, a velika na dvanaest. - Oči joj se napuniše suzama. Nije ih ni primijetila, te suze koje klize bez jecaja i napora.

- Ipak se nešto dogodilo - reče čovjek. Vidjela je kako vadi jabuku iz džepa i kako je briše rukavicom. - Evo, jedi!

Novine su mu virile iz kaputa.

- Možete li mi ih pokloniti? - upita Marike pokazujući ih prstom.

- Od jučer su - on odgovori. - Od noćas.

- Znam - reče Marike i zagriže jabuku. - Ima nešto u njima što moram opet pročitati.

- Ah, gluposti - on odmahne glavom i pruži joj novine. Imao je smeđe rukavice sa žutim prugama i bijele manšete sa srebrnim gumbima.

- Idem - reče. - Onda, do viđenja - on se opet nasmiješi. - Jedi jabuke, ne čitaj novine i ne druži se s neznancima.

Marike klimne glavom. Gledala je njegova leđa kako odlaze i šal koji leprša, zeleni šal s tankim, zlatnim nitima utkanim u vjetar, znala je da je rano i da škola još ne počinje, da ne treba telefonirati, a da u novinama, na srednjoj strani, crnim slovima rimske kapitale, u

jednom jedinom redu, vrlo uredno, vrlo čitljivo piše “Veselite se ili se objesite, veselite se ili se objesite, veselite se ili se objesite”.

KOLAČ OD MAGLE

Anton je imao dugačke ruke koje su se stalno dodirivale. Pušio je long size cigarete i nije češljao kosu. Pričao je o ženama, prijateljima i čudima. Nije me gledao. Imao je trideset i devet nezrelih godina, a ja šesnaest. Zajedno smo, možda, bili odrasli. Ja sam imala mačka sa žutom ogrlicom, protiv buha. On je imao fotografije djece u novčaniku i nešto više sjećanja. Dobro smo se slagali u toj sobi na četvrtom katu. Bili smo sakriveni, uvaljani u fotelje od pruća, sigurni iza duplih vrata. Moja zabrinuta mama je ponekad lupala po njima i vikala: *Otvorite, znam da ste tu*, a mi smo šutjeli i nismo se smijali. Slušali smo njene korake kako odlaze. Mirisalo je na čaj i indijske šapiće. Šaputali smo o prijateljstvu i ludostima.

Anton je nečujno stario, a ja sam odrastala i rasla. Na vratima je bilo upisano mojih bosih 165, pa 167 i onda 168 cm. Divno smo se zabavljali izmišljajući priče. Znali smo govoriti u ta bivša vremena. Voljela sam svijet ispod našeg četvrtog kata, bila je to jednostavna ljubav, bez napora. Kestenje je padalo, i lišće, jesen je trajala puna mlačnih kiša, kipovi su se sjajili u parkovima, a reklame razlomljeno titrale na pločnicima.

Vrijeme je prolazilo, i godišnja doba; gledala sam kako Antonu pada kosa i kako mu se spuštaju ramena, a ja sam još uvijek nosila konjski rep i knjige ispod pazuha, i sve je bilo slično kao i prije, malo smo više šutjeli, i mama nije bila zabrinuta, shvatila je to nestvarno prijateljstvo dva osamljena glupaka koji se tješe. Anton je kupio color-televiziju i sa djecom iz novčanika razgovarao telefonski. Nabavio je gramofon pa smo slušali ploče, pili čaj i palili mirisave šapiće.

To je bio doba koje sam kasnije nazivala prošlost. Sličilo je na kredom nacrtan prizor na oronuloj kući, s vlagom koja ga nagriza. Sličilo je na sentimentalnu uspomenu rađenu nevještom rukom. Bili smo stariji. Imala sam prijateljicu sa šiškama, vodila dnevnik i bila zaljubljena. Kroz prozor Antonove sobe ulazili su razni zvukovi. Gledala sam mladiće sa cigaretama u rukama, ustima ili pepeljari. Dolje je bila kavana s bijelim stolovima i s popodnevnom svjetlošću. Njegovane djevojke imale su duge nokte i pile frapee na slamku. Imale su čistu kosu, prozirnu kožu i puder na obrazima.

Razmišljala sam o sebi i gledala se u ogledalo. U Antonovom ogledalu s drvenim okvirom, uvijek sam bila lijepa. To se vidjelo već s ulaza, moja glava okupana u zlatnoj svjetlosti. Neka biserna prašina mirovala je iznad vrča s vodom i svjetlucala. Izvan te sobe i te svjetlosti

imala sam loš ten i mrzovoljan pogled.

Onda sam Antonu poklonila mačka. Već je bio star i puštao je dlake. Imao je ljubičastu ogrlicu, koja je odgovarala njegovim dostojanstvenim godinama. Bio je to mačak u penziji, za kojeg više nisam imala vremena. Anton ga je gladio lijevom rukom. Po kamenim stepenicama išla sam im u kratke posjete. Mačak je sjedio u onoj drugoj fotelji i preo. Ja sam sjedila na krevetu i pušila Antonove cigarete. Jako mi se žurilo, i nisam nosila konjski rep, već sam skratila kosu i bila nekako drugačija. Pisala sam im pisma i slala telegrame. Sjedila sam u kavani s bijelim stolovima i ponekad pogledavala gore. Pila sam kavu sa šlagom i vrijeme je prolazilo. Čekala sam da mi se dogodi nešto krasno i veličanstveno. Nisam znala da mi se to već dogodilo, još puno prije. Nešto je mirovalo u meni, poput mrtve ribe, izvrnute na leđa. Mama je rekla da se zaposlim jer da je dosta dangubljenja i sanjarenja. Rekla je da je u moje doba već *ohoho* radila. Rekla sam da su u njezino doba svi radili. Rekla sam da se u mom dobu ne radi puno. Onda sam napisala Antonu pismo. Više nisam odlazila u njegovu sobu.

Anton mi je odgovorio kada je mačak umro. Nazvao me na kućni 83, jer sam se na kraju ipak zaposlila. U plavoj kuti stajala sam kraj neke njegovane bivše djevojke napudranih obraza, neke od onih koje sam gledala s prozora. Mirisala sam na kemikalije i otrove. Anton je pričao o mačku. Držala sam slušalicu pritisnutu na uho, i ruke su mi se znojile.

Opet je vrijeme prolazilo, godišnja doba. Opet sam odlučila pustiti kosu. Kosa mi je smetala na poslu, a ja sam bila zadovoljna. Nalazila sam dlake posvuda, u raznim tekućinama i među papirima. Radovala sam se subotama i nedjeljama. Nisam više puno pričala. Mislila sam na Antona. Upoznala sam ljude koji mirišu na konjake i mentol, i žene s lakom u kosi. Nisam imala prijateljicu, nisam više pila kavu sa šlagom i nisam narasla više od 168 cm.

Kada me Anton pozvao na vlahov, već sam bila udata i imala sam kćerku. Kosa mi je narasla do struka, a plava kuta se raspala. Ruke su mi bile crne od raznih kemija i pokusa. Anton je bio zguren. U džepovima su mu zveckali ključevi i sitan novac. Kaput mu je mirisao na indijske štapiće i kuglice od naftalina. Otišli smo u kavanu s bijelim stolovima. On je rekao da nema više sobu, da mora brzo preseliti svoje čajeve, tajne, knjige, fotelje i color-televiziju. Rekao je da je stara gospođa umrla. Kraj nas su sjedile njegovane djevojke i smijale se. Pila sam vlahov. Mislila sam kako je Anton u onoj čudesnoj sobi, u onom svom carstvu bio samo podstanar. Mislila sam o prijateljstvu iza duplih vrata. Činilo mi se da je nekoć bilo ljepše i da je sada došlo do sada koje sam čekala dok sam nosila konjski rep i imala mačka. Sličilo je na prijevaru. Sličilo je na kolač od magle, s preljevom od vanilije. Nešto se drugo trebalo dogoditi. Vrtjelo mi se od vlahova na prazan želudac. Općenito mi se vrtjelo. U emajliranoj

pepeljari vidjela sam svoje smušeno lice. Oči pomiješane s opušcima. Okrenula sam se Antonu.

- Dakle, moram nabaviti kamion i preseliti te?

On je kimao glavom. Uzela sam pripremljen novčić iz njegove šake i otišla telefonirati. Opet su mi se znojile ruke, dok je zvonilo u ružičastoj sobi bez slika na zidovima i s ružičastim, kineskim cvijećem od papira u kristalnim vazama. Dogovorila sam se sa Štefanom koji je imao kamion. Razmišljala sam o sobi koja nestaje zajedno s Antonom. Činilo mi se da stojim na brodu koji polako tone. Još mi se ljuľjalo od vlahova i valova. Onda sam objesila slušalicu i izašla na popodnevno sunce da zajedno s Antonom podijelim taj kolač od magle koji smo nekoć zajedno ispekli, ne htijući. On je sjedio naslonjen i osmjehivao se, a iznad usnice je imao brkove od vanilije. Ja sam naručila još dva vlahova. Anton je obrisao lice i zapalio cigaretu. I tako smo šuteći razmišľjali o prijateljstvu i čekali Štefana kamiondžiju, dok je sunce grijalo naša leđa, a vrijeme polako prolazilo i pretvaralo se u prošlost i uspomenu.

DRUGI DAN

Muhe su sjedile na kruhu i vrućina se lijepila po zidovima, riječi su lebdjele u zraku omeđene sparinom, asfaltom i prašinom, i bio je to jedan od onih dana kada starci bezbolno umiru u svojim osamljenim sobama, i ja sam se prepao. A, što ako umrem? Bio sam sâm, i već onda, starac. Jedan od onih, naslonjenih na prozoru, u prizemlju. Blizu ceste. S končanim zavjesama i mrakom u sobi. Takav.

Sjećam se kao danas tog svog prvog velikog straha. Odjednom sam imao vremena osjetiti ga. Bilo mi je neugodno sjedeći na tvrdoj, neudobnoj stolici, ali nisam se usudio pomaknuti. Pritajio sam se poput životinje koja osjeća opasnost. Nisam htio pasti na kuhinjski pod i da me kada nestanem, otkrivaju po smradu. Nisam htio imati prljavu košulju s crno-bijelim kockama i pustiti muhe, one iste, da mi šeću po licu. Nisam dopuštao slučajnost, znao sam svoju sudbinu i nisam mogao dopustiti da mi se celzijusi i tlak miješaju u život. Ili u smrt. Ali ipak sam se prepao. Sjedio sam ukočen i jedva disao. Strah mi je čučao u kralježnici. Zahtijevao sam dostojanstveno umiranje, prepoznatljivo unaprijed, a ne neko izdisanje naprečac, s hitnom pomoći, sirenama i histerijom. Slonovi osjećaju svoju smrt, pa se onda za nju i pripremaju. Nisam htio umrijeti dok tranzistor svira.

Rekli su mi još prije, još kad je Tamara otišla, da se prijavim u starački dom, ali ja to nisam htio. Nikada nisam volio škole, ni bolnice, ni ustanove s puno ljudi. Pogotovo ne s ljudima koji čekaju u redu za umiranje. Nešto slično ruskom ruletu, nikad ne znaš tko će biti ubijen, a svi imaju iste šanse. Ne, to nikada...

Sjećam se Tamare i njezine ćelave glave, nepravilne i glatke. I njezine prve rečenice: Ah, dragi, kosa će mi opet narasti, kad ozdravim. I njezine druge rečenice: Zašto me ne puste na miru, zašto dozvoljavaju da se mučim? I sjećam se sebe, naslonjenog kraj stakla, kasnije...

Dakle, nisam htio umrijeti u tom trenutku skoro pogodnom za nestajanje. Nisam htio. Poslije sam razmišljao o tome. Nije to bila želja za životom. Jer život je za mene, ubuduće, samo jedna duga šetnja. A, i prije nije imao neke posebne važnosti. Nisam mu baš vidio smisao. Jedino sreća... Jedino sreća ima vrijednost. Potrošiti život na sreću, to vrijedi. Ali ja nisam bio taj. Tamara nije bila ta. Mi nismo imali smisla za sreću. Imali smo jedno drugo, ali to izgleda nije bilo dovoljno. Možda postoji gen sreće koji se nasljeđuje od predaka, možda određena smjesa kemikalija u nama određuje sreću, ja to ne znam... Nisam otkrio razlog

zbog kojeg sam živio. Svejedno, užasavam se smrti. Ona je uvijek nepravедna.

Nisam htio umrijeti na toj stolici, u tom jadnom položaju, predati se sparini i nemoći. Kad je Tamara otišla, kupio sam grob. Znao sam da je u lijesu neka druga žena, napuhната, ćelava i dlakava po tijelu. Od bolesti. Ne, neću je zadnji put pogledati. Usne su mi bile stisnute, ćeljust me boljela, i ja sam se vukao za lijesom poput starog psa. Samo sam ćekao da se to završi i da se vratim u svoju mračnu sobu. U našu sobu. Mogao sam se objesiti na luster tada, ali nisam. Imao sam konopac, ćvrst i nov. Ali život nije bio vrijedan mudrovanja. penjanja na stolac, razmišljanja o uzlovima, tijela koje zastrašujuće visi u sobi punoj ljudi, s razvaljenim vratima i propuhom. I gadilo mi se. Jer svaka mi se smrt gadila. Na kraju krajeva, dovoljno sam je se nagledao...

Ja nemam prijatelja. Nikada ih nisam ni imao. Možda, Ivan? Ali on je daleko. Dobivam bijela pisma od njega, s velikim markama. I istim rukopisom, uvijek istim... slova mu nisu drhtava. Uistinu, nisam želio imati prijatelje, ljudi oko mene bili su nesavršeni, nimalo bolji od mene, nije postojao ni jedan valjan razlog zbog kojih bi ih trebao imati. Ustvari, ćivio sam nećujno. Kao u zrcalu. Vidio sam ih stvarnije, okrenut lećima. Na kraju krajeva, osim Tamare, imao sam jedino majku, nekoć davno. Naviknuo sam se na samoću, bila mi je sve. Imao sam i oca, u susjednom gradu, majka mi je priznala kad sam odrastao. Opisala ga je kao ćovjeka pognutih ramena i tankih brćića. slučajnog prolaznika sa šešišrom s kojim me je napravila, u nekom ćudnom, kratkotrajnom zanosu. Nikada ga nije potražila i on nije saznao da uopće postojim. Sad je već sigurno odavno mrtav. Nisam otputovao u taj grad, nisam ga potražio, javio se, vidio ga... Želja nije postojala, a radoznalost...? Ne, on me, zaista, nije animao.

I tako nisam htio umrijeti, tog dana. Sjedio sam na stolici ukoćen, preplašen i znojan. Pogledao sam svoje naborane ruke, iznenadno sasvim bijele i malo previše mirne. Nisam htio nestati bez vlastitog pristanka, to nikako nisam htio, i sjedio sam pritajen i ćekao da opasnost prođe. Netko se tuširao u susjednom stanu, ćuo sam Tamaru kako kaže: ah, dragi, kosa će mi opet narasti, kad ozdravim. Imala je zelenu maramu kad sam joj dolazio u posjetu...

Onda je sunce konaćno zašlo, jer zemlja se cijelo vrijeme okretala, i ja sam polako ustao, osjećajući kako žmarci prolaze kroz moje tijelo kao redovi malih, crvenih mrava, svjestan da je opasnost minula, i da se nalazim u svom osamljenom carstvu kao pobjednik. Da, pobjednik. Jer pobijedio sam strašno poniženje nespremnog i nesvjesnog umiranja, raspadanja u samoći, na crno-bijelim kockama, u košulji sa zaprljanim ovratnikom i nepromijenjenim gaćama, u trenutku kada to nisam želio. Nisam želio. Skuhao sam dva

meko kuhana jaja, tri i pol minute, i slušao vijesti. Popio sam šalicu mlijeka. Mreža s krumpirima bila je obješena na kvaku. Tamo sam je zaboravio, još jutros, kad sam se premoren vratio s tržnice, osjećajući svih četrdeset i pet stepenica u koljenima. Ti bi se krumpiri rasipali, kad bi neko provaljivao vrata... Ti bi krumpiri rasuto mirovali, a ja bih ležao izvrnut na leđima, poluotvorenih usta, s očima uprtim u strop, i tranzistor bi glasno svirao, i voda bi kapala po emajlu... Ali nije. Ali nije.

Nisam se veselio zbog toga, no svejedno sam osjetio lakoću u leđima, i pokreti su mi postali brži. To nije bio taj dan. Ipak ću ga sam izabrati, u neko drugo, meni odgovarajuće vrijeme. Kada sve sredim... Kada odlučim.

Otisci mojih koraka vidjeli su se na prašnjavom kuhinjskom podu. Crno, bijelo. Koraci... Otišao sam u sobu i legao u krevet ne upalivši svjetlo. Okrenuo sam se na bok i stavio ruku ispod glave, osluškujući zujanje komaraca u toj noći prepunoj znoja i ustajalosti. Neki drugi dan, neki drugi dan, pomislio sam prije nego što sam zaspao, naslonjen na bijeli zid i odijeljen od sutra samo jednim mirnim, laganim i kratkotrajnim snom.

MAŠKARA

Sasvim sam se zaboravila smijati. Ništa nije smiješno. Ništa nije ozbiljno. Imam masku na licu, a karneval nije počeo. Rekli su, nema karnevala. Ja sam svejedno kupila masku napravljenu od ljudske kože. Ispod nje se teško diše, ali to se ne vidi. Nosim je kao što neki ljudi nose perike. Nikada je ne skidam i spavam u njoj. Čuva me od komaraca kad je sparina. I od poljubaca. Hodam s njom kao sa štitom. Glas mi je nekako čvršći i dublji. Ne liči na cičanje i ne ječi, nego odzvanja strogo i dostojanstveno.

Nisam sasvim žena, a ni muškarac. Imam masku koja sakriva nedostatke. Napeta je poput bubnja i na njoj su nacrtane oči i bore. Ispod nje, ja se ne bojim. I moj korak, i držanje se popravilo otkada je na licu. Sada žustro i uspravno hodam, uzdignute glave i uvučenog trbuha, ne osvrćući se unazad. Narasla sam i kraljeznica mi se ispravila. Ne, ne više ne nalikujem na sebe, ali sam sličnija njoj. To mi odgovara. Ona je tako lijepa, poput freske. Bez detalja. Freske se gledaju iz daljine. I mene gledaju iz daljine. Prazan prostor šeće zajedno sa mnom, okružuje me poput obruča, i u njemu ja sam nedirnuta. Više nisam u gužvi. Haljina mi je glatka poput dječjeg čela kad izlazim iz autobusa. Uvijek sam izglaćana i ruke su mi čiste. Kosa mi je školski uredna, presječena ravnom, posve ravnom crtom po sredini. Ni vjetar je ne može razbarušiti. I pokreti su mi usklađeni. Ni prebrzi, ni prespori, nego ujednačeni. Sve na meni sluša masku. A ona je tako dobra. Ona me čuva. Više mi ne drhte koljena, i lice mi ne rumeni. Jeza se ne šulja po leđima, uz vratne pršljenove, i ne viče Ua. Sad dobro spavam. Cijelu noć u jednom jedinom dahu, bez snova. Noć više nije strašna. Noć je samo odmor. U njezinom mraku ne skrivaju se zločinci. Pobjegli su kad su vidjeli masku.

Da, promijenila sam se. Kupila sam masku, a karnevala nije bilo. Lijepo mi je pristajala, pa sam zaboravila na lice. Lice mi je postalo nevažno. Uvijek me je izdavallo. Stvaralo mi je probleme. Nalikovalo ispuhanom balonu ostavljenom na cesti. Uvijek je plakalo. Nisam se mogla pouzdati u njega. Bilo mi je neprijatelj. Kad sam navukla masku tiho je jauknulo. Ali ja se nisam obazirala. Trebala sam se spasiti. S licem, to ne bih uspjela.

Sada sam konačno zadovoljna. Ne sličim ni ocu, ni majci, ni baki, teti, strini ili ujaku. Nalik sam na masku iz prodavaonice. Ljudi se boje maski. Totemi su maske, i kipovi, i bogovi od mramora. Smrznuta lica izazivaju strahopoštovanje. Iz njih se ne mogu dokučiti tajne. Prošlost je u njima potonula i ništa se ne vidi. Ne vidi se ništa što se ne smije vidjeti.

Ja imam masku i nemam prošlost. Konačno je nemam. Uvijek je hodala za mnom kao sjenka, ranjiva i nejaka. Morala sam se brinuti za nju. Sve što je bilo budućnost ona je proždirala. Podsjećala sam na mačku kojoj konzerve vise o repu. Stalno je zveckala, ta moja prošlost. Nisam je se mogla otarasiti, uvijek kada bih se okrenula i ona bi zastala i zabuljila se u mene. Tako smo se gledale. Navikle smo jedna na drugu, ali nismo se voljele.

Kad sam kupila masku, prošlost je nestala. Čula sam je kako trči. Čvrsto sam stisnula usnice, bojeći se da je ne zazovem. Onda sam odahnula. Bila sam sretna što sam je izgubila. Više nisam imala ime i prezime. Život pod maskom počinjao je iz početka.

Prvo sam napravila Popis i Dnevni raspored. Lijepo, na bijelim papirićima popisala sam sve svoje vrline i mane. Onda sam mane zapalila u peći. Tako sam to riješila. Vrlin sam objesila na zid, ostavljajući mjesto za upisivanje novih, koje ću steći sada kad imam masku. Dnevni raspored sam podijelila na sate i minute. Vrijeme je postalo važno. Šest sati spavanja je dovoljno za masku. Ostatak dana pažljivo trošim na korisne stvari. Perem zube nekoliko puta dnevno i radim gimnastiku uz otvoren prozor. Promijenila sam garderobu, zavjese i ishranu. Više ne vjerujem u dimnjačare i horoskope. Život mi ne ovisi o zvijezdama, već o maski.

Gledala sam kako se mijenjam. Konačno se je nešto desilo, i ja, bez imena i prezimena i bez spola, ja sam kao zmija skinula svoju staru kožu i nova mi je izrasla na ogoljenim mjestima. Ovog puta šare su se čudno složile, njihov uzorak sličan je prijatni, moja koža razapela se preko kostiju, mesa i mišića kao platno. Sve na meni se zategnulo i postalo opasno.

Opazila sam da me se boje. Oni isti, kojih sam se bojala dok nisam kupila masku, sada me izbjegavaju. Prelaze ulicu i sakrivaju se u vežama kad me primijete, a ako se slučajno mimoiđemo, promrmljaju tiho pozdrav. Glas im drhti. Ja imam dugačke trepavice koje se ne miču.

Ispod maske još uvijek postoji moje pravo lice. Izgriženo od ljepila, i ružnije od mrtvačkog, ali moje. Smeta mi, no ne smijem ga se riješiti: na što bih onda stavila masku?

Sada je sve drugačije. Sve je jednostavnije. Živim novi život. Više se ne bojim neosvijetljenih ulica i napasnika s noževima i džepovima. Ne čitam članke o samoubojicama i zaklanim psima. Ne gledam televiziju. Mislim na karneval kojeg nema. Htjela bih zaplesati s maskom ispod zlatnih lampiona. Čekam taj dan koji ne dolazi. Stalno kažu, bit će jednom. Ja sam strpljiva. Pritajila sam se. Ne smijem se. Svako jutro pogledam kroz prozor, misleći da je došao, ali ništa. Ljudi šecu s djecom i psima, gore, dolje, lijevo, desno, ljube se i svađaju,

trče i šepaju, a vrijeme prolazi. Maskenbal nikako da počne, a ja imam masku od najfinije kože, koja sakriva nedostatke, i duge trepavice koje se ne miču. Kralježnica mi je sasvim ravna i više se ne bojim. Čekam svoje vrijeme. Šutim i čekam.

Kad god se pogledam u ogledalo znam da će doći.

SAMO LJUBAVNICI

Noći, razbacane noći kao postelje, probdjevane noći, zagrljene i mrkle, tihe i opasne, zlosutne i sjajne, prijateljske i sitničave, to smo on i ja, osamljeni ljubavnici, nježna braća, dobrodušne sestre, slatka djeca. On i ja.

Skriveni smo dobro u našem skrovištu, ograđeni daskama i čavlima, crijepom i olucima, staklom i ključem, izolirani od zvukova i zlobe, od neimaštine, slabosti i bolesti. Valjamo se u tom našem leglu, zadovoljni i siti, nespretni medvjedi okupani u medu još prije rođenja. Tu smo se zavukli prestižući nesreću i meteorologiju, stravičnu nezemaljsku zimu koja se približava šireći zastore odinja na livadama i prozorima. Ne, zima nije za nas, mi cvokoćemo čim sunce zađe i zavlada noć, ali u ovoj čarobnoj rupi, mi ćemo i hladnoću preživjeti, ne primjećujući je. Kakav smo savršen brlog stvorili, kao odstupnicu od svijeta i nemara, kakva je to savršena, neosvojiva kula, bez čuvara i izdajnika u istoj osobi! Tu nam nitko ne može ništa. Tu nam nitko neće ništa. Jako smo jaki na tom komadu izmišljenog sna koji čuvamo pod staklenim zvonom, ne dozvoljavajući da zrak prodre u njegove nježne arterije, zrak od kojeg se umire.

Odletjeli smo kao lastavice na taj naš topli jug, ne znajući razlog i osjećajući opasnost da ostanemo u prizemlju, zarobljeni od svijeta poput medvjeda na lancu, prisiljeni da plešemo uz povike i muziku. Mi smo samo ljubavnici, treba nam mjesta da sakrijemo zagrljaje od nepoželjnih pogleda i riječi, treba nam prostor da se sačuvamo za budućnost, da ne ostarimo naglo, kao drveće kraj auto-puta. Kao ljudi kraj auto-puta. Kao ljudi na auto-putu.

Izmislili smo sreću, pa smo izmislili i stan za sreću, staklenik u kojem cvijeće ne prestaje cvasti, ni za najvećih snjegova, ni za najvećih suša, divovsko cvijeće koje se hrani od vlastitog mirisa i omamljenosti. Mi smo dva nježna brata, dva oka na licu, dva pečena jaja na toploj vatri. Ista nas vatra žari, pa bježimo u naše sklonište, kad nam se učini da bismo se mogli pretvoriti u pepeo i prašinu.

Ispod krova mi smo sačuvani.

Ljubavnik i ja.

Svakog dana, baš kao i danas, gledam ga kako dolazi, blijed i uznemiren, čujem njegovo ubrzano, nervozno disanje, škripu stepenica koje drhte pod nogama, osjećam strujanje vjetra

iza njegovih leđa: vrata su otvorena širom kao zavjesa u kazalištu i on ulazi, pognut, uvučen u kaput, skriven u džepovima i podstavi, ulazi, zatvara vrata, zaključava bravu, diže lice i osmijehuje se. To je najljepše: njegov osmijeh dok vani strastveni kockari kockaju, ne veseleći se dobitku, i ne plaćući zbog gubitka, a vjetrovi pušu i čupaju drveće, igrajući se njima kao igračkama. A kod nas bi se mogla zapaliti svijeća, i plamen bi stajao kao okomiti, tanki pravac, toliko je mirno.

- Kako je bilo na poslu? - pitam kao i uvijek, a prsti mi dodiruju hladnu ploču stola i pomalo se koče od bojazni. Ne, ne, neću odgovor, ali ipak moram znati.

- Dobro - kaže on zatvorenih očiju - ali nešto se promijenilo. Sada me svi srdačno pozdravljaju.

Hvatam dah, udarena tom rečenicom kao šibom, opečena njome kao žaračem, gledajući ljubavnika, sakrivajući zbunjenost i užas. Što se dogodilo odjednom, pitam se šuteći, prepuna sumnje i strepnje, osluškujući krhanje žbuke i pucanje zidova, iza kojih smo sakriveni: što nam se sprema, čući li zlo pred vratima, čekajući pogodan trenutak da uđe, zagasi svjetlost i ostavi nas u mraku? Zašto su danas srdačni, a jučer nisu bili? Je li se on promijenio od jučer, a da to nisam primijetila? Je li odlučio prodati naših pedeset kvadrata samoće, jer mu je dosadila ta čudna izdvojenost od svijeta, jer mu je dosadila ova naša zemunica u kojoj živimo kao krtice, rujući tunele i putove koji nas nikuda neće odvesti? Što se desilo da su srdačni oni koji nikada nisu srdačni? Je li ljubavnik sastavljen od dvije polovice različito obojenih kartona i zalijepljen po sredini, pa se okreće, i crn je i bijel je, ako zatreba? Možda sam ga sanjala, možda sam nas sanjala, možda je sve izmišljeno i mi nismo dobrodušne sestre i slatka djeca, možda on vara u ovoj nevidljivoj igri?

- Mislio sam o tome - čujem njegov glas - mislio sam o tome zašto me odjednom ljubazno pozdravljaju. I sreo sam prijatelja, dok sam još hodao zbunjen od silne promjene, a on mi reče da ih je jučer zvao po poslu, i tako, riječ po riječ, razgovarali su i o meni. Uglavnom, on ih je nazvao, a oni su odjednom postali srdačni prema meni. I to je sve.

- I to je sve? - pitam s olakšanjem, iznenadno vedra, dok se loše misli dižu kao magla iznad moje glave i rasplinjuju se. Dan blista poput rose. U našoj se jazbini, dakle, ništa nije promijenilo. Sve je na istom mjestu, lišće, granje, zimnica, sreća i hrabrost. Sve je nedirnuto, bez tuđih tragova, bez provalnika, krijumčara i lopova. Gledam ljubavnika i osmijehujem se. Strah je nestao kao zec u mađioničarskom triku. Netko je nekoga nazvao telefonom, okrenuo šest brojeva, ispričao nevažnu priču, netko je bio poznat, jak, siguran i uvažen, a uz to

prijatelj. I njihov i naš. Oni su odjednom postali ljubazni, a mi zbunjeni. I što se krije iza te njihove iznenadne srdačnosti? Ništa. Kada su bili ljuti i mrzovoljni, bili su jer je to njihova priroda, zavirljiva, spletkaroška narav, koja izbija na površinu čak i pri slučajnom pozdravljanju na hodniku. Sada su ljubazni i simpatični, i to je dio te iste naravi, biti mio i udvoran s nekim koji je, možda, jači od njih. Nije važno što je ljubavnik samo prijatelj uvaženog prijatelja, dovoljno je neobavezno brbljanje preko telefona, i oni se već slatko smiješe, u onom istom hodniku, u prolazu.

- Mislim da si previše osjetljiv - kažem ljubavniku - previše osjetljiv i kada te pozdravljaju, i kada te ne pozdravljaju - dižući se od stola, prisjećajući se ručka sakrivenog u pećnici, naše zajednički zajednička gozbe i proslave. Lijepo je u toj pećini, dok miriše na blagostanje, daleko od nerazjašnjenih mržnji i nerazjašnjenih ljubavi. Ništa nam ne treba dok imamo jedno drugo i ovaj probuđeni san. Samo da potraju temelji na kojima počivamo kao kuća, da se ne urušimo zbog loše gradnje i krivih procjena, zbog nedostatka željeza u rukama i zidovima, da ne iskliznemo s našeg brijega, i ne sunovratimo se u blatnjavu dolinu, samo da ne istrunemo zasađeni iznad podzemnih voda. Jer, mi smo samo ljubavnici.

Nosim vrelu juhu na porculanskoj tacni, kao i svakog dana, zanesena i opijena, udaljena od loših slutnji i predskazanja, omamljena našom svakidašnjom pobjedom kao vinom, skrivena od krivih bioritama, izgubljenih razgovora, loših propovijedi, daleko od hajki i dugih hodnika, daleko od podivljalog laveža gomile, od skrivanja i traženja, od podmukle šutnje, od šaputanja iza staklenih vrata, od nepoznatih neprijatelja, daleko od dalekog, ja nosim juhu, uronjena u paru i sreću.

U našoj neosvojenoj kuli sve je isto kao i uvijek.

I sve je još isto, u nama.

SUSRET S LASKAVCEM

Mrsko, razarajuće dobar dan, molim, hvala, do viđenja, u danu kada ne postojim, a krećem se navinuta poput lutke, na baterije, na punjenje, na akumulator, na sunčevu energiju, na vodu, na kišu, na naftu, na benzin, kada hodam dodirujući zidove kuća, brišući haljinom oronule, u prašinu i vlagu utonule, ostarjele, trule fasade, kada hodam poput sjenke, pognute glave, gledajući u vrhove svojih neočišćenih cipela, i zaobilazim rasute crne vreće, prepune smeća i hrane za štakore, nezaobilazni osmjesi koje srećem, neka zastrašujuća tapšanja, i evo, laskanje dolazi u laganom kasu i zaustavlja se na metar do mojih spuštenih ramena: dobar dan, jedna čudovišna riječ u rano, sumorno jutro bez kiše.

Izabrala sam najusamljeniju ulicu, koja gotovo i ne vodi nikuda, toliko je nevažna, zapuštena i slučajna, pusta i zaboravljena, a sada odjednom čujem dobar dan kako zveči kao kovana novčanica bačena na rostfraj šank u akustičnom disko-baru, dok ne svira muzika. Dobar dan, čujem, uperen u čelo malokalibarski pištolj koji škljoca. Od riječi se, naime, ne umire.

Laskavac stoji ispred mene i ja vidim njegove ulaštene cipele od zmijske kože sa srebrnom kopčom kako se sjaje od važnosti na toj sivoj podlozi koja bi mogla biti asfalt, pločnik ili put. Ah, kako polako dižem glavu, jer treba mi puno, puno vremena da sakrijem svoje mrzovoljno, naduto i skoro rasplakano lice do njegovog, slatkog i razbuđenog, i da se osmjehnem. Ruke mu vise uredno složene i prazne, oprane i meke, a moja se glava sporo i užasnuto diže, obješena na koncu čiji je kraj omotan oko nečijeg tuđeg, udaljenog prsta. Dobar dan, kaže laskavac i ja mu već vidim vrat i bradu, sitno zubalo obučeno u osjetljivu kožu, kakvo imaju uhode i tužibabe. Zatvaram oči, još barem sekundu, i razmještam ljubaznu grimasu na lice, razvlačeći je kao tijesto za kruh, pazeći da se ne ozlijedim u toj samotnoj ulici, tako nepotrebno uznemirena u šetnji. Otvaram oči i kažem dobar dan laskavcu, sastavljenom od papira i vjetra, sakrivajući ljutnju u ravnodušnoj intonaciji koja lebdi u zraku. Očajan me je dan zagrlio poput plime, poput užasa, stojim ispod oblaka naslućujući gromove, nevrijeme i poplave: ukočena sam od straha i nevolje dok stojim kraj blještavog laskavca, prijatelja, znanca i strijelca koji će me prilijepiti za metu u jednom jedinom hicu. Kako ste, kaže on, i ja osjećam kako se lava ponovno kuha u svom ugaslom vulkanu, i kako kipi kao kava na bijelom štednjaku. Da ga pljusnem, pomislim u jednom trenutku, dok je konac malo olabavio, pa da završimo ovaj razgovor kako treba, bez pozdrava. Što radiš u ovoj ulici danas, u ovo nemoguće, otrovno jutro, dok sam sama sebi tako isuviše dovoljna, pitam s mržnjom, ali laskavac ne čuje. On se smiješi svojim zamamnim, kilometarskim,

nehrđajućim osmijehom, i ja okrećem pogled ulijevo skrivajući suze.

Dobar dan, kako ste, odzvanja u toj sumnjivoj, prljavoj, nevoljenoj ulici, nezaštićenoj od pijanaca i propalica, odzvanja kao pjesma preko razglasa, preko radija: ploča simfonijskog orkestra koja se vrti na gramofonu, kraj nečijeg otvorenog prozora.

Laskavac je obliven zadovoljstvom kao suncem, i stoji kraj mene, sada već na dvadeset i pet centimetara udaljenosti od mog jada i bijesa: mogu uhvatiti njegovu glavu kao loptu, i baciti je daleko od sebe čekajući da se rasprsnje čim dodirne zemlju, mogu ga savladati prije nego on mene, ako imam sreće i hrabrosti. Ali nemam ništa osim jeze, koja se zavukla duboko u oči i šuti, uhvaćena kao lisica u zamku.

Prijatelj, laskavac, u zmijskim cipelama, prislanja dvocijevku na moja leđa i ja osjećam gmizanje njegovih suhih, toplih prstiju po tijelu, čujem grebanje noktiju po naježenoj koži, i zašećereni glas, mekan poput pudinga i obložen šlagom: hoćete li na kavicu sa mnom? Vidim da se ne žurite...

Žurim, jeknem, ali on ne čuje, uši su mu napunjene vatom, žurim vičem u toj praznoj ulici, i hoću biti sama, kao bačena boca u moru, kao osuđenik na električnoj stolici, kao bolesnik na samrti, bez dobar dan, bez hvala, bez molim, bez sutra. Kako ne shvaćate da me ne zanimate, vičem zapjenjena u svom ograđenom dvorištu.

Laskavac me oprezno grli svojom mekanom šakom, nježnom kao dječji jastuk i gleda me pitomim, huljskim očima prepunim ljubaznosti. Stojim kraj njega sastavljena od gađenja i kukavičluka, i osjećam njegovo mlačno milovanje i ne mogu se oduprijeti tom pjenušavom vodopadu riječi, koji šumi kraj mog uha, kao šuštanje zvečarke. Dobro izgledate, po običaju, priča laskavac, zagrlivši me oko struka željeznim, sjajnim i zveckajućim okovom, i ja se okrećem za sto osamdeset stupnjeva u jednoj osamljenoj, napuštenoj ulici, okrećem se kao klizačica na ledu, i hodam nesigurno, ukorak s laskavčevim zmijskim cipelama, po tom skliskom terenu.

Nema rovova, bunkera, ni atomskih skloništa; zarobljena sam na brisanom prostoru, dižem ruke i čuvam svoj krhki, nestvarni život, zaštićena od radijacije jedino u laskavčevom zagrljaju, omotana riječima kao ranjenik gazom, drogirana njima kao lijekovima. Riječi, riječi, riječi izlaze iz njegovih prerezanih, tankih usana, i mi hodamo usklađeno, u zajedničkom ritmu plešemo priljubljeni tango, i koža nam se dotiče na obrazima: rumeni smo od elektriciteta i trenja. Slušam laskavca, dozvoljavajući da mi dira ruke i gladi me svojim

ljepljivim prstima gmižući kao puž golać, i polako ostvaruje svoju skrivenu, izdajničku, buduću pakost. Još je nesvjestan svoje sutrašnje mržnje, i svoje prekosutrašnje osvete, prijatelj, znanac i laskavac, a ja je slutim, podčinjena i slaba da mu se oduprem, da pobjegnem, da se izgubim.

Ovdje kuhaju dobru kavu, kaže laskavac, i mi ulazimo u kavez od stakla, u akvarij, nečujnim koracima, i nekoliko lica smiješi se laskavcu, a on maše glavom i naručuje dvije gorke kave. Lice mu se sjaji od kreme i zadovoljstva, a ja stojim naslonjena na plastično postolje, u prozirnom izlogu, izbezumljena i bespomoćna, dok hvala, molim, do viđenja i kako ste, jurišaju u formaciji, izvodeći uz tapšanje, ljubljenje i zagrljaje, najraskošnije bravure u tom malom, zadimljenom nebu.

Noge su mi umorne od osuđeničke, zatvorske šetnje, od stajanja i straha, naslanjam glavu na laskavčevo rame, puštajući kosu da se lijepi po njegovom vlažnom, nadmoćnom licu, i škaklja ga po vratu; zatvaram oči ne misleći na sutra i zaboravljajući na njegove ruke koje me miluju, koje me glade zaštitničkim dodirom, koje plivaju po meni kao neuhvatljive ribe, koje me grle kao kraci hobotnice, koje me čuvaju i koje će me jednog dana, ha, jednog dana bez svjedoka, dobronamjerno, s mnogo nježnosti, bezbolno gurnuti u provaliju, znajući da još nisam naučila letjeti...

AH, LUDNICA

Specijalnim vlakom dopremili su me u M. Rekli su, luda je, ali bezopasna. Svejedno, gledala sam kroz rešetke na vagonu. Onda su otvorili vrata, sunce mi je opeklo oči, toliko je bilo užareno. Imala sam haljinu od svile i narukvicu od bjelokosti. Netko me je primio oko struka, i spustio sa stepenica, na zemlju. Jedan zdrav muškarac, mirisao je na češnjak, kraj mene. Vrata automobila bila su širom otvorena, i moj kofer od svinjske kože ležao je na zadnjem sjedalu.

- Izvolite - rekao je čovjek u bijeloj kuti. - I dobro došli. - Zvučalo je kao ruganje, a nije bilo. Pokušala sam se nasmiješiti, ali nisam uspjela. Lice mi je bilo stvrdnuta ilovača, tvrda, beskorisna zemlja.

Vozili smo se kratko. Kada smo se zaustavili, preda mnom su uskrsla vrata raja. Raja za luđake. Od kovanog željeza, s crnim ružama. I za čipku bio je to kompliciran vez. Vrata su stajala, nestvarno i lako, kao odignuta sa zemlje, i djelovala su krhko, poput suhe ikebane. Izgledala su kao da kroz njih možeš uvijek proći, bez ključa, kao da je dovoljna lijepa misao da ih otvori.

- Ludnica je oduvijek tu? - pitala sam čovjeka u kuti. On mi je klimnuo glavom:

- Da, oduvijek.

Zdrav čovjek je uzeo moj kofer i stao kraj mene. Ponovno sam osjetila miris češnjaka. Hodala sam između njih, dugačkim putem, na čijem je kraju, u velikoj zgradi, na mene čekala bijelo okrećena soba, bez slika.

- Nadam se da će vam biti dobro - rekao je čovjek u kuti. - Vaši su se pobrinuli da dobijete najljepšu sobu.

- U to ne sumnjam - rekla sam osmjehnuvši se, lice mi je odjednom bilo sastavljeno od mokrog pijeska. Vidjela sam obitelj kako složno maše, dok ja buljim iza rešetaka. Kćerka je stajala odvojeno, primijetila sam olakšanje u njezinim mirnim, djetinjim očima.

- Pisat ćemo ti! - vikali su uglas: zbor građana na prvom peronu, u jedanaest i dvadeset pet.

- Samo me pustite na miru - kriknula sam i vlak je krenuo, kloparajući kroz nepoznat, rešetkasti pejzaž.

- Tu smo - rekao je zdrav čovjek, a čovjek u kuti je nestao.
- Hvala - promrmljala sam s olakšanjem i sjela na mesingani krevet. U sobi je još bio lavor s vodom i noćni ormarić.
- Ako zaratimo - dodao je zdrav čovjek - ako zaratimo, ovuda se bježi u podzemno sklonište. Digao je ruku i pokazao kroz prozor.
- Ja sam već zaratila - rekla sam mu.
- Ali ja vam govorim ozbiljno - šapnuo je zdrav čovjek.
- Ah, onda uzmite bolovanje, uzmite bolovanje dok traje rat, plaćeno bolovanje, i izađite iz ove sobe - prosiktala sam blizu njegovog mlačnog, uzdrhtalog lica.
- Vi ste zbilja ludi! - dreknuo je zdrav čovjek i lupio vratima.

Bila sam u raju. Besplatni ručkovi, večere, njega, soba, čistačica i, čak, besplatna nježnost. Vrata su se otvarala uz škripu, crne ruže podrhtavale i novi luđaci pristizali. Jedan po jedan. Gledala sam kroz staklo, ne otvarajući prozore. Neki su umirali. Neki su živjeli kao biljke. Oni koji su vrištali, vrištali su u osamljenoj kući svjetloplave boje. Na kraju parka, tamo gdje je počinjala šuma. Mogli su plakati, dubiti na glavi, hodati na rukama, kesiti se, pišati u vazu, klečati, raditi ručne radove. Samo vrištati nisu smjeli. Mir je bio svuda oko mene, gust kao magla.

Zdrav čovjek me je zaobilazio. Čovjek u kuti je ponekad dolazio. Stavljao je svoju malu, toplu šaku na moje čelo i uzdisao.

- Je li ludilo ovdje? - pitala bih ga, dodirujući njegovu ruku na mojoj glavi.

- Ne znam - odgovarao je on - to još uvijek ne znam.

Čistačica je dolazila svakog dana, vukući svoje noge u velikim, kariranim, muškim papučama. Otvorila bi vrata sporim pokretom, i onda zastala i počela kašljati. Kašalj je dugo trajao, i njezina pognuta ramena su se tresla sakrivajući svakidašnji prizor iza njenih leđa; luđake koji mumljaju u parku.

- Požurite! - viknula bih i ona bi polako zatvorila vrata. Kadgod bi mi davala ljubičasta pisma. Pisma od kćerke. Draga mama i tako dalje. Zamišljala sam kako ih piše, zaključana u svojoj sobi. U tetinoj sobi. Zaključana za svaki slučaj. Da ne vide. Da se ne ljute. Draga

mama, oprosti što te ne volim, oprosti što ti pišem da te volim, oprosti što ću te voljeti ako odrastem. Zamišljala sam tetu nagnutu nad loncem, nad juhom od povrća. I tetka, izvaljenog na klupi s golim tabanima na stolu. Zbog cirkulacije. Ne, krv mu nije dovoljno dobro cirkulirala po bijelim žilama. Ali otrov jest. Vidjela sam kćerku kako ulazi u kuhinju i otvara hladnjak. Tamo gdje ima za jesti, tamo je i obitelj. Ručak i obitelj. Ako nema ručka, nema ni obitelji.

Druga pisma čistačica mi nije davala. To su bila bijela i plava pisma. Bijela pisma od sestre, koja kuha juhu od povrća, i plava od majke koja putuje. U bijelima je pisalo, ne brini, mi čuvamo malu, obožavamo je, ona raste i deblja se, moj muž radi, doduše ti ne znaš kako je sve poskupilo, samo benzin, da ne govorimo o ostalom, sve je tako užasno skupo, blago tebi, ti si u ludnici. I kruh je skup, i kukuruz je skup, i krumpir je skup, ali moj muž radi. Mi nemamo djece, i mala nam nije teret. Ostani tamo dokle možeš. Ostani tamo zauvijek. I ne brini za malu. Moj muž radi. Puno pusica, seka.

U plavima je pisalo, javlja ti se tvoja majka, tu sam u Grčkoj, gledam jonske i dorske stupove. Da si me slušala mogla si i ti biti ovdje, a ne tamo. Ali ludnica je prirodan kraj tvog puta. Govorila sam ti da ne rađaš dijete. Ti si Rh negativna i uvijek sam s tobom imala probleme. Ali ti si našla onu budalu i rodila kćerku. Onda je budala izgorjela u automobilu. I tobože, neki pilot se zaletio u njega, misleći valjda da vozi avion. Tko da u to vjeruje! A mogla si razgledati helensku umjetnost, zajedno sa mnom. A ne da sada tvoja sestra čuva to siroto dijete. U ovoj skupoći. Dobro je da nisu imali svoje djece, sad barem imaju mjesta. A njen muž radi. Radi. Budi im zahvalna zbog toga. Jer sve košta. Sve. A kako si ti? Čuvaj zdravlje. Ljubi te i grli tvoja majčica.

Čistačica je bila zlatna. Tri puta mi je dala bijela i plava pisma. Tri puta sam ih vratila. Ona me je pogledala svojim okruglim, crnim očima i ništa nije rekla. Obrisala je prašinu, promijenila vodu u lavoru, i onda kada je sve bilo gotovo, sjela na krevet, do mene.

- Hoćeš li peperminte ili prsne bombone? Ili zelene mentole, ha?

Imala je džepove slijepljene od čokolade i putra koji je krala, nakon doručka. Zato je bombone držala u posebnoj, platnenoj vrećici, vezanoj oko struka.

- Neću ništa - odgovorila sam.

- Baš si luda - rekla je čistačica i stavila pepermint u usta. Svuda oko nas mirisalo je na sapun.

- Sutra ću ti oprati prozore - dodala je mljaskajući. - Ti ne znaš što je dobro. Ti ne znaš da je dobro jesti bombone i gledati kroz čista stakla. A ja ću te naučiti. Hoćeš možda jedan prsni...?

Obično je ostajala dugo kod mene, ta čistačica. Soba je mirisala na čistoću. Čistoća je mirisala na čistačicu. U vazi je stajalo cvijeće. U slatkoj vodi. Bacala sam kockice šećera, cvijeću. To mu je produžavalo vijek.

A dani su se skraćivali. I mumljanje u parku se je skraćivalo. Luđaci su šetali u pidžamama, uvijek spremni da usnu. I ja sam imala pidžamu, mušku. Na njoj je pisalo LŽ. Ludo žensko. LM ludo muško. Svi smo spavali u istim plavo-bijelim prugama, u istim krojevima. Ja sam imala posebnu sobu, poseban krevet i posebnu čistačicu.

Ujutro, išla sam na doručak u kantu. Tamo smo išli svi mi bezopasni. I svi oni koji su odrasli. Tamo su išli svi oni koji znaju držati žlicu u ruci, ne proljevajući juhu. Jeli smo. Doručak je bio svečanost, ručak je bio svečanost, večera je bila svečanost. Jedenje je bilo svečanost. Mljaskanje, isto. Čačkanje zubi, isto. I televizija u predvečerje, isto.

Na televiziji su pričali ako bude gladi, ako ne bude gladi, ako svijet poludi, ako ne poludi, ako bude rata, ako ne bude rata, ako ovi navale na one, i ako oni navale na ove, a mi smo u svojim plavo-bijelim košuljama gledali. Gledali smo komentatore u odijelima, sa svilenim kravatama, i spikerice u šarenim bluzama, a trbusi su nam bili puni i kreveti čisti.

Zdrav čovjek je sjedio kraj vrata spreman da šmugne na najmanji šušanj. Ja sam ga ponekad promatrala. Grizao je nokte, redovno. Jecao je od straha. Vijesti su ga uništavale. Neprijatelj se nije bojao češnjaka. Neprijatelj je bio lud. Nitko mu nije mogao pomoći. I mi smo bili ljudi. On je bio zdrav i nezaštićen.

Na kraju, i ja sam se počela bojati. Drhtala sam od užasa u svojoj sobi. Imala sam kćerku. Nisam imala kćerku. Ona je imala tetu, tetka i baku. Ja sam imala sobu i čistačicu. I dijagnozu. A rat je počeo odavno, samo nismo primijetili.

Odlazila sam do kovanih vrata, onih s crnim ružama i stajala tamo satima. Čovjek u bijeloj kuti šetao je svoje uznemireno lice. Nije mi se približavao, niti stavljao ruku na čelo. Više nije bilo važno što je histerija, šizofrenija, depresija, neuroza, fobija, kretenizam, debilitet, ništa više nije bilo važno. Svi smo odjednom imali nesretno djetinjstvo, majke koje nas ne vole, i očeve koji putuju. Vrata su stajala, krhka i crna, otisnuta od zemlje. Trebalo ih je samo lagano gurnuti, i već su bila otvorena. Otvarala su se na dodir, nije ih trebalo

otključavati. Stajala sam kraj njih poput stražara. Ali više nitko nije ulazio. Niti izlazio.

Kada su počele zavijati sirene bila sam budna. Snijeg je napadao po noći, i stajao je još netaknut. Bijel kao zidovi sobe, bez nabora kao nategnuta plahta. Vidjela sam čistačicu kako žuri u crnim gumenim čizmama i maše rukom.

- Požuri! - vikala je.

Pravila sam se da je ne čujem. Imala sam mentol bombone u ladici, za nju. Kupila sam ih u kiosku. Ali ona se nije zaustavila. Jurila je sumanuto i brzo, tako brzo, da to nisam mogla ni zamisliti nekoć dok sam ležala u krevetu i čekala da zatvori vrata. Nestala je sva tromost iz njenih pogurenih leđa, i ona je ispred prozora proletjela kao ptica.

Onda sam vidjela luđake kako trče u koloni. Mumljali su radosno, misleći kako se igraju. Bili su ogrnuti sivim kaputima. Neki su se vozili u kolicima. Neke su nosili u nosilima. Čudna povorka prošla je nestvarno po snijegu. Čovjek u bijeloj kuti je vikao:

- Moramo se spasiti, pomozite da se spasimo, još moramo evakuirati one koji vrište, požurite ljudi, požurite ljudi, ovo je pravi pravcati rat, požurite ljudi...

Naslonila sam glavu na staklo. Vani je bilo hladno. Vani je bio rat. U redu. Ali ovdje, u sobi, bilo je toplo i čisto. Krevet je imao pokrivač i jastuk, i bio je mekan. U vazi je stajalo cvijeće. Ovo je novo vrijeme, puške su prošlost, rekli su. Mnogo toga je bilo prošlost. Trebala sam se bojati virusa i radijacije, ali nekako, dok sam stajala u toj toploj sobi, nisam se bojala. Mislila sam s užasom na sklonište u zemlji, na ljude u kutama koji vrište, na čistačice koje vrište, na luđake koji vrište, na strah koji bubri poput graha u vodi. Na skupni strah. Na skupno jedenje, plakanje, šmrcaње, kukanje, drhtanje i umiranje. Tamo je stvarnost čučala u zaklonu. U sobi je san spavao u toplom.

Gledala sam kroz prozor. Vidjela sam zdravog čovjeka kako trči, žut u licu. Bio je posljednji, on koji se je toliko dugo spremao da bude prvi. Nije osigurao život kod osiguravajućeg društva, niti je uzeo bolovanje, i uopće, ništa nije napravio da spremno dočeka zavijanje sirena.

Snijeg je opet počeo padati, u krpama, plaho i nestvarno. Vidjela sam kćerku kako srče juhu, vidjela sam sebe kako bespomoćno širim ruke. Nije vrijedilo sačuvati život za kasnije, za dobra vremena i njegovateljice koje sprečavaju krvarenje. Nije vrijedilo sačekati ozdravljenje. Ludnica je bila i izvan željeznih vrata, i luđaci su se međusobno ćuškali na

poljanama. Hrabri, zaneseni luđaci! Imali su iste prugaste pidžame, LŽ, LM, tamo na poljani, uronjeni u snijeg i mećavu. Nisam ih razlikovala, iz te udaljenosti. Bili su slični. Svaki je imao brata kojeg nije prepoznao. Gledala sam kroz oprane prozore koji su još uvijek mirisali na čistačicu. U vazi je stajalo cvijeće. A krevet je bio topao. Polako sam se odmakla od stakla i nečujnim koracima došuljala se do kreveta. Ništa nije eksplodiralo. Legla sam zadovoljno mumljajući, a onda povukla rukom, bijelu, snježnu plahtu, i pokrila se preko glave.

VEČERNJI VLAK BR. 302

Vidjela sam crveno svjetlo, krajičkom oka vidjela sam crveno svjetlo, razliveno kao krv, treperavo kao crveni plašt pred rogovima razjarenog bika – a tvoja ruka leži u mojoj, malena i meka: ti spavaš s glavom u mom krilu, poluotvorenih usana i znojnog vrata, ti spavaš svoj posljednji san skvrčenih nogu, novine leže na tvojim uskim, sklupčanim bedrima, a ja vidim crveno kako vijori poput zastave.

Mi smo putnici u odlasku, mi smo neidentificirani leševi u katastrofalnoj nesreći, raskomadana tijela slomljena u baršunastom naslonjaču prvog razreda, mi smo kratkotrajno sjećanje i užas, a tvoja ruka je u mojoj, tvoja djetinja ruka, prozirna, bez pigmenta, tvoja ruka je u mojoj još jednu kratku sekundu. Mi smo prošli kroz crveno u najvećoj brzini, ti i ja, usnula i budna, u susret našoj rasutoj budućnosti: ja čekam da se razbijemo u tisuće komadića, da izgorimo kao papir, a ti spavaš. Ti spavaš, a tvoja nježna ruka je u mojoj; ti si zaštićena, pretvorit ćeš se u dim prije nego li se probudiš. Prošle smo kroz crveno svjetlo, ti i ja, uvaljane u baršun prvog razreda, kraj prozora. Prošle smo kroz crveno, a tvoja ruka je u mojoj ruci.

NETKO JE DOŠAO

Arno Grebl, u odijelu od mišje dlake, polako je ušao u sobu. Očekivala sam ga. Sjedila sam na jednoj od onih starih stolica, prekrivenih kožom, iz koje je izvirila slama. Sve je bilo u turobnom, siromašnom redu, sjajilo se, bijedno se sjajilo. Ruke su mi bile umorne i isprane, izblijedjele kao namještaj u toj sobi bez uspomena. Arno Grebl je ušao ne ostavljajući otiske. Moj bratić. Gledala sam ga kao utvaru, oduvijek je sličio na ružan san. Ponekad mi se činilo da sam ga izmislila, da sam ga stvorila da bih sebe mučila. Ali nije bilo tako... On je stvaran kao slika u ogledalu. Obučen u kožu sitnih zvijeri. Odijelo od mišje dlake i kravata u antracit boji, crnije od crnog zavezano oko kržljavog vrata. Hoda uspravno, a ramena su mu skliska, koso odrezana, pa svejedno izgleda kao da posrće. Ušao je u sobu ne stvarajući zvuk, i pružio mi ruku. Dotakla sam hladnu krastaču mjesto dlana i čula poznato, šuštavo:

- Kako si sestričnice?

Sledila sam se. Usta su mi se otvorila od strave, i ostala tako razjapljena, a hladni, bezmirisni znoj počeo se slijevati niz moja leđa. Bratić je pokrenuo svoju prijetecu lubanju i unio mi se u lice.

- Ta što ti je, draga moja? Opet si uznemirena.

Zadrhtala sam gledajući sive, razmaknute, sluzave oči, i sjetila se svega. one kuće na obali mora i kamenih stepenica, čovjeka koji je došao i uzeo moje stvari, i kišobran, Anabele koja nije mahala, juhe na stolu, zatvorenih zelenih prozora, mojih trčućih koraka po šljunku, cviljenja psa, vlaka koji miriše na vino, čađu i ljeto. mojih bratića, Arna i Bude Grebla u crnim odijelima u zadimljenom gradu. sebe s kosom do struka u plavoj pamučnoj haljini

- Čuvajte je - rekao je čovjek. - Sada samo vas ima.

Pogledala sam svoju ruku ostavljenu na stolu i polako zatvorila usta. Miris parfema pomiješao se sa zrakom i ušao u nosnice. Uspravila sam se, i stolica je zastrašujuće zaškripala, Arno je uperio oči u moje smrznuto lice. Ličio je na pticu grabljivicu koja se sprema uhvatiti plijen i čeka pogodan trenutak.

- Tu su kolači za tebe, polumjeseci od čokolade - prošaputala sam - jučer sam ih napravila. Bolji su kad odstoje.

Pogledala sam ga najmirnije što sam mogla i osmjehnula se. On je otišao u kupaonu, i čula sam vodu kako teče po cijevima. On voli da je čist. Tijelo trlja alkoholom, a košulje mijenja svakih nekoliko sati, čuva sebe kao dragocjenost. Nikada nije pušio, niti pio, niti se mrštio, pa ipak se smežurao kao stara vreća. Zubi su mu zdravi, bez karijesa, bez plombi, ali kada se nasmije, iz njegovih usta širi se težak zadah koji ne može otkloniti. Čekala sam da se vrati i zamišljala njegovo krhko, šuplje tijelo nagnuto nad umivaonikom, blijedo izduženo lice bez obrva, s uskim nosom i sasvim rijetkom kosom na tjemenu. Čula sam vodu kako udara po porculanu i vidjela ga gdje pomno pere ruke, prst po prst, jagodicu po jagodicu, nokat po nokat, kako vadi nevidljivu prljavštinu iz pora i uništava je za izvjesno vrijeme. Crna, pogrbljena, sjedeća sjenka na zidu ga je čekala – to sam bila ja, sestričnica.

prva noć u mračnoj sobi dok pada kiša
koraci iza zaključanih vrata
vrisak
doktor u običnom odijelu, sa stetoskopom u rukama
čaj od kamilice
i strah.

– Kako je Budo? – upitala sam. Budo je dobro. Budo i Arno su jedna osoba, samo se Budo rodio sedam godina kasnije. Ali su isti, i imaju ista kokošja lica. Čak su i ostarjeli na jednak način, izgubili kosu i smežurali se na identičnim mjestima. Jedino Budo nosi odijela od konjske kože. Smeđecrvene. To je sva razlika.

Arno je jeo kolače sitnim, slinavim zalogajima. Poslije svakog zalogaja brisao je usta salvetom i čistio zube svojim uskim, zašiljenim, dezinficiranim noktom. Osjetila sam krv koja je opet počela kolati po zamršenim venama, i srce mi je ponovno zakucalo.

– Treba li ti novaca? – zapitao je.

– Naravno da mi treba – odgovorila sam.

dugačak hodnik sa sijalicom u sredini, petnaest
svijeća u jednoj žarulji, jedva se vidim dok pro-
lazim, dva skrbnika kao dva lešinara, ja sam ti
otac rekao je Arno, a ja sam ti majka rekao je
Budo.

s njom nešto nije u redu, ni školu nije završila

samo nam je to trebalo
neće moći raditi
samo nam je to trebalo
smiri se, prodat ćemo kuću, Anabelu i psa.

Sjedila sam nepomično kao krivac, zamotana u mast, u kućnom ogrtaču broj pedeset dva. Pedeset dva je oznaka za nesreću. Sendviči s majonezom predstavljaju nemoć. Svaki dan sve više sendviča. Svaki dan sve više. Ovisim o hrani, o sebi, o prošlosti, o prisilnim, ukalupljenim mislima koje uvijek u jednakim razmacima izlaze iz moje glave.

Arno je pojeo kolače i odgurnuo tanjur, zavukao svoju usku koščatu ruku u džep i izvadio crnu novčarku. Patio je, lice mu se iskrivilo od boli dok je izbrojavao nove, nepresavinite, tamnomodre novčanice.

- Nastoj da ti potraje, jer ja ću doći tek za mjesec dana - rekao je i obrazi su mu pozelenjeli od jada. Ah, kako sam ga mrzila! Ah, kako sam sebe mrzila! Sve je tako komplicirano i tako trajno.

vrt u koji nikada ne silazim
pet stotina nespretnih koraka dnevno
Budo i Arno igraju šah
naranče
dvije elektrode u glavi, a opet je sve isto

(Promatrala sam ga, a on je promatrao mene. Mene, ako sam to ja. Čovjek je rekao više vas ne prepoznajem, i ja sam kimnula glavom u praznoj ulici. To je rekao čovjek, pet godina prije. Imala sam dvadeset kila manje, pet godina prije.)

Moj bratić se dignuo i tutnuo mi novac u džep. Izgledao je kao dobročinitelj u tom kratkom trenutku, taj Arno Grebl, moj bratić. A ja sam nalikovala lopovu koji je primio svoj dio plijena. Nitko nije ucijenjen, okraden ili mrtav, pa ipak mi smo saveznici u prljavom poslu. Moram se hraniti. To mi je važnije od svega što ne postoji. Teleće meso s patlidžanima, pire od gušćje jetrice, pile u umaku od slatkog mlijeka, makaroni sa slanom ribom i noć duga četrnaest sati. Četrnaest sati moje su oči zalijepljene snom kao ljepilom. Onda se dižem, začesljavam kosu i izlazim. Spavam uvijek odjevena. Zelenu torbu na kotačima vučem za sobom. Čuje se izdaleka, kad dolazim. Kotači nisu podmazani. Seljakinje me poznaju. Dobra sam mušterija. Jedino mi se one osmjehuju i jedino me one očekuju. Drhtim od sreće dok

kupujem.

Arno je prišao i pružio mi ruku. Opet sam dodirnula ledenu, beživotnu krastaču.

- Pij lijekove, sestričnice. I ne prežderavaj se. Srce će ti puknuti, a ti si još uvijek mlada. Nije zgodno umrijeti prije vremena - zagugutao je kraj mog uha, i ja sam vidjela njegov oljušteni vrat i osjetila miris oštrog parfema razrijeđenog u alkoholu, prдавni isti miris osušenog, trokutastog, nadmoćnog tijela.

- Dlaka ti je na reveru - izgovorila sam smučeno, i on ju je pažljivo skinuo, poravnavajući i gladeći svoje odijelo.

- Dobar materijal vječno traje - zaključio je zadovoljno. - Više nema tako dobrih.

- Nema - potvrdila sam.

nema ničega
samo puni i prazni tanjuri
prazni i puni, prljavi i čisti

Ustala sam, deset znojnih, šištećih uzdaha i ja sam se ispravila. Teški koraci zalijepljeni uz zemlju, soba koja se okreće iz uznemirenosti. Omeđene kretnje u skućenom svijetu i sputane misli, već stare i izlizane.

- Ma, čega se ti to bojiš, sestričnice? - pitao je Arno Grebl na izlazu.

vidim svoje debele ruke omotane oko papirnatog
vrata
žilu nabrekli od krvi
i strah na tuđem licu
sebe se bojim
sebe
jedino sebe

SVADA

Izgrizli smo se do kosti i gledamo se užasnuti, riječi su izgovorene i lebde u zraku, uvredljivi, ružni slogovi, bijesne prostačke rečenice – to je ostalo od nas, dok sada ležimo svaki u svom kutu i ližemo rane. Nismo se ni dodirnuli, metar stola nas je dijelio, a mi smo kao dva psa lajali, ne prelazeći među, iskeživši očajne ispljuvali smo otrov jedno drugome u lice, ravno između očiju, u onu nježnu udubinu gdje počinje nos. Mir je. Uvrede su se naslagale poput listova ispisanog papira, još malo pa ćemo uključiti strojeve i početak će rotacija. Masovna naklada sramote, ponovljena, podvučena, prekrojena istina u tisućama primjeraka ispunit će ovaj prostor u kojem se nalazimo i oduzeti nam zrak. Ali nije važno. Rekli smo ono što smo morali reći, svako svoje. Nabacali smo se blatom kao grudama, braneći čiste, staklene predodžbe o sebi. Gledamo se raširenih očiju, dva ravnopravna protivnika odustala od borbe. Nula: nula, neriješen rezultat, sudac je zviždajku spremio u džep i meč je završen, možemo se razići kućama, ovo je kraj, konac, fine, the end, isključujemo se iz Eurovizije, nema više, gotovo, prijenos je završen i stavljena je okrugla, olovna točka, manja od buhe.

Pobacili smo misli kao neželjenu djecu, nismo ni znali da su to baš naše misli dok se nisu pretvorile u rečenice, u strašne nizove subjekta, predikata i glagola s bojevom glavom koji padaju po zakonu gravitacije, kao jabuke. Razgoropadili smo se poput zatočenih zvijeri iznenadno puštenih na slobodu, razdražujući miris krvi nas je uznemirio. Što smo sve rekli, čega smo se sve sjetili! Lica su nam nalikovala na stisnutu pesnicu u epileptičkom grču. Riječi su izvirale iz mraka, prelijevale se iznad svojih uskih korita, pretvarale se u bujicu, i virove, i nosile nas kao lišće na površini. Izvori svjetlosti postali su izvori tame, hladnog, podrumskog carstva koje širi svoje vlažne granice, ispuštajući miris gnjilih bara u kojima stradavaju žrtve bez identiteta, čarapom zadavljeni mrtvac. Zašto smo sve to izgovorili i sada plutamo u istom dubokom bunaru, prepunom zaražene vode? Ni lica ne možemo ogledati u tom otrovnom mulju. U ovom strašnom trenutku tišine ti vidiš jedino mene, a ja tebe.

Naslonjen si na prozor-vrata koja zauzimaju gotovo cijeli južni zid kuće, svjetlost te proždire, smanjio si se napola, uvučen si u ramena kao u puževu kućicu, a sunčeve zrake ocrtavaju tvoje zgužvano tijelo – svaka patnja ima aureolu. Lice ti je ponor po kojem se kotrlja kamenje u duboku, zgusnutu crnu tminu, a oči dva kratera bez suza, gledaš me i mene polako prekriva sjenka, u sjeni tvog pogleda ja sam optužena i nemoćna. Sjedim, zgađena svojim rečenicama koje sam tako olako potrošila, izbacila ih kao neprobavljenu hranu u komadima,

smeće izmiješano sa žuči i gnjevom. Nisam to trebala reći. I nisam to trebala saslušati. Jer sada je sve eho.

Kada bih se mogla vidjeti! Ali ne usuđujem se pokrenuti, jer zvuk postaje sraman u gluhoći koja je nastala. Izgleda li i moje lice kao odronjena zemlja? I sliča li moj užas na tvoj? Ne znam. Sasvim sam iscrpljena, ležim na parketu, rastvorenih ruku, obamrla, zakopana, oplakana, istrunula i mirna, trenutak smanjene računljivosti je prošao, rubrika u crnoj kronici ostala je prazna, i mi smo još uvijek zajedno, svaki na svojoj strani, u sobi sa tri zida i velikim prozorom. Kada bi se vrijeme moglo pokrenuti unazad, ja bih se elegantno vratila u prošlost i izbrisala ovo siktanje na magnetofonskoj vrpici koja se okreće u našim glavama. Ali ovako, naše isukane sablje leže kraj nas, umazane nevidljivom krvlju.

Izvrjeđali i okrivili smo se međusobno, zaraženi bjesnoćom i zlom, tlak je bio normalan i jugo nije puhao, ništa ne opravdava našu neljudsku raspravu isprekidanu vriskom i psovkama. Ne, nismo se dodirnuli, nismo se potukli kao dokoni dječaci, samo smo zglobovima obuhvatili drveni rub stola i dahtali svoje vlažne, zajapurene istine. Morali smo ih reći, inače bi nam se tijela rasprsnula od potresa, od bombe neizgovorenih misli koje smo pohranili u sebi, skupljajući riječi kao saveznike, tužitelje i suce.

Glava ti je klonula na rame i otpala. U stvari, ti si mrtav. Djelomično mrtav, ali i to izgleda potpuno. Trbuh ti se povremeno nadima, uzdasi su dugi i rijetki. Košulja se izvukla iz hlača i otkriva suhu, blijedu put. Čini se kao da se više nećeš pokrenuti. Nisi čak ni uvrijeđen. Vidim to po položaju tijela. Mi smo ravnopravno užasnuti i nijemi.

Zašto si mi u onom crveno obojenom, jarnosnom trenutku ličio na podvalu, na neprijatelja koji u gustišu skriva svoje razrovano lice da ga ne prepoznam? I što si vidio u meni dok su te uvrede udarale po obrazima? Razmahali smo se i istukli riječima, i sada se gledamo nezadovoljni, ne to ipak nije to, malo smo prekardašili, zanijali se, malo smo se suviše mrzili, ne htijući. Ali zašto smo rekli, ako nismo htjeli? Zašto smo rekli, ako nismo mislili? Zašto smo mislili, ako, u stvari, nismo mislili? Tvoje je lice provalija bez dna i mi smo obični nesretnici, a drugo se ništa nije promijenilo, stol je na sredini sobe, krevet je nepospremljen, knjige razbacane, pepeljare pune, a vrijeme u metronomskom taktu prolazi gnječeći naše riječi kao glinu – tko zna što će na kraju ispasti? Tko zna što ćemo zaboraviti, a čega ćemo se sjećati? Koja je rečenica najopasnija od onih opasnih, strašnih i podlih? Ispod naše prašnjave, gradske kože utetovirani su simboli sramote plavom tintom, golotinja je izgubila smisao, mi se sastojimo od riječi koje smo izgovorili puštajući zrak da dodiruje glasnice, kakvi porazni vokali – to je vjetar izletio iz grla!

- Ne ljuti se - zaklinjem te u sebi, i čini mi se kao da molbu čujem glasno. Kao da vičem u spilji. Ti se pokrećeš, osjećam žmarce kako putuju po tvojim ukočenim nogama i ježim se. Ti ne sklanjaš pogled s mog lica, nešto piše na njemu pa sričeš slova kao dijete: nevidljivi pisac ostavio je svoj znamen. Dok se gledamo oči u oči mi nismo neprijatelji. Jer možda je i moja glava jedna velika rana? Otipavam se, sve ove razbacane kosti pripadaju meni. To sam nesumnjivo ja. Kad zatvorim oči ne mogu si zamisliti svoj izgled. Ali kad ih otvorim uvijek se razočaram, nešto mlitavo i nepokretno skriva se u meni. Kretnje su mi zaostale i ograničene. U stvari, bojim se udariti kao što se bojim i pomilovati.

- Dosta je s predstavom - čujem kako govoriš. Ustao si naglo, i više nisi slab. Odjednom, popravljajući košulju i prazniš pepeljare, činiš sve te zgodne, zdrave, bezazlene i korisne radnje. Dok hodaš zaposleno po sobi tvoja ljutnja polako kopni. Preskačeš me, ja još nisam odlučila da se dignem. Pališ radio, glazba se razlijeva u zraku, finale alegro, crni i bijeli galebovi mašu krilima, netko svira klavir na UKV-u u pet popodne, dok sunce postepeno blijedi. Hoćeš li sutra, ili kasnije, pričati o ovoj svađi preuređujući rečenice koje sam izgovorila? Hoću li jednom jadikovati nad tvojim uvredama, dodajući začine u pakosnom omjeru? Ti me prekoračuješ, iznad sebe gledam lice ponovno složeno, oči, nos i usta, sve razmješteno po kanonu, i sasvim mirno.

- Diži se - kažeš, i ja na trenutak vidim šiljaste zube i rumen jezik. Pružaš mi ruku, jednu pa drugu, naginjaš se nada mnom, dlanovi su ti hrapavi, a prsti tvrdi, ustajem, i stojim dodirujući obrazom vrh tvoje brade.

- Idemo van nešto pojesti - mrmljaš u moju kosu. Strašne, prljave rečenice zalijepile su se na zidove poput tapeta, dok gledam preko tvog stršećeg ramena, ja ih vidim pritajene, zle i strpljive kako čekaju neki drugi datum u kojem će se ponovno izgresti i izvrjedati. Raskošne poput paunova ili rajskih ptica one će krenuti noseći ponosno svoje naoštrene kljunove, nećemo ih moći zaustaviti ma koliko se trudili, uzaludna će biti sva dobra volja kojom ćemo raspolagati, netko izvan nas pritisnut će alarm, i mi ćemo ponovno urlikati, nepovjerljivi i nesigurni.

Izlazimo, ti zaključavaš vrata, jednom, dvaput, vani nas čekaju restorani i juke-boxovi, autobusi, zebre, tračnice i prodavači srećaka, pokošeni travnjaci i miris sijena izmiješan s mirisom benzina, jednostavna večera na prugastom stolnjaku, u kutu, sol, papar i čačkalice u bijeloj plastici, turobno lice konobarice, tanjuri s plavim obrubom i tupi noževi, salvete i žamor ljudskih glasova. Hodam kraj tebe, šutimo, kraste su otpale i lica su nam zarasla, opet se prepoznajemo i bliski smo, sve je ponovno uredno i sređeno, iščupali smo korov i okopali

zemlju, oprali ruke do lakata, utrljali kremu da bi nam dodiri bili mekši i pitomiji i sada lebdimo kao sjeme na vjetru. Gledam tvoj desni profil ozbiljnog muškarca i dok se pali narančasto svjetlo opreza na semaforu uznemirujuća misao smješta se u mojoj glavi, a to je, da će doći dan, da će sasvim sigurno doći dan kada jedno drugom nećemo moći oprostiti. I onda se pali zeleno mačje oko i obasjava nas, put je slobodan, čovječe idi, čovječe idi, i mi prelazimo kolnik za manje od tri sekunde i nestajemo u mraku, a naše sjene ruku pod ruku hodaju za nama i prate nas. Noć se neprimjetno spustila i mi šutimo kao ribe u zaleđenom moru, dobra, milostiva tišina je svuda oko nas.

VRLO KRATKA PRIČA VRLO SIROMAŠNE OSOBE

Četrdeset i tri tisuće starih dinara na podu, na cesti, sasvim uz rub pločnika – gledam kako mi se ruka izdužuje od gladi i pohlepe, kako cvili od radosti, nokti izrastaju prekriveni crvenilom i sramotom, i gle, prst i kažiprst uzimaju očaravajuće novčanice, ništa ne šušti, i nitko ne gleda, i sasvim je izvjesno: ja sam sretna!

PATETIČNA SONATA

Otvorene oči, jezera s uginulim ribama, Miroslav-Zlatan Ujević pruža debeljuškastu, crvenkastu, mrzlu ruku. Prvo ime, drugo ime, prezime, ne nisam ga tako zamišljala. Vani pada snijeg. To nije šaka pijanista. Ni notu ne može udariti ovim ukočenim prstima. Centralno, cjevovito i cjelovito grijanje? Zašto nije uzeo rukavice? Zašto nije držao ruke u džepovima? Dlanovi su mu pomodрили od hladnoće. Samo trenutak! Još malo i meso će se opustiti. Strpljenje i nada su naš krajnji cilj. I početni. Ovo nije moj stan, uostalom. A, niti gost. Glava mu je uokvirena zlatnim ovalom ogledala. Pravi kristal. Miroslav-Zlatan ima šal oko vrata koji ne skida. Kao omču. Ako me primi ispod ruke, zavrištat ću. Zaboravit ću na prijateljstvo.

Parketi škripe. Starost uvijek ima neki zastrašujući zvuk. Zvuk slomljenih kostiju i vještačkih vilica koje grizu dvopek. Miranda u kineskoj haljini trči sitnim koracima. Jedan, dva, tri, pet hijeroglifa na leđima. Nepoznate riječi utisnute u crnu svilu. Moja bivša prijateljica. Moja bivša, voljena prijateljica, ispunjena slamom. Gledam lijevo, desno. Barok, rokoko i secesija. Čelava glava, glava s beretkom glava s frizurom, glava s naušnicom, jedan komad, jedno uho. Opušteni svijet se talasa. Kockice leda između prozirnih stijenki krhkih čaša. Ako se sagnem, bit ću manja. Djetinjstvo na kotačima. Bi li tada izgledalo drugačije? Iz vizure dubokih, plišanih kolica, s prstom crvenim od sisanja. Samo da se ne spotaknem o vlastite noge i ne izgubim nit. Dostojanstveni prelazak iz salona u salon. Više ležernosti u ramenima. Napokon, sve mi je poznato. Opuštanje je samo predavanje glumi. Glumiti sebe! Kakav rizik! Nije moj stil. Ne smijem dopustiti da se srušim na pod, ma kako to bio prirodan dio mene. To padanje, mislim. Nitko ne primjećuje da mi je glava stalno dolje. Imam olovnu kuglu u sredini i, u stvari, uvijek stojim naopako. Samo se ne vidi. Vjerojatno je u pitanju neka čarolija. Miroslav-Zlatan izljubio se s Mirandom. Sedam, osam poljubaca na svaki obraz, u prosjeku, sve utopljeno u šuštanje crne svile. Ako se previše okrenem, bit ću povrijeđena. Voljela sam tu vranu, tu glupaču. Isto tako. Poljupci urezani u ružičastu kožu. Prijateljica. Prije mnogo godina. Pijanist ima prste kao raskuhane hrenovke. Aklimatizirao se.

- Dobar večer, Nina - kažu mi.

Čovjek u odijelu s mnogo džepova, rijetka brada i stisnute usne. Žena-dijete s izvrnutim očima, skoro bez šarenice. Oko vrata kolutovi od bakra i žice. Čujem jeftino zveckanje dok šapće. Ni glas joj nije odrastao. Osmijeh preko cijelog lica. Otkrivam četiri lažna zuba. Još

nisam stigla do kraja sobe. Još nikamo nisam stigla. Uljudan par je u blizini. Koliko samokontrole krijem u uobičajenim pokretima! Jede me nemir i agresivnost. Nisam smjela doći. Ali obećala sam Mirandi. Iako se, možda, mrzimo. Domaćica broj dva. Poznajem svaku stvar u kuhinji, mjesto gdje stoje plitki i duboki tanjuri, salvete, slamke, mirotije i tajne. Skriveno ulaze i izlaze. Kovčege s duplim dnom. Lažne jastuke. Ladice koje se ne vide.

- Budi sa mnom, ne želim biti sama - rekla je Miranda stojeći na stepenicama, gnječeći torbu mršavim rukama.

- Zašto me prije nisi zvala? - pitala sam.

- Ovo je moja posljednja proslava rođendana. Druge rođendane neću više slaviti. I zato dođi. Nije važno ono prije. Znaš.

Oh, da, sve znam. Ništa mi nije jasno, to je pouzdano. Kako na nevidljiv i nečujan način nestaju prijateljstva! Tražila sam krivo izgovorenu riječ danima, njuškala sam kao pas, tragajući za neprijateljskim mirisima, kopajući po sjećanju za nehotičnom uvredom, vrebajući nestvarnu, kobnu grešku. Ništa. U stvari, ništa se nije desilo. Miranda je prešla ulicu i počela hodati drugom stranom. Postepeno. Kao kada prestaje dan. Sve manje i manje svjetlosti.

Ona sama! Ljudi kuljaju kroz vrata i prozore. Rođendanska svečanost u gradu koji ne obiluje događajima. Sviranje gitare na ulici izaziva čuđenje. Glasan smijeh u tramvaju stvara nelagodu. Ako izuzmem prizore automobilske nesreće, požare i utakmice, ljudi se uopće ne sastaju. Jedino vidim osamljenike kako šecu. I pokoja obitelj. A možda mi se samo priviđaju ta odvojena lica? Ovdje je sve puno. Nitko nije jedan. Svi su nekoliko.

Vrlo sam zaposlena. Nosim poslužavnike s pićem iako to nije moj posao. Moj posao je da se movam između gostiju, ali ne znam što ću s rukama, pa se, eto, tako zabavljam. Još jutros smo sve sredile, obrisale prašinu sa čaša i očistile sobe. Nismo htjele ničiju pomoć. Gledam unajmljene konobare kako mrzovoljno klize u svojim strogim odijelima. Nisam im simpatična. Ali nisu jedino oni unajmljeni. I ja sam tu. I vjerojatno, klavirist sa svojim odmrznutim prstima. Dok prijateljstvo traje, taksimetar otkucava. Kada večer završi, pobjeći ću kući, zaključati se i neću izlaziti pet dana.

Sve se napunilo. Da umrem, ne bih mogla skupiti toliko ljudi. Brojeći i rodbinu koju nisam upoznala, i susjede koje ne pozdravljam. Najviše trećinu od ove gomile. Zavidim Mirandi. Oko nje je mnoštvo, ona je poput cvijeta oko kojeg lebde leptiri. Kako je mogla reći da je

sama? Vole je, zar ne primjećuje? Oduvijek su je voljeli. Ima pravo na neuljudnost, aroganciju, sitne laži i nepouzdana obećanja, sve joj je oprošteno unaprijed. Sasvim je slobodna jer ne može pogriješiti. Može li se umoriti od ljubavi? Ne vjerujem u taj umor. A ipak, lice joj je bilo sivo na stepeništu, dok joj je bijela zimska svjetlost padala po leđima, kao plašt. Sličila je na mladenku koja je pobjegla s vjenčanja, ne znajući što u stvari želi. Pozvala sam je da uđe, gledajući je opčinjeno. Ponovno sam prepoznavala pokrete koji su me očaravali i koje sam nekoć bezuspješno imitirala. Htjela sam, imitacijom, pridobiti naklonost. Ali iza privida, postojala je samo divlja nevoljena i napuštena osoba. Ma koliko da sam se trudila moj smijeh je uvijek podsjećao na ridanje, tuga na uvrijeđenost, opuštenost na nadmenost, jad na lukavost, šutljivost na mržnju, brbljavost na proračunatost. Osoba na smetnji. Osoba kratki spoj. Ono od rođenja do smrti. Nedefinirani spol. Nedešifrirana poruka. Evolucija u zaostatku. Milijarde godina je trebalo proteći, da bih se rodila krnja. Kao ravnoteža prirode. Kao ružno nasuprot lijepom. Kao velika riba nasuprot maloj. Gledala sam Mirandino lice i kimala glavom. Nemoć, na žalost, ne posjeduje razum.

Ljudi više ne ulaze. Poslužavnik je prazan i ja ga odlažem trudeći se da sakrijem iznenadno drhtanje. Koljena mi klecaju, oslanjam se na stol i spuštam ruke u krilo. Jajolika, srcolika i četvrtasta glava. Cigareta, lula i cigara. Aer-kondiš i devetnaesto stoljeće. Plastične košulje i češki porculan. Vitraži i kocke-kipovi. Sat-kukavica i dva utega koja putuju. Metar i pol lanca i prošao je dan. Miroslav-Zlatan Ujević stavlja svoju nezgrapnu ruku na bijelu tipku i odjednom: glazba. Nisam ga tako zamišljala. *Patetična sonata*. Ljekovita kupelj gluhog starca. Miranda stoji naslonjena na klavir. Što li piše na haljini? Miranda poznaje note. Ljubav otvara vrata znanju. Pojačava krvotok i usporava starenje. Ponekad, pobjeđuje bolest. Sve kako kažu u knjigama. Zašto je rekla da je sama? Ima li neki poseban, tajni hodnik u sebi, ispunjen mrakom? Poluotvorena, vlažna usta nadvijena nad klavijaturom. Dva imena i prezimena. Koncentracija. Talent koji osvaja. Magija koja raste. Čovjek s rukama boksača pretvara se u baletana. Samo jedan, jedva vidljiv pokret, a koliko glazbe! Više ne drhtim. Opet vladam svojim udovima i trupom. Duboko disanje – najjednostavnija tehnika kroćenja vlastitog ja. Kratak tečaj za početnika. Joga za svakog. Večernja škola života za loše učenike, ili za one koji nisu imali uvjete. Skleroza mozga, u trećoj klupi desno. Skleroza osjećaja, zadnja klupa. Nenadoknadiva neljubav djetinjstva. Dupla doza za one koje nisu voljeli. Ali ljubav se ne prodaje u šprici. Djeca koju odgoje vučice, nisu nikada sasvim ljudi, i što je strašnije, nisu nikada sasvim vukovi.

Patetična sonata. Ende. Pljesak. Pet hijeroglifa koji se miču. Orošeno čelo pijanista. Naklon, poklon i otklon. Ako potrčim u zagrljaj tom čovjeku u pretijesnom odijelu, ispast ću budala.

Još malo prije gadilo mi se to zgusnuto tijelo. Ako potrčim Mirandi, ispast ću budala. Na bezbroj načina je moguće ispasti budala. Pogotovo na zabavama i rođendanima. Pamet je skoro izvan kategorije. Bar kod mene. Trudim se koliko mogu. Ali osjećam svoj neinteligentni pogled kako kruži uokolo. Zapažam, i odmah zaboravljam. Oči su mi bistre, a ispod njih je mutež. Tko sam ja i zašto sam tu? Želim li uskrsnuti, nakon što sam već pokopana? Tražim ljubav, namrgođena i zlobna. Neću da kažem molim, već daj. A u sebi klečim. Na kukuruzu, očiju uprtih u pod. Kažnjena i pomilovana u isti mah.

Odlučujem se iznenada. Dosta je te parade! Ne mogu više izdržati u salonu. Zar nisam dovoljno tu? Naslušala sam se razgovora i glazbe koja me dira kao hladan vrh noža po goljoj koži. Opasno i privlačno. Kirurgija nota koje me plaše, i otkrivaju. Mogu otići. Moram otići. Brže bolje. Samo da ne zasniva opet. Zvuk bi me omeo.

- Ne spuštajte ruku na klavijaturu! - zaurlam. Iznenada.

Nehotice. Nisam to željela. Krik se prolomio kao pucanj. Svi gledaju u mene. Opet sam pogriješila. Htjela sam im reći da ih volim. Ili nešto slično. M. Z. Ujević se češe po vratu. Ispala sam jadna budala. Možda nešto još gore? Sve sam pokvarila. Nitko me nije poznavao osim Mirande. A sada me svi poznaju, osim Mirande. Njezina posljednja proslava rođendana je upropaštena. Sigurno o tome misli. Ali netko je drugi viknuo umjesto mene. Ne sjećam se da sam otvorila usta. Više se ne sjećam. Htjela bih zaboraviti... Spavati s povezom oko očiju, s crnilom oko glave. Miranda mi prilazi crvena od srdžbe.

- Nina, otiđi kući. Moraš se odmoriti.

Drži me čvrsto za lakat i gura me bijesno.

- Nisam htjela, nisam htjela - opravdavam se, a ona mi stavlja kaput u ruke i gleda me samilosno.

- Znam da nisi. Ne ljutim se. Ja sam te pozvala i ti si došla.

Vrata se otvaraju. Bijes i samilost. Opet se čuje muzika. Gledam Mirandina leđa kako se okreću. Pet hijeroglifa. Ništa ne razumijem. Vrata se zatvaraju. Bijes i samilost. Pet hijeroglifa ili pet nota. Ne razumijem, ne mislim, ne znam. Stalno prisutna negacija. Ne ispred prijateljstva. Valjda nisam bolesna. Zaustavljam taxi. Valjda nisam bolesna. Gledam se u retrovizoru. Valjda nisam bolesna. Još dvije ulice desno i bit ću kod kuće.

PRIČA O MARTINU

Hodali smo sasvim uz prugu, Martin i ja. Brat i sestra, ogrnuti muškim kaputom koji se vukao po podu. On je imao deset godina, ja osam. Krenuli smo do močvare, tog jutra, ususret kreketanju. Kakva gomila krasnih žaba! Podalje je bio sajam. Sve je bilo u blatu. Kiša je padala sedam dana, a mi smo sjedili zatvoreni u sobi. Onda smo bili pušteni, kiša je prestala, i brat je dobio ključ oko vrata. Ključ mu je udario u prsnu kost. Lijepo se čulo, tam, tam, tam. Martin je uzeo muški kaput s vješalice, bez podstave. Vrlo sirotinjski, mirisao je na amonijak. Imao je dvije rupe u blizini srca, na lijevoj strani. Zamišljali smo da je u njemu netko ubijen. Ja sam navukla desni rukav, brat lijevi. Malo smo se sudarali dok smo silazili s četvrtog kata. Martin je zaključao vrata i onda stisnuo kvaku. On je odmah provjeravao ono što bi učinio. Ja nisam. Zato sam se obvezno dva puta penjala natrag provjeriti je li sve zatvoreno. Čim bih sišla ugledala bih zažarenu peglu kako pada sa stola i kuću koja gori. I tako mi je uvijek trebalo puno vremena dok izađem van. Stalno se nešto događalo kad bih sišla. Ili je voda bila otvorena i curila, ili je suđe gorjelo na štednjaku, ili su prozori bili otvoreni dok je puhao vjetar. Jedva sam čekala da se Martin vrati iz bolnice. Imao je upalu pluća, pa ga je gospođa odvela u bolnicu. Gospođa je bila neka žena tankih nogu i duboka glasa. Imala je podočnjake i dvije suknje koje je stalno nosila. Ja sam ih glačala. Nisam još mogla u školu, pa sam radila po kući, koliko sam znala. Martinu sam ispekla odreske kada je došao. Sjećam se, stala sam na drvenu stoličicu i kuhala. Bila sam niska. Svi su mislili da imam pet godina. Zato sam navlačila Martina dok smo hodali prugom, saginjao se da bismo oboje bili ogrnuti.

Obično sam hodajući grickala svoje sasvim male nokte. Taj dan je bio hladan, i iako je kiša prestala, nebo je ostalo sivo. Martin je šmrcao i pljuvao. Strašno me je to smetalo. Zapamtila sam da samo siledžije pljuju. Njima je uvijek neki otrov u ustima, pa zato. Bojala sam se da i Martin nema neko zlo u grlu, koje će narasti. On se ljutio što grizem nokte. Držao me za jednu ruku, ali ja sam grizla drugu. Oko nas su kreketale žabe. Rekao je da je u bolnici uvijek toplo i hladno i je li to razumijem. Potvrdila sam, meni je uvijek bilo vruće i ledeno dok smo bili zajedno. Dobro sam poznavala taj osjećaj.

Zgrada u kojoj smo stanovali bila je smeđe obojena. Imala je šest ulaza i nalazila se tik uz cestu. Kraj nje su bile još četiri slične zgrade i sve to zajedno zvalo se Naselje. Uokolo je rasla trava, a podalje su se prostirale močvare sa žabama. Kraj močvara, bila su neka mala sela. Na jednoj velikoj, koliko toliko suhoj livadi održavao se sajam. Preko ceste bio je grad.

Ne baš jako blizu. Trebalo je prijeći rijeku da bi se stiglo u grad. Gospođa je putovala plavim autobusom. Kad bih se probudila, gledala sam je kroz prozor kako čeka autobus. Iako je bila daleko vidjela sam podočnjake na njezinom licu. Još nije bio dan, još nije prošla noć, to je bilo pravo vrijeme za odlazak. Ostavila bi mi ceduljicu na vratima, *operi mi žuti šos, molim te*. Martin mi je čitao ceduljice. Ona je imala samo crvenu i žutu suknju, ali u njenim porukama je izgledalo kao da ih ima više.

Izašli smo iz Naselja i hodali uz prugu jer je to bio najkraći put za sajam. Prošli smo kraj jedinog nebodera od šesnaest katova. Još nije bio sagrađen i Martin je rekao kako mora ukrasti ili posuditi bicikl. Pozvao me da se penjemo gore, ali ja sam se bojala, iako nije bilo čuvara ni radnika. U stvari, izgledao je napušten. Martin je odlučio baciti se sa zadnjeg kata sjedeći na biciklu. Mislio je da će pasti na granje male žalosne vrbe koju nisu posjekli. Rekao je da je to predivna slika – on kako leti na biciklu kroz zrak – i da bi trebali posuditi i foto-aparat. Želio je da ga fotografiram. On će mi sve namjestiti i metražu staviti na beskonačno. Samo trebamo sačekati jedan sunčan dan. Jer onda se bolje vidi. Ne smije promašiti žalosnu vrbu. Ja sam grickala nokte i kimala glavom, i jedva čekala čuti kreketanje.

Hodali smo u istom kaputu, a Martin je stalno pljuvao. Svakih deset metara. Kada bi vlakovi prolazili mi bismo se odmicali od pruge i mahali. Putnici su stajali kraj prozora, još malo i ući će u grad, i njihova lica su bila znatiželjna i blaga. I oni su nama mahali. Jedan čovjek nam je čak bacio bombone koje smo onda tražili u mokroj travi. Dok ih je jeo Martin nije pljuvao. Molila sam ga da to više nikada ne čini, a on mi je odgovorio da mu je gorko u ustima. Zrak je bio vlažan, i kaput je otežao, i požalili smo što smo ga uopće uzeli. Ali smo ga trpjeli, jer smo ga morali vratiti na vješalicu. Možda je njegov vlasnik ipak bio živ? Možda su te dvije rupe na lijevoj strani samo otvori za oči nekog psa kojeg je skrivao pod pazuhom?

Onda smo došli na sajmište. Martin me vukao po blatu, do konja. Više su to bile rage, nego konji, ali brat je bio zadovoljan i gladio ih je. Rekao je da će kupiti ili ukrasti konja i skočiti s nebodera jer je to puno efektnije. Svi iz Naselja će ga vidjeti. A kada siđe s male vrbe, odjahat će do učiteljice. Svi će pljeskati. I ja ću jahati. Otići ćemo na stanicu i čekati gospođu, a onda ću ja skuhati svečanu večeru. Rekao je kako to mora jednom ostvariti, kao i ono o lijevu od kojeg ću porasti, što mi je već prije obećao.

Nije bilo mnogo ljudi na sajmu. Toliko je vlažilo i sve je izgledalo gnjilo, vođeno i nestvarno. Seljaci su u džepovima imali male bočice s rakijom, i s njihovih smiješnih šešira cijedila se voda. Izgledalo je da je počela jesen, ali još uvijek je trajalo ljeto i žabe su kreketale. Mirisalo je na kobasice i na prolivenu pivu. Pjevačica je imala haljinu s volanima i pjevala je

mašući rukama i vrteći kukovima. Mjestimično, bila je mokra. Martin je gladio konje, a onda se okrenuo i rekao mi da se nada kako mi kaput neće biti pretežak. Izvadio je svoju mršavu ruku iz lijevog rukava, i otišao, pokušavajući trčati u cipelama oblijepljenima s blatom. Gledala sam ga kako se igra i pljuje. Plašio je male praščiće i dražio koze. Razgovarao se s Ciganima koji su imali veliki vrtuljak.

Ja sam stajala, skoro nepomična, a kaput mi je pritiskao ramena. Stalno sam mislila na žabe i njihova vodena tijela koja se polako smanjuju. Tako su i djeca u trbusima, prvo sasvim prozirna, sastavljena od kapljica, i tek kasnije im izrastu kosti i koža. Gospođa je čitala ljubavnu priču, bio je nacrtan muškarac i žena, a na idućoj strani vidjela se fotografija providnog djeteta. Gle, to je čovjek, rekao je Martin. Ne, to je žaba, odgovorila sam, a onda mi je on sve objasnio. Gledala sam gospođu, u žutoj suknji podignutoj uz bedra, koja je ubrzo zaspala, i njene plave, neizbrisive i tužne podočnjake.

Martin se dogovorio s Ciganima da ga provozaju vrtuljkom, to je bio pravi starinski vrtuljak – sjedalice na dugom željeznom užetu. Kada bi se pokrenuo, svirala je uvijek jedna te ista melodija. Neki su Cigani imali zlatne zube i igrali se s kuglicama i kutijicama. Nije bilo djece na sajmu, dan je bio ružan, i ispod kaputa moje je tijelo već bilo sasvim meko i smežurano od vlage. Martin je sjeo u vrtuljak, ali mene nije pozvao, pustio je da ga čekam. Ja se nisam ni micala jer se donji dio kaputa sav izmiješao sa zemljom i postao vrlo, vrlo težak. Trebala sam ga skinuti da bih bila slobodna, ali to mi se nije dalo.

Kada sam začula melodiju, podigla sam oči prema nebu i vidjela Martina kako leti u zraku, a žabe su kreketale i vlak je prošao u daljini. Njegova kosa lepršala je kao mokra svila na vjetru, a košulja mu se napuhnula.

Onda je ustao i primio se za željezno uže, a Cigani su počeli vikati na jeziku koji nisam razumjela, i pjevačica je spustila ruke, a harmonikaš je ukočio prste, seljaci su okrenuli glave i voda s njihovih šešira počela je curiti.

– Gledaj! – viknuo je Martin i odskočio prije nego što je melodija utihnula, i ja sam vidjela kako dugo, dugo pada na zemlju. Ključ je nestao u blatu, a onda je Martin padao i padao, a ljudi su vrištali i žabe kreketale. Udario je glavom o jedan bijeli kamen, jedini na toj izrovanoj, mokroj livadi, i okrenuo se: vidjela sam njegovo nasmiješeno, blijedo lice, zaprljano zemljom i poprskano krvlju. Učinilo mi se da vidim i suze, ali ne, to nisu bile suze, ljudi su ga polako okruživali i ja sam povukla rukav ispruživši dlan koji se ubrzo napunio vodom. Opet je počela padati kiša; stajala sam u tuđem kaputu, nisam imala brata i lijeva

strana bila je prazna: odjednom sam bila sasvim sigurna da nikada, baš nikada više neću porasti.

Slušala sam kreketanje žaba i čula pisak lokomotive u daljini, a kiša je padala uporno, dosadno, kao da će trajati zauvijek.

LJUBAV

Pokrenula se kada je telefon zazvonio. Potrčala je siplećući se u predsoblje, i onda, zadihana, zastala da pričeka. Neka još malo zvoni, još malo s prizvukom molbe i nježnosti, kako ne bi bila uhvaćena u čekanju, namještala je glas, oslobođena drhtanja, a ipak sva u nekom treperenju koje nije bilo vidljivo, okružena nemirom poput sitne paučine koja se ne miče, ali obasjana svjetlošću izgleda da diše. Činilo joj se da sanja taj pritajeni mir probuđen zvukom telefona, nakon što se skoro poskliznula od žurbe. Između zvonjave tišina je rasla, i ona je obuhvatila slušalicu uskim, suhim člancima, i polako, kao da ne želi, dignula do uha.

- Ti si - šapnula je, i ugrizla se za usne. Opet sam pogriješila, pomislila je, trebala sam reći halo, izvolite ili molim, cijelo jutro sam vježbala to javljanje, uzalud.

On je šutio, s druge strane. Bilo je normalno da je to on, ionako je skoro nitko nije zvao, zašto pita? Ne, u stvari to nije bilo pitanje... Zamišljao ju je kako stoji na sredini tepiha, vjerojatno bosa i malo znojna, ne oslanjajući se na predmete, raširenih nogu, zategnuto mirna, ako izgovori kakvu krivu riječ, zadrhtat će kao šiba. Što joj treba reći? Bolje je da šuti. Osluškiavao je njezino jedva čujno disanje i tiktakanje srebrne budilice, i znao je da njezine izrezane oči, od pamuka, gledaju kroza zid, kroz vrata, preskaču stepenice, zaustavljaju taxi u sunčanoj ulici i jure k njemu. Kad bi je pozvao, ona bi dotrčala! Ali on je šutio. Vani je bila nemoguća sparina.

Ljeto, rastopljeno kao žuta boja, kao žuti pigment, slijepljeno, grundirano, zapečaćeno, uljnato žuto, mrtvački žuto, u svim nijansama žuto i ljepljivo ljeto povlačilo se po gradu, a ona je stajala držeći slušalicu u rukama i slušala tišinu, ne trudeći se da započne razgovor. Nazvao je, to je bilo važno. Bojala se da neće. Odavno se toga bojala, a opet, nekako je stalno čekala da ljubav prođe, da se ugasi, da se povuče u sebe, da se vrati svakom posebno, svakom njegova ljubav, kao izrezana fotografija - oboje bi sačuvalo svoj lik. Činilo joj se da je previše uzela od njega, i da je on tražio previše od nje, kao da su pod povećalom, ona gleda njega, a on nju. Stvarno, sve je već znao, i kako spava, zgrčena, ili na leđima, ili na boku, s jastukom ili bez jastuka, kako piše veliko a i malo r, priča li u snu... I u snove joj je već ušao, u krasne obojane sličice koje je pregledavala svaku večer, vidjela ga je kako se skriva iza drveća, i uhodi je i bila je užasnuta, imao je pravo na nju, i ona na njega. A opet, tako je željela da nazove! I da dođe.

Njemu je odgovarala šutnja, pa je šutio. Bilo mu je glupo odjednom progovoriti, a uostalom, ona je to i očekivala. Da prije ili kasnije kaže nešto, to je čekala. Osjećao je kako se opustila, vjerojatno se naslonila na zid, ili čak čučnula, i drži ramenom slušalicu, spuštenih vjeđa, otvorenih usnica, mlitava i meka. Nije bilo pametno od njega što je zvao. Gušilo ga je u grlu kad bi se sjetio svojih nerazumnih postupaka. Pomalo se stidio. Smetalo ga je što joj je dozvolio da mu se toliko približi. Više nikako nije uspijevao biti sam kao prije. Ona bi dotrčala, kad bi je pozvao. Za deset minuta bila bi tu, u njegovom krevetu, gola, bijela i mokra, i sličila valu u kojem nestaje bez zvuka. Na kraju, ona bi bila ta koja bi dotrčala, a on taj koji bi ostao. Uloge su pravedno podijeljene, njezin trk kroz gluho, užareno, žuto doba i njegov ostanak u tijelu od spužve. A, ipak, to ga je smetalo. Žalio je što ju je nazvao, kao da je ponovno izgubio dio sebe. Neki dio, za koji nije bio sasvim siguran ni da postoji.

Zaista, sjedila je na podu. Odjednom, godila joj je ta šutnja, nestvarna, a opet, nimalo prijeteća, kao kada dijete prestane plakati i konačno zaspi. Mislila je na njega bez straha. Ako i spusti slušalicu, ona će ... ne, ona neće, ona će isto spustiti slušalicu. Tako jednostavno, odložiti je, i gledati u brojeve od jedan do nula, ne okrenuvši ih više nikada, ne njegove. Ta prisutnost kojom ju je okružio, sputavala ju je, voljela bi ga odgurnuti na trenutak, smanjiti zračenje kojim je isijavao. Ustvari, htjela je da je već u onom vremenu kada ga neće željeti, jer joj se činilo da će tada opet biti trijezna i prepoznatljiva sebi samoj. Ovako, hodala je u tunelu, ravno, a ipak osjećajući vrtnju.

Sve je već saznao o njoj, sve naslutio. Svaka stvar koju mu je darovala imala je posebno značenje, i otkrivala ju je. Nije navikla da je itko tako dobro poznaje, kao on, sebično se sklanjala od drugih, vraćajući se uvijek u svoj dobro poznati svijet iza tapeciranih zidova. A on, on ju je vidio kako spava, vidio je njezino lice bačeno u snu, uneseno u svilene plahte, bez otiska stvarnosti, gledao ju je, a ona nije znala, sanjala je snove u koje se polako ušuljavao, ulazeći u duge kadrove nesvjesnog, remeteći sklad rasplinutih slika, kretao se u njoj, nalazeći put za sebe. Da, voljela bi da je to već prošlost. Iako je čekala da nazove. Slušalica joj je skliznula na grudi. On će još neko vrijeme šutjeti. To joj je postalo jasno. Leži na krevetu, u gaćama, u augustu, u prastarom, kalendarskom, stopostotnom ljetu, i ne govori, a ona to razumije, i blisko joj je.

Ljeto je poput iznenadnog vriska, a onda tišine. Jedan visok, krešteći ton, sam za sebe, ostavljen u prostoru, tako on zamišlja to rastopljeno, užeglo, usmrđeno vrijeme. Sa žutim emajliranim suncem kraj prozora, i bez disanja. Ona je bila samo priviđenje u toj vrelini, a on slučajni posjetilac u ničijoj sobi, ali priča se nastavila i dalje, i on poput idiota drži

prilijepljenu slušalicu uz svoje zacrvenjeno uho. Nije trebao zvati, taman se počeo odmicati. Jučer, spreman otići, zabezeknuo se kada je postao svjestan prevarenog, bolećivog lica ispunjenog strahom, i odjednom, prisebnih očiju, uokvirenim čvrstim trepavicama od sjajnog papira, tako strašno otvorenim i bez treptaja. Okrenuo se, prije nego je izašao i kao da se ugledao u jezeru, ili staklu, nejasno i nakon mnogo godina. Zato je ponovno nazvao, jer vidio je i sebe kako stoji osamljen, u haljini, bosih nogu i znoji se.

Ipak, neće joj ništa reći. Neka je iznuri ova tajanstvena šutnja. Tajanstvena šutnja iz drugog čina, za ljubitelje opereta, izmišljena za ovu priliku, i za nju. Osjećao se poput ispijene boce šampanjca koju su ponovno zatvorili. Pod pretpostavkom da boce osjećaju. Uglavnom, u vakuumu... U slijepoj ulici, uhvaćen od dobrih ljudi, nježnih, svijetlih glava, koji ga grle želeći mu najbolje, cjelivajući njegovo umorno tijelo, a on im se odupire: strana mu je i nejasna ta dobrota, nastala iz ničega, nuđena bez razloga, čini mu se da postoji neka tajna koju ne može dokučiti, a koja opravdava tu nagomilanu nježnost koju mu iskazuju. Ona ili oni, svejedno, ona je oni, često je oni u njegovim zbrkanim mislima. Daje joj množinu jer se boji te sulude ljubavi, čini mu se da ga žene – policajke raspletenih kosa prate po ulicama dok hoda. A onda, ponekad, opet sumnja, i iznenađuje ga njezina odsutna hladnoća, mogao bi otići, i ona ne bi primijetila. Ali jučer je imala izgled uplašene vjeverice, i on je samo pritvorio vrata za sobom, i danas, evo, nazvao. Jer je valjda voli. Ili slično. Glava mu je pucala od misli.

– Hoćeš li doći? – upitala ga je, a on je šutio i dalje. Više joj se nije sviđala ta igra, i počela se bojati. Jučer je izgledao kao da će otići, i možda joj sada samo potvrđuje svoj odlazak? Možda će već danas postati ono jučer što priželjkuje: komad sna što gubeći ravnotežu nestaje iz njezinog uma. Hoće li danas isploviti iz njezinih žila, odnoseći te narkomanske slike koje joj je darovao, nudeći sebe? Koliko će trebati da ozdravi od njega, i da zaista uđe u to vrijeme u kojem ga više neće voljeti i u kojem će ljubav ličiti na razglednicu ispisanu njegovim rukopisom i ostavljenu u ladici – samo uspomena i ništa više. I gdje i kada će uminuti bol, koliko strpljivosti treba da bi ostala čitava i možda, čak, nasmiješena?

On je još uvijek šutio. Nije bilo namjerno, šutio je, riječi su doticale vrhove mandula i vraćale se u tišinu. Slutio je da se ona, uplašena, odgurnula od zida, i da sada napregnuta stoji, očekujući presudu, siva od straha, stapajući se s pozadinom, vidio je obris njezine bijele haljine, i to je bila slika, špricana, sitnozrnata, ujednačena siva s drhtavom bijelom linijom u sredini, skoro apstraktna slika straha. Svoj strah bi obojio drugačije: crno s malo modre.

– Doći ću – iznenada je rekao, pa mu se učinilo da je viknuo, nedovoljno obuzdavajući

žudnju, ali riječ je bila izbačena i više je nije mogao vratiti u sebe, nije mogao odustati od nje ili je promijeniti, odlutala je u svijet, nježna kao poljubac.

- Doći ću - ponovio je još jednom.

Osjetila je kako joj noge klecaju. Koljena su joj se spajala i udarala, dvije koščate jabuke, tupi, jedva čujni sudari, i slušalica se zatresla u rukama, kao da ju je električni val dodirnuo i minuo.

- Dođi - prošaputala je, naprežući se da joj glas ne zadrhti i vidjela ga kako dolazi, kroz svjetlost, koračajući po istopljenim ulicama, između mnoštva zaustavljenih, okamenjenih ljudi, u vremenu bez vjetra, sastavljen od njezine želje, skupocjen, rijedak, lomljiv, i dok je gledala to lice koje joj se približava, sve krupnije i krupnije, i polako spuštala slušalicu, pomislila je kako je pogriješila.

Na drugom kraju žice, spuštajući slušalicu, on je pomislio isto.

SUSRET

Nestvarno ispružena, blijeda, prozirna ruka, hrapavih jagodica i okruglih noktiju, s iscrtanim žilama, s tri nedužna, raštrkana madeža, posuta kovrčavim dlačicama, ispružena ispred mene, srdačna ruka, pokraj površine plavog platna, košulje u ruskom stilu s kragnom koja sakriva vrat, na trgu, ispod jata golubova koji su zamračili nebo, kraj sata i kioska i tramvaja, jedna ruka u preklopljenom i podignutom rukavu, bez prstena i ogrlice, bez brazgotine i flastera, u zraku koji kao da je ispunjen razlomljenim staklom, jedna ruka i jedno pitanje postavljeno deset godina prekasno:

- Kako si?

- Dobro - savršena riječ bez značenja, ja primam raširene prste u zagrljaj i stišćem ih čvrsto i dugo. Trudim se rukovati ljudski, dodirnuti dlanom to tuđe meso izbačeno u prostoru, malo ovješeno u mišicama, odlijepljeno od tijela, nametljivo, pulsirajuće, neželjeno i napokon, zaboravljeno, još tako davno.

- Dobro, zbilja si dobro? - pita gromada od čovjeka unoseći mi se u lice, lagano pognute šije traži iskrenost u izrazu zaustavljenom između prodavaonice i stana, u očima koje ga više ne prepoznaju, u namjerno prijaznom dodiru: čeprka kao kokoš po mojim neurednim borama, vrebajući uski, čvrsti, ušiveni trag patnje u kojem će ugledati svoj vlastiti, sitničav rukopis. Držim njegovu ruku u svojoj, ljubavnički dvosmisleno i osvetoljubivo. Neka vjeruje u ono što vjeruje: da ga nisam zaboravila.

Prešao je trg kao u filmu, mašući glomaznim šapama, izbacujući noge muški, osvajački i uspješno, brzo ali smireno, ne požurujući, odmjereno, poput zavodnika s filmskog platna, u plavoj košulji koja ležerno leprša oko krupnih, jedva malo opuštenih, čvrstih mišićavih bedara, opasan debelim, vojničkim pojasom. Smijao se cijelih tridesetak metara dok je prilazio, otkrivajući zdrave, dimom obojene zube; koračaj po koračaj hoda po pravilnim četverokutnim kockama, i razvaljena usta su se približavala ispunjena smijehom, dok se nisu sudarila s mojim uskim i, u jednom trenutku, hipnotiziranim licem.

Zar on nakon toliko zaboravljenih godina šeće po gradu na isti, prepoznavajući način, nadmeno, gledajući me erotsko-lupeškim pogledom, odmjeravajući me iz daljine, sa skrivenom mišlju u glavi: sudeći po njezinom izgledu, ona me cijelo vrijeme čekala. A ja, na žalost, posjedujem izgled vjerne, pomalo odsutne osobe, izgled koji ne govori o meni, nešto

kao glumački kostim, sitnu glavu, pravilan profil, razmaknute oči sa spuštenim kapcima, usta povijena prema dolje i spremna da izgovore molbu ili pjesmu, umornu kosu, pjegavu kožu, nepravilne zube, uglavnom lice meni nepoznate i strane žene. Izbjegavam se gledati u ogledalo jer me previše iznenađuje činjenica da se drukčije osjećam nego što izgledam. On je, međutim, sličan sebi, krupan na neki seljački, nabit način, preplavljen zadovoljstvom i nekom iskonskom požudom čovjeka iz spilje. Kod njega je ljubav slična nasilju, a nježnost bolu. Uglavnom on je onakav kakav izgleda, malo životinja, malo čovjek, malo kamen, malo drvo.

- Drago mi je da ti je dobro - raskomadane riječi izlaze iz njegovog grla, izvučene iz utrobe, mukle, opasne kao poledica, dvoznačne i intimne. Ja držim tu blijedu, užarenu ruku, izvađenu iz ramena i tresem je histerično, iskazujući tobožnju prostodušnost, a on stoji kraj mene kao veliki majmun, šireći usta poput harmonike.

- Ti se ne mijenjaš - kaže zagrcnut od čuđenja.

- Ja se ne mijenjam - mislim - ali te ne volim više - i držim pod muklo taj komad mesa u svojoj ruci. Htjela bih ga osvojiti sada kad mi do njega više nije stalo. Ali i on je lukav. On me i dalje neće. Ili hoće, ali u istoj, zanemarivoj količini od prije deset godina. Polako ispuštam tu surovu šaku u plavoj košulji.

- Žuri mi se - lažem odjednom.

- Opet izmišljaš izgovore - kaže, i čini mi se da osjećam prezir u načinu kako izriče riječi.

- Dobro, ali ne možemo ovako stajati na trgu - čujem se kako govorim.

Odlazimo u kavanu, a najbliža kavana je naša kavana, s fontanom u sredini i ogromnim akvarijem umjesto zida. U nas bulje ribe s umjetnim očima, sjedimo na neudobnim stolicama od skaja, njegova ručerda leži na keramičkom stolu, vrećice sa šećerom, uljem i ocrtom složene su kraj moje noge - to šuškanje najlona kada se pomaknem podsjeća me na bježanje.

- Uvijek se toliko raznježim kad dođem u P. - priča bjelosvjetski čovjek, prirodno priljubljen uz moju butinu, dodirujući me svojim vlažnim dahom. - Ali ne bih se mogao više vratiti, ono je svijet organiziranog kaosa, ali ovdje... čak ni to, ni blizu...

Gledam to široko, zadovoljno lice kako izgovara fraze za novinarke, umišljeni slikar crknutih golubova i polupanih flaša, mrtvih, zaista mrtvih priroda, i mislim kako moja glava manja od čiode, moje oči sitne kao prašina, posjeduju neku neželjenu blagost, onu istu nenamjernu

zanesenost, kao i prije. Kako izgled može varati! Moja su usta poluotvorena u divljenju. On priča o slikama kao o ženama. Mršave, plave, dosadne, crne, dlakave, strastvene, znojne, naježene, suhe, pogubne, neprimjetne, neuredne, smeđe i crvene.

- Imao sam izložbu prije tri godine, ovdje, znaš li?

Njegova lavlja griva dodiruje ramena i ja se sjećam labirinta ulica kojima sam prolazila nadajući se da ću ga sresti, da ću naići na ispruženu, bojom umrljanu ruku, ispruženu i osamljenu. Ni pozivnicu nisam dobila, ni riječ, kao i uvijek do tada, jedino koktel šutnje i zaborava. A sada sjedi kraj mene, rukom je obgrlio moja ramena i šapuće. Baš te ne volim, mislim, i to je tako jednostavno. U galeriji, stajala sam odjednom nenadano sretna vidjevši golubove u kanalizaciji, prozore sa čašom vode i suho rublje, lagane, plošne slike, površne kao njegov dodir. Nekako proračunato emocionalne. I kao da sam se tada vratila u stvarnost. Sva sjećanja koja sam imala, postala su dosadan, zamoran i hladan kič.

- I znači, sretna si? - kaže, gledajući me lukavo, i ja osjećam toplu, čvrstu, nasilnu butinu kraj svoje. Želim ga, skrivajući pogled i ne odgovarajući na pitanje, želim ga gotovo gurmanski, kao odrezak s gljivama, razumno i bez strasti. Da sebi udovoljim, da ga probam, da ga se napijem kao dobrog vina i okupam se u njegovom znoju kao u moru, ne drhteći više od čežnje. Eto, to želim. Ali moje se misli ne vide, i tako ispadam pametnija, i on postaje pametniji, i konobarica, i cijela kavana. Samo ono što se vidi, to se vidi. I ono što se čuje, to se čuje.

- Sretna sam, ako je moguće tako reći, a da nije naivno. Nisam više svoj neprijatelj, mislim da je to mnogo. I sasvim dovoljno...

Lijep čovjek, čini mi se, lijep na brutalan način, kao nevrijeme, malo zastrašujuće ali kratkotrajno, kao munja koja osvjetljuje nebo, tako nekako, ispija svoj džin-tonik s kolutom limuna i gleda u čašu. Odjednom mi se riječi koje jedva iznalazim čine besmislene, prazne, nepotrebne. Na kraju krajeva ne tiče me se medvjed što sjedi do mene. Zašto moram uopće razgovarati? Poznavala sam ga, pa što? I što me se tiče taj proizvođač industrijskih veličajnih djela, taj običan stroj koji pakira gulaš u aluminijsku ambalažu, bez zastoja, bez misli, pokrenut unutrašnjim kompjuteriziranim porivom. Nikakvo loše raspoloženje ne dopušta mu da odloži kist i očajan tumara od jednog do drugog zida, nesretan zbog nemoći koja ga paralizira i baca u invalidska kolica. Ne, njegova su remek-djela nastala u dubokom smrzavanju, u najhladnijem dijelu duše, gdje srce, više-manje, nalikuje na biftek. Ali moje oči su još uvijek zanesene. I moja usta otvorena. I tijelo zalijepljeno uz njegovo. I vidi se ono što

se vidi. A to je moje dobro, pitomo lice. I čuje se ono što se čuje. Neke, sasvim uobičajene rečenice.

- Imam u dvanaest dogovor - kaže on, i skače odjednom, kao opečen, a ja na trgu, kroz prozirni okvir kavane vidim sat. Petnaest do dvanaest. Gotovo je zaboravio. Tijelo mu je pogrbljeno dok vadi novac iz džepa, i možda sasvim malo vlažno ispod pazuha. Zanio se, ali mora požuriti.

- Molim vas. Džin-tonik i sok od rajčice. Izvolite. Hvala. Oprosti što žurim. A tvoje vrećice, tvoje vrećice...? Tako mi je drago da sam te sreo. Ne možeš zamisliti. Imaš li telefon? Ah, kako jednostavan broj. I ti si jednostavna. Nazvat ću te.

Izašli smo iz kavane trčeci.

I onda opet, ruka. Ruka u podne, ispod svjetlosti bez sjene, malo nervozna, u mnoštvu drugih ruku koje nose mreže, torbe, koje pale cigarete, miluju se, pozdravljaju se i guraju, jedna bijela ruka u ruskoj košulji, otkrivenog lakta, nemirna, dodirnuta na trenutak i ispuštena.

- Požuri, tramvaj će ti otići.

Vidim je kako se klati u odlasku.

A ja idem kući. Polako.

RASTANAK

Smrskana svjetlost ušla je kroz otvore roleta, jutro je svanulo, a on je čitao pismo: VRATI MI писаći stol i stolicu, kožnati egipatski stolac, dvije deke, japanski drveni tanjur, pet jastuka, svijećnjak, bakrene zvončice s Krete, rupčice, bijeli kanistar od 5 litara, majice, knjige i cipele, i onu žutu haljinu s crnim, što je ostala. Ako ne vratiš u roku petnaest dana tužit ću te sudu. Lada.

BOŽE, VOLIO SAM ZMIJU. A dijete? Što je s djetetom? To ne piše. Pogledao je dječaka na fotografiji, zalijepljenog na zidu, mrlja budućeg čovjeka, manji od igračke, s naočalama, nespretniji od drugih, malo tupav, predebeo, što s njim? VRAĆAM TI PISAĆI STOL I STOLICU, SVE PONOVRNO POPRAVLJENO I POLAKIRANO, I KOŽNATI EGIPATSKI STOLAC ZAKRPAN MOJOM VLASTITOM DESNOM RUKOM. Malog je poslala s vrtićem na ljetovanje, a onda odglumila odlazak, sve unaprijed smišljeno, i podstanarska sobica, nije imala hrabrosti da se vrati majčici, radije bi odletjela u deveti krug pakla, zna on to, I LOVE YOU, PUNICA, i naškrabala je to pismo, nervozno, a dječak je jučer poslao razglednicu, VOLIM VAS, tete su mu govorile slova, a on je pisao, nagnute glave, grbav, slineći iz usta, a ipak, to je bio njegov tekst, sjetio ga se tamo na pijesku uz more, bio je ponosan i crven od uzbuđenja kada je to napisao, i onda je još dodao ružicu. Jučer je dječak poslao razglednicu koja je stigla zajedno s glupim pismom, poštar ga je probudio u sedam, žurio se da podijeli penzije, dobro jutro, rekao je. PREPORUČENO, guska je poslala to PREPORUČENO, da bi mogla mahati potvrdom na sudu, LIJEPO SAM GA MOLILA, IMAM DOKAZ, A ONDA SAM BILA PRISILJENA PODUZETI SUDSKI POSTUPAK, vidio je lice kako joj se grči: vratite mi moje zvončice s Krete.

OH, HVALA SUDBINI DA ON NIJE TAJ KOJI ODLAZI. U jednom jedinom trenutku izgubit će DRUGU OBITELJ koja ruje po njemu, dobronamjerno, rastežući dječaka kao most iznad prljave rijeke: NIJE TO SAMO TVOJ SIN, TO JE I NAŠ UNUK, I MI SMO TU DA SE BRINEMO O NJEMU, KRV NIJE VODA, čuje sitne, skvičave glasove koji se vesele, i vidi debelu ruku koja trpa medenjaka u dječja usta. Izbjeći će i tri tete, TETE OD ŽENE, NE ZNAM KAKO SE TO ZOVE, okružene mačkama, psima, pticama i zlobom, sve će biti u redu, putovi će se konačno promijeniti, i on će im se samo prepustiti, dobro da je to učinila i tako proračunato nestala, ne ostavivši bol. VRAĆAM TI PET JASTUKA OD PERJA, UMANJENO ZA KOLIČINU PERA KOJA SU ISPALA DOK SMO SPAVALI, OKO DVA, TRI MALA PERA SVAKU NOĆ PUTA PET GODINA. Vraćam tvoje krpice. Život je na tekućoj traci, s vremenom kalupi

zastarijevaju i pronalaze se novi. Vidio je kako njegovih trideset i dvije godine, kao roba s greškom putuju u ogromni plastični kontejner. Jedna po jedna godina, nanizane kao jeftine perlice, odlaze bez zvuka. AKO ZANEMARIMO STROJEVE. Pa, pa, mama! AKO ZANEMARIMO STROJEVE, OVO JE VIC BEZ RIJEČI. Vic s pismom. Obitelj je prvobitna zajednica. Pramajmunmuškarac i pramajmunžena i pramajmundijete na pradrvetu jedu prabanane. Pradijete ne vidi dobro, pa ponekad beskorisno zamahne rukom, ne uhvati žuti praplođ, ali tu su praroditelji iz prethistorije, koji pomažu. To bi bila skica prapočetka. Crtež olovkom.

DANAS NE MORA IĆI MEĐU KOZE IZ GUNDULIĆEVE. Danas ne mora. Slušat će ploče cijeli dan. IZVOLI KANISTAR, ZASMRĐEN OD NAFTE, O YES, LORD! Klonirane žene sa subotnjim frizurama, privatni harem vrtnog patuljka koji je postao direktor, i gle: on u prozirnoj sobi sa slovima od letraset na stolu, dizajner za pisma, memorandum i slično, dizajner ničega, s krivo isplaniranim životom. VRATI MOJ DIGITRON KOJI SI SLUČAJNO UZELA, ALIMENTACIJU IZRAČUNAVAJ RUČNO.

(U pomoć! Punica i punac su se svađali sa susjedima, svađali sa susjedima, svađali sa susjedima, uzimao sam ključeve, vraćao sam ključeve, posuđivao grablje, rezao živicu, pio i tukao se sa susjedima, lijevim, desnim, naprednim i nazadnim, punica je stajala u zaklonu i pljeskala ručicama, ja sam imao masnice po licu, a ona se okrenula mužu pogledavši ga mariner (mornarica) plavim očima i rekla u falsetu: Znaš, i on je kao i ti, budala. Što se ljutiš, dragi? Pa znaš da ja tako kažem iz milja.)

Ali dječak! Što je s dječakom? S tom smiješnom, nježnom individuom. ZAŠTO SU LEPTIRI ŠARENI, TATA? Osjećao je vlažan dlan u ruci dok su u čizmama gazili rijeku. – Rijeka je lijepa – rekao je dječak. – Lijepa je. Morao bi već naučiti voziti tricikl – dodao je dizajner. – Hoćeš li da sutra učimo? – Ne bih – odgovorio je dječak. Dizajner ga je pogledao i uzdahnuo. – Izvoli čokoladu – rekao je.

NARAVNO da su te napirlitane koze već izmeketale sve tračeve koji su stvoreni između noći i jutra, i da su gotove s užinom, između masnih prstiju dogorijevaju cigarete. Sigurno se pitaju što je s njim, JEL' SE NALJOSKAL IL' PAK IMA SVINJARIJE S OBITELJI, sve one razaznaju po drhtanju njegove donje usne dok šapuće na telefon, veli punica MOLIM VAS OTA, obično oko sedam ujutro, sedam i tri minute, i kao da čuje Vesnu kako se dere OOOOOTTTTOOOO, ne gledajući uokolo, zna da ga nema ali još to PODCRTAVA – da i druge glupače vide – GLUPAČE KOJE SE CRTAJU, SVAKO JUTRO NACRTANA LICA – LETRASET LICA, uvijek isto pismo. Daleko od kaligrafije! U osam i dvadeset stiže vrtni patuljak u

zelenom, takozvanom sivo maslinasto zelenom odijelu, jedva zamjetljiv, ponekad mu se čini da hoda u štiklama, ali to još nije provjerio, uspinje se po stepenicama i sjeda za stol od hrastovine. Žene s narisanim fizionomijama stoje pred prozirnim vratima, i jedna po jedna ulaze u SOBU GENERALNOG DIREKTORA, i odjednom strašno, strašno miriše kava.

VRAĆAM TI KNJIGE, pet komada raskupusanog Dostojevskog, 1 Tom Sawyer, 1 Tonček i Točkica, 22 slikovnice, Zane Grey 3 knjige, 1 dosadan Nabokov, 1 fantastičan Nabokov, expres-kuharica, Vaše dijete i vi i lektira za sedmi razred. Ali što je s dječakom? Dvije ogromne pikule uvećane naočalama, skoro nepomične, prljavozelene, usađene u mirno lice bez osmijeha, to je njegov sin zarolanih dokoljenki (gumice su popustile), udaljen od djece, nespretn i plah, ispunjen nevidljivim suzama, SAMO GA RAZMAZITE, rekla je doktorica, TAKVA DJECA TREBAJU PUNO LJUBAVI, i onda ga je dodirnula, a dječak to nije osjetio.

Oko deset zove Lada, HAJDEMO NA PIĆE, govori brzo, cvrn, veza je prekinuta, on hoda kroz tajništvo, komercijalu, računovodstvo, oprezno kao po žici, osluškujući ritam svojih koraka, ogledavajući se u staklu, strepeći da u odrazu ne ugleda ploveće micanje bokova, i da u kretanju vlastitog tijela ne primijeti taj ravnodušni uredski hod kojeg se boji. Ipak je tu sedam godina. Da je plovio po morima sigurno bi drukčije izgledao. Ovako, mješavina je sode-bikarbone i finog vina.

Lada mu se baca u zagrljaj s pet metara udaljenosti i krevelji se, ošišana kao muškarac, na četku, to je FRIZURA KIRURGA KOJI POPODNE IDE NA VATERPOLO kaže ona, i štipa ga, izašla iz arhive, iz tomova uvezane prošlosti, miriši na mlijeko i na ljubičice. Sasvim je drugačije napravljena od ostalih, kao strip u nastavcima, od različitih crtača. ALI BAKRENI ZVONČICI S KRETE koji sitno zvone su njezin pravi zvuk, zvuk sličan jecaju i stalno prisutan, zamaskiran vedrim tonovima, raznim stilovima i brzim rečenicama koje se izmjenjuju u sekundama. MALI SLIČI LADI čuje se kako govori naslonjen u ležaljci s narančastim jastukom, ispod suncobrana, gledajući kroz trepavice dječaka koji spava pokriven plahtom. PA TI SI SLIJEP, viču tri tete, obrezujući ruže. Ali on sliči na nju, nema sumnje, ona je na isti način odlijepljena od svijeta kojim korača, baš kao i dječak u zelenoj travi, koji, u stvari, lebdi. VOLIM VAS, napisao je. DA SAMO VIDIŠ TU RAZGLEDNICU: KAKVA KRASNA KVRGAVA SLOVA!

Lada pije sok, on lozu, vrtni patuljak izlazi iz rezidencije ispunjen vlašću, prsluk mu se naduo pa liči na purana, KAKAV PEDER! HODA KAO DA IMA PREHLAĐENE JAJNIKE kaže Lada brzo. VRAĆAM TI DVIJE DEKE, sjetio sam se kako si stajala na kiši u crnim čizmama koje su propuštale vodu, došli smo kući i tvoje su noge bile sasvim mokre, a mi smo BILI VRLO

IZRAZITO SAMI, dječak je ostao na promatranju, SVOJE PROBLEME MOLIM VAS OSTAVITE KOD KUĆE rekla je referentica dok joj se lak sušio na noktima.

MORAM SE SABRATI. Preporučeno. Ona to misli ozbiljno. Jedan dio nje misli to ozbiljno. Čak je i našla sobicu. Odvukla je haljine i hlače, potrpavši ih u velike vreće (stol, stolica i jastuci nisu stali), KONAČNO MORAM BITI SAMA, ostavila je dječakove igračke, i nestala, punica je dahtala u stanu, GDJE JE LADA, BRINEM SE, NESANICA ME ISCRPLJUJE. MALO ČAJA S MEDOM, MOLIM TE, JESI LI ČITAO U NOVINAMA O DJECI KOJA SU IZGORJELA ZAKLJUČANA U SOBI?

KAD SE SAMO SJETI SVOJIH RASPARENIH ČARAPA i najozbiljnijeg lica koje govori: ne znam u čemu je problem ako je jedna tamnosiva, a druga svjetlosiva, to nitko ne gleda, a ŠTO MISLIŠ DA RADE TRIDESET I TRI GRACIJE, dok ulazi kroz staklena vrata, bulje u njegove noge, dabome. I NEISGLAČANE KOŠULJE, i prašnjave police s knjigama, i uvelo cvijeće u teglama, sve je to prošlost, dijapozitiv koji je pregorio u projektoru, pa se slika rastegla i postala mutna. Uglavnom to. A prije pet dana su išli na piće. A soba je već bila rezervirana. Plaćena unaprijed. I on nije znao.

SAMO DA SE OSAMIM, naravno njezina konstrukcija rečenice, otkuda sad odjednom ima potrebu za samoćom i za japanskim drvenim tanjurom, koji su htjeli pokloniti prvoj teti, drugoj teti, trećoj teti, i uvijek odustali iz jednostavnog razloga, jer je užasan. I skup doduše. Dobar za komisionu. Od čega kani živjeti? OD PLAĆE! PA, U TOJ POVIJESNOJ USTANOVI MISLE DA SU U SEDAMDESET TREĆOJ, A NE OSAMDESET DRUGOJ. Nije to kao hram vrtnog patuljka gdje se dijele viškovi koji ne postoje. Nema ništa strašnije od nezadovoljnih žena, zna on to. Mali političar, sjajnih noktiju, s cementiranim licem koje sakriva glupost, sagrađen od sluzi i površnosti, dobro prikriiven iza RADNIČKOG SAVJETA, gomile haremskih ljepotica s amputiranim mozgovima, i on, na kraju ON, DIZAJNER u tom ravnopravnom mnoštvu. Više se ne poznaje dok pije lozu, traži iščezlu pobunu u sebi, ali ne nalazi ništa osim RAVNODUŠNE NELJUBAVI, kako bi rekla Lada. Misli na dječaka s golemim očima. Ne tiču ga se sindikalne nježnosti. I mrzovolja ga pritišće. To glupavo pismo. VRATI MI... Kao da ga je pisala punica. Trideset dvije godine koje putuju u otpad. Zar mu ta UROĐENA LJUBAZNOST nije samo štetila? SMIRENOST KOJOM JE SASLUŠAVAO DRUGE. Glupane, majstore i konobare. Ljubaznost! SMJESTA DA SI POSLALA MOJ DIGITRON!

Ali dječak! Napisao je VOLIM VAS, i zamrljao razglednicu, i može ga zamisliti kako dolazi, autobusom, između mnoštva nemirnih glava, njegova, malo pognuta, naslonjena na staklo, zamagljena od daha koji je nacrtan na prozoru, jedna debeljuškasta ruka, zgrčena, koja se

diže i maše. Dječak, oznojenog čela i vlažne kose silazi niz stepenice, i širi dlanove u zagrljaj, i on ga čeka, sam, GDJE JE MAMA? – Doći će, odgovara nesigurno, i ne gleda na sat, ne žuri, već će se ona vratiti, bolje da stvari niti ne šalje, pojavit će se kad joj naraste kosa i reći ZDRAVO DEDEKI, ŠTO RADITE SAMI U TAMI, i on će opet čuti sitne zvončice prikrivene smijehom.

A dječaka će odvesti u slastičarnicu i naručiti kugle sladoleda, ONU ZELENU, OVU BIJELU, OVU SMEĐU, TATA, i gledat će ga dok jede, i šutjeti, i uzeti bolovanje, PA NARAVNO DA SAM BOLESTAN – ŠTETA, ŠTETA, IMA TOLIKO POSLA (opet izmišlja, sigurno je netko u kancelariji), ALI ŠTO SE TU MOŽE, stavit će dječaka na ramena i šetati dugo, dugo, a kad dječak zaspi skinut će naočale s njegovog nosa (TREPAVICE ĆE SE NAGLO SMANJITI) i spremiti ih u džep od košulje sasvim, sasvim blizu svojeg nemoćnog, raznježenog i rasplakanog srca.

BOLEST

Rekli su: karcinom. Pomislila sam, jedna sisa više, manje. Onda sam zaplakala.

- Vi ste inzistirali - rekao je doktor.

Mrzim vas, mrzim vas, mrzim vas...

- Ne želim ići u bolnicu.

- Kako hoćete. Ipak ćete doći. Moram obavijestiti vašu obitelj.

- Lažete.

- Ne lažem. Profesionalac sam.

- Ne morate. I ne možete biti profesionalac dok vam štakori pretrčavaju dvorište, a plahte su prljave i zahodi ispišani.

- Sve to ne ovisi o meni, već o sustavu...

Mrzim vas, mrzim vas, mrzim vas.

- Otpustite kuharice koje krađu i pijane čistačice i sustav će biti savršen.

- Vi ste iznureni, gospođo. Pođite kući. Kad vas operiramo, bit će sve u redu. Na vrijeme smo saznali.

- Ali ja sam oduvijek znala.

- Što?

- Da ću umrijeti od raka.

- To se ne može znati.

- I baka, i otac, i teta umrli su od njega. Nisam se mogla nadati da će mi cigla pasti na glavu, pa ću tako skončati.

- Rak nije nasljedan.

- Ali sudbina je.

- Bolje je da idete kući. Ne brinite se.

Izvukao je noge iz klompi. Zdravo, umorno tijelo. Mrzim vas. Kazaljke na satu su poklopljene. Netko misli na mene. Vrlo vjerojatno, smrt.

Staklena vrata koja se otvaraju uz škripu. Gumene, sive pločice. Pljuvačnice. Hodnici. Strelice. Liftovi koji ne rade. Hrana u aluminijskim loncima. Oljuštena boja na zidovima. Paučina. Izlizane, klimave klupe. Duhovi u pokrpanim ogrtačima. Medicinske sestre koje slične na upravnice logora. Potkupljivi bolničari. Prozori koji gledaju u slične, zapuštene zgrade. Uvela trava i rijetko žbunje. Osušeno granje drveća. Deset kreveta u jednoj sobi, kada nije gužva. Jedna pipa koja stalno curi. Košara za otpatke. Posjeti od četiri do pet. Svjetiljka na sredini sobe. Ovamo se više neću vratiti. Samo na seciranje, kad me više ne bude. Mogla bih nekome ostaviti srce i bubrege.

Dosadno mlada osoba, s trbuhom koji raste, u tijesnoj haljini i plitkim cipelama. Prijavljena na burzi rada svaki mjesec odlazi po mali, žvrljavi potpis s plavim žigom. Djevojčica čiji se vrisak prolomio hodnikom. Vaših dvadeset tisuća, rekla je službenica. To je četrdeset pelena, pomislila sam. Ja i ta osoba s djetetom u naručju. Ja i ona druga koja nije htjela biti samosažaljiva. Krv mi je ostala zalijepljena uz kralježnicu. Kao neki opasni, crveni znak na svijetloj koži, ne, tuševi nisu radili, a neke su žene imale puno mlijeka, neke malo. One s malo, zapravo ne vole svoju djecu. Sve je to psihologija. Susjeda se budila u mlijeku, pa su joj mijenjali plahte. Imala je ogromne, bolne, majčinske sise.

Djevojčica je ostajala gladna. Plakala je kada su je odnosili. Majka me je gledala s prezirom. Iz mene je izlazilo ništa. Dobro se vidjelo, zrak koji prolazi kroz cijev.

- Što je bilo u školi danas?

- Pridruživanje skupova, mama.

Bolest se pridružila meni. Djevojčica cucla palac, još uvijek. Prije spavanja, dok gleda crtane filmove. Nesigurna i nezaštićena djeca to rade. Sve je psihologija. Sve je već testirano, bodovano, bol, nesreća, pamet, inteligencija, glupost. Rukopis, zvijezde, nasljedni faktori, rodoslovlje. Alkohol, sifilis, ludilo, rak. Birajte od čega ćete mrijeti. Smrtnost zagarantirana. Trajnost garancije dvije godine. U slučaju reklamacije priložite kupon. Djevojčica je pridružila trokute krugovima i hoda ulicom držeći me za ruku. Izgleda, imamo vremena.

Kao da je Božić. Dobila sam plaću i obitelj je na okupu. Sestre, mama, djevojčica i ja. Odjednom svi su dolutali iz svojih naselja, zajedno s muževima. Razni pravci, smjerovi, tramvaji i autobusi, prelazi i presjedanja, i sve se završava na drugom katu, oko četvrtastog stola. Djevojčicu šaljem u vrt da ne čuje riječ bolnica i karcinom. Još nije otkrila strah. Za nju su mrak i strah vrlo slični, i nestvarni.

- Tužit ću te pedagogu - rekla joj je prijateljica u školi. - Penjala si se po ogradi i ja ću te tužiti pedagogu - ponovila je. Pomalo, strah će dobiti oblik i metastazirati.

Šest lica oko mene, šest kava, šest rakija, šest molbi, šest laži, šest nada, tri mame, tri tate, tri zamjene za mene, ako me ne bude. Želim da je ovo samo testiranje života, ako zaokružim prave a, b, c odgovore bit ću spašena. Što da slijedim, intuiciju ili razum? a, krivo, odgovor je netočan, ali igra još nije završena. Još postoji šansa za pobjedu. Jedan kirurški salto mortale. Odvajanje od nezdravog tkiva. Od grudi koja nisu imala mlijeka kada je trebalo. Tko će djevojčicu voditi u školu? Četrdeset prljavih pelena koje se iskuhavaju. I potpis, i žig, i Zabranjen ulaz nezaposlenima, i taxi, i kiša, i plakanje, i bronhitis, sve složeno u kartoteku, po godištima. I sada, niotkuda, stvorena rupa, bez sjećanja. Odjednom, prazan hodnik bez kraja i koraćanje u ništa. Odvojena od svijeta, označena žutom zvijezdom, i stavljena u geto. Djevojčica je došla zajapurenih obraza, mama mora izvaditi izraslinu, rekli su joj dok sam izašla na balkon. Nešto kao mandule.

Sutradan sam spremila tople papuče, knjige i novu spavaćicu. Odvela sam djevojčicu u školu, i stajale smo na stepenicama, poljubila sam je u obraz, i ona je otišla, pogrbljena, noseći torbu. Strašno sam bila ljubomorna na sve one koji će je voljeti duže od mene. Gledala sam za njom ljuta i uplašena. Mislila sam stalno o prošlosti, tako da se prošlost smanjila, čitav život stao je u jedan sat, šezdeset minuta, a budućnost je počela trajati vječno. Onda smo krenuli u bolnicu. Mama i ja. Šećući, s noge na nogu, i s potvrđenom zdravstvenom knjižicom, 20.9. te i te godine. Brojala sam prozore hoću, neću, hoću, neću, i slova, i ulaze, i svjetiljke i katove. Čas je bilo hoću, čas neću. U prijemnoj kancelariji su me upisali u plavu knjigu. I doktor je došao, vidjela sam njegovo tijelo kako se miče iza mutnog stakla. I medicinsku sestru s dvije dojke, lijevom i desnom. Poljubila sam majku koja se snizila i skvrčila. I ja sam zapravo bila djevojčica. Doktor me primio ispod ruke, njegov je dodir bio sasvim blag, nježan i mekan. Prolazili smo pokraj pljuvačnica, strelica, vrata, klupa, hoću, neću, hoću, neću. Hoću ili neću? Hoću? Ili neću? Neću? Ili hoću? Možda. Vrata odjela za rak s treskom su se zatvorila za nama.

PLAVUŠA I PTICA

Gospodin Ptica držao je visak u ruci, koji je kružio nad glavom Plavuše. Da, potvrđan odgovor, nema sumnje, ona će podleći njegovom olinjalom šarmu. Naime, to ga je zanimalo. A sada je slutnja potvrđena i Plavuša će upasti u zamku. Rastavljena, srednjih godina, vrlo lako uhvatljiv plijen za promućurnog lisca. Nazvao je prijatelja:

- Kako je ona? Mislim na nju. Što mi savjetuješ?

A prijatelj je rekao:

- Ona ima šesterosoban stan i sama je. Nesretna u ljubavi. Poznajem je deset godina. Ako ne požuriš, uzet će je netko drugi. Gospodin Ptica pogledao je fotografiju Plavuše koja je ležala na stolu i klimnuo glavom. Da, visak je dobro pokazao. U njegovoj ruci prepoznavao je smrt, bolest, prošlost i budućnost.

- Vi ste dobar medij, rekao je mađioničar hodajući s rašljama po sobi njegove mame. - Gospođo, premjestite krevet, ovdje je veliko zračenje, izaziva glavobolje. Vi ste dobar medij - ponovio je ponovno, i pružio mu vilinske rašlje u ruku. - Evo, vidite, točno vam pokazuje put zračenja. Ja sam počeo s kartama i maramama, i onda slučajno otkrio svoju moć. Ali moć nije moć, ako se ne koristi. Razumijete što kažem...

Gospodin Ptica ga je gledao zaneseno, dok je mama gurala krevet. Tek mu je kasnije postalo jasno: mađioničar je bio homoseksualac. Saznao je to dok mu se visak vrtio uokrug nad njegovom slikom izrezanom iz novina. Odjednom je shvatio mađioničarevu nježnost u pokretima. Zašto mu je otkrio tajnu? Što je očekivao? I zašto ih više nije posjetio? A mama je donijela visak, i hrpu knjiga o radioesteziji i čudima, iz Njemačke, po povratku od sestre. Za gospodina Pticu, svog jedinog sina.

- Hvala ti na informacijama - šapnuo je prijatelju na telefon, zaklopio slušalicu i počeo nanovo okretati brojeve.

- Jeste li to vi, Plavuša? - pitao je. Plavuša je potvrdila. Skinula je noćnu kremu s lica, i bila je upravo istočkana kremom za dan kada je telefon zazvonio. Dobro je da to nije video-telefon, pomislila je i uzela češalj. Uređenje tena obaviti će pred ogledalom. Počela je češljati kosu.

- Ovdje gospodin Ptica - predstavio se gospodin Ptica. - Vi me se sigurno ne sjećate, ali ja sam vas zapamtio zauvijek. S vama sam išao jednu godinu u sedmi razred, i onda sam bio premješten jer sam promijenio mjesto boravka. Ali nikada vas nisam zaboravio. I tek sada sam skupio hrabrost da vas nazovem. Sjedio sam u drugoj klupi, do prozora. Sjećate li me se?

Plavuša je bojažljivo potvrdila, bila je odjednom toliko polaskana, učinilo joj se da ga prepoznaje. Ali u stvari...

- Sreli smo se jednom kod našeg zajedničkog prijatelja, kod Hercla na rođendanu, ali nisam imao hrabrosti prići vam. Bili ste sa svojim bivšim mužem.

Da, sada se uistinu sjetila. Rekli su joj da je ono gospodin Ptica, i ona je taman počela razmišljati otkud joj je poznato to prezime kada je dragi muž prolio dupli viski s kockicama leda po njezinoj najnovijoj haljini.

- Sjećam vas se - rekla je Plavuša - kako vas se ne bih sjećala.

- Nadam se da mi nećete uzeti za nepristojno ako vas pozovem na izložbu svojih kolaž-pejzaža - rekao je gospodin Ptica gledajući visak u svojoj ruci. - Danas je otvorenje i volio bih da vi budete tamo. Hoćete li doći?

- Hoću - izletjelo je Plavuši iz usta, previše brzo, tako da je od nelagode stisnula slušalicu, a prsti su joj pobijelili izgubivši krv. Htjela je odustati, ali gospodin Ptica je zakliktao:

- Divno, baš se veselim! Vidimo se u sedam pred Umjetničkim paviljonom - i naglo prekinuo vezu.

U sedam stajao je tamo, u svojim novim cipelama s plastičnim uloškom. Patio je od platfusa. Patio je od naglušnosti, šećerne bolesti, slabih crijeva, nadimanja, nedostatka kose i ćosavosti. A ipak stajao je tamo sasvim sretan. Znao je da će ona doći. Sa zakašnjenjem, kako bi mu pokazala da nije pristala na taj sastanak iz usamljenosti, već iz pristojnosti. I tako dalje. Ali njemu se nije moglo lagati. Njegov ključ istine nalazio se u džepu od hlača. Krenuo joj je u susret kada se pojavila na kraju ulice.

- Došli ste - rekao je ozareno i primio je ispod ruke, pa su hodali ispod drvoreda i ispod neba posutog zlatnim zvijezdama.

Njoj se nisu svidjele njegove slike izrezane od papira, ali je šutjela. Ljudi su ga pozdravljali,

a i televizija je snimala. On je obećavao. Ulazio je u zrelost, u svoje najbolje i najplodnije godine. Imao je magnetsku moć kojom je privlačio. Nitko nije nalazio da je ružan i netaleantiran. Svi su se pitali otkud se pojavio i gdje je bio cijelo to vrijeme. A on je lagao o životu u Kanadi i Švicarskoj i o nostalgiji koja ga je ubijala u tim hladnim, urednim svjetovima. Zato i izrezuje pejzaže, izjavljujući ljubav domovini. A, u stvari, živio je s mamom u istom stanu, ne izlazeći na ulicu, do prije pet godina kada mu je onaj luckasti, ženskasti mađioničar otkrio tajnu.

Plavuša nije znala za neočekivani uspjeh gospodina Ptice. Ona nije baš čitala novine, a spretno je zaobilazila kulturnu rubriku u njima. Kupovala je časopise o kozmetici i modi. Uživala je u svom izgledu krhke žene. Posvuda je imala ogromna ogledala. Vidjela se sprijeda, straga i odozdo. Njen bivši muž zvao se Narcis i bavio se elektronikom. Ujutro je vozio bicikl u sobi, ali popodne nije mogao odoljeti duplim viskijima, pa su se njegove teorije o zdravom tijelu i duhu utopile u ogromnim količinama alkohola. Jednog jutra kada se probudila, Plavuša je primijetila da je otišao. Ostavio je garderobu, cipele i knjige, sve što je imao. Uzeo je samo diners-čekove. Ona je danima prekoračivala preko njegovih stvari, nadajući se da će se vratiti. Ali onda je shvatila svu uzaludnost sjedenja kod kuće. I shvatila je da to zapravo nije bio idealan brak, kao što je to uvijek mislila.

Nakon izložbe, gospodin Ptica dopratio je Plavušu do kuće. Promotrio je krišom masivna vrata od hrastovine, stepenice od mramora, raskošnu ulaznu svjetiljku, i prozor-vitraj s pogledom na vrt.

- Bilo mi je zadovoljstvo u vašem društvu - rekao je i lagano se naklonio, a ona je zatvorila oči očekujući poljubac. Previše je čitala ljubavne romane, i odjednom je poželjela naći se u njegovom zagrljaju, pred susjedima i prolaznicima. Ali gospodin Ptica bio je gospodin.

- Mogu li vas posjetiti sutra ujutro? - upitao je. - Rado bih s vama ispio čaj. Earl grey tea. Donijet ću ga sa sobom.

Ona je klimnula glavom, on je blago stisnuo njene meke prste, okrenuo se i nestao u mraku.

Da, ima nešto u tom čovjeku, mislila je Plavuša sjedeći pred ogledalom. Odjednom je zamijetila nered u stanu. Nitko joj nije dolazio pa nije imala razloga spremati ga. Prst prašine lebdio je iznad namještaja, haljine su ležale po podu, slike se nakrivile, ogledala se zamaglila. Skupila je kosu u rep, ovila maramom, odjenula muževljev kućni haljetak, i počela usisavati nečistoću.

Gospodin Ptica pozvonio je točno u deset. Lagano, jedva dodirnuvši zvonce. Vidio je kroz sredinu vrata, kroz stakleni prorez kako prilazi na vrhovima prstiju. Kada je otvorila, zamirisao je parfem od đurđica. On je oprezno ušao, i odložio crnu torbu. Skinuo je i kapicu, koju je navukao jer je bilo prohladno. Plavuša ga je uvela u dnevni boravak spojen s kuhinjom, a on se zadovoljno nasmiješio: baš ono što njemu treba – prostranost! Ne kupljena, dobivena. Sjeo je u udobni naslonjač od crvenog pliša i stao se ogledavati oko sebe. Bilo je tu svačega po njegovom ukusu: stare stvari, skupocjene slike, magnetofoni, gramofoni, glasovir, namještaj od trešnjina drveta, sve već uhodano, zajedno s Plavušom, jedinicom bez roditelja. Savršena kombinacija, on i ona u centru grada vode ljubav u šest soba. A nedjelja je dan odmora. Samo kako će objasniti mami? Danas je uzeo crnu torbu, da bi je zavarao. Napisao je ceduljicu: Otišao sam poslom do prijatelja.

Plavuša je pristavila vodu, a onda je sjela do gospodina Ptice. On ju je pogledao zamagljenim pogledom.

- Draga, pa vi ste još ljepši nego jučer. Draga, mogu li vam govoriti draga.

Plavuša je sramežljivo klimnula glavom.

- Volim te već trideset i dvije godine, i zapravo, ti draga, ti si za mene oduvijek nešto posebno. Oprosti što sam toliko iskren. I u Švicarskoj sam mislio na tebe, izrezujući žuta sunca. Draga, čini se da je voda zakuhala. Evo čaj. Earl grey tea, moj najdraži čaj. Pripremit ću ga. Postoji poseban način.

Ustao je i provukao se kraj Plavuše dodirnuvši je koljenom. Plavuša je zadrhtala.

Vratio se noseći poslužavnik. Prije toga je sve promotrio. Hladnjak Singer, štednjak Gorenje, bojler na plin, svi kuhinjski elementi, ušćevano, novo, keramičke pločice, Šmidl pipe za vodu, doduše nered u ladicama, neispeglane krpe za suđe, zagorena pećnica, ali to će preboljeti, ne može baš sve biti idealno. Čaj se pušio.

- Draga moja, sada to mora malo odstajati – rekao je gospodin Ptica i sjeo do Plavuše. Iznenada je u njena otvorena usta ubacio jezik. Ona se začudila.

- Volim vas – dahnuo je on.

Ona se zarumenjela. Dodirnuo je njene male, okrugle, čvrste grudi.

- Opčinili ste me – rekao je – oh, oprosti, ti si me opčinila. – Vidio je kako njena labava

naramenica klizi po ramenu i nasmiješio se.

Da, to je ipak muškarac, mislila je Plavuša izvaljena preko plišane garniture, kad je gospodin Ptica otišao. Nije dopustio da ga isprati, rekao je:

- Leži tu i misli na mene. Grlim te i dalje, iako odlazim. Ali doći ću sutra ujutro. Jer te volim.

Ona ga je gledala ošamućeno. A on je nečujno zatvorio vrata za sobom, izvadio visak i poljubio ga. Bila je to sasvim čudna slika: čovjek u bijelom stubištu, s kapicom na glavi, spušta crnu torbu na mramorni pod, kopa po džepu i vadi neku stvarcu na dugačkoj, metalnoj niti, ljubi je, a kroz raznobojna stakla već ulazi popodnevna svjetlost, i obasjava ga stvarajući sjenku.

Mamu je varao dva tjedna noseći crnu torbu kada bi izlazio. Crna torba predstavljala je lažnu zaposlenost. Ali nakon četrnaest dana shvatio je da je teren spreman i Plavuša osvojena. Visak je to potvrdio.

Jednog jutra rekao je svojoj umornoj mami:

- Oženit ću se Plavušom.

Mama ga je pogledala sitnim, razmaknutim očima i upitala:

- Što mi možeš reći o njoj?

Gospodin Ptica sjeo je i obgrlio mamina mršava ramena:

-Jedinica je, iz dobrostojeće porodice u kojoj svi umiru prije pedesete, sa šesterosobnim stanom, vikendicom na moru, čamcem, u centru grada, prvi kat, u mirnoj ulici, ušteđevinom od oca, devizama i tako dalje. Mama, ne ljutiš što te ostavljam? Majka ga je pogledala začuđeno:

- U ovom slučaju se ne ljutim. Ali čuvaj se, sine. Osiguraj se, i ovjeri potpis na općini, i upiši se u katastar. Gospodin Ptica je klimnuo glavom, i počeo spremati kovčeg. U stvari, samo dva. Jedan je napunio papirima za izrezivanje, a drugi garderobom. Visak je spremio u tajni, nevidljivi džep sa strane. Izljubio je mamu i krenuo pješice do dragane.

Plavuša je bila presretna. Brzo je razglasila po gradu da se udaje. Nadala se kako će to čuti njen bivši muž Narcis, i da će ga novost povrijediti. Ali on je već bio nanovo oženjen, i očekivao je sina, nekog sina sličnog sebi. Zato ga ta vijest nije dirnula.

Plavuši su narasla krila; stalno je trčkarala pričajući o svom budućem mužu. Reklamirala ga je, hvalila, slavila. Istina, bila je razočarana kad se pojavio sa samo dva kovčega u ruci, umoran i znojan od nošenja. Ali odmah, s ulaza, rekao joj je *Volim te*, a ona je ipak bila jedna od onih osoba koje se obavezno zaljubljuju u svog udvarača, i eto, bila je zaljubljena. Činilo joj se da sanja ljubavni roman koji je tako dugo vremena samo čitala, i gospodin Ptica je od maminog, ostarjelog, ćelavog, škrtog sina postao princ iz bajke.

(Kao pisac, tu bih završio priču o Plavuši i Ptici, mada se dvoumim. Da, oni su se vjenčali, on ju je naučio kuhati Earl grey tea na njegov način, i prati posuđe odmah poslije jela. Podučio ju je štetnosti alkohola, pušenja i prašine, objasnio joj je koliko je nered poguban po osobnost, a kolaž-pejzaži elegantni i nostalgичni. I uvjerio je u svoju velika i pravu ljubav, jedinu prava od svih ljubavi.

U početku, mislio sam spasiti Plavušu. Iako glupa i površna, meni je nekako draga. A gospodin Ptica mi je upravo užasan. Htio sam je spasiti iz njegovih gramzljivih kandži. Na primjer, namjestim mađioničara u neku ulicu kojom bi i ona prolazila, nekako se sudare ili slično, odu na kavu, i mađioničar joj oda tajnu o visku. Mogao sam napraviti i to da ugleda gospodina Pticu kako čarobira nad njezinom fotografijom i sve joj postane jasno, ili slučajno čuje razgovor između mame i sina. Ali na kraju sam ipak odustao od spašavanja Plavuše. . Dopustio sam čak i da se vjenčaju. Vidio sam, Plavuša misli da voli gospodina Pticu, kao što je mislila da je u idealnom braku s Narcisom. Ona je naprosto takav tip žene, sama sebi pravi zamke u kojima je sretna neko vrijeme, I zato sam odlučio je odlučio ostaviti s gospodinom Pticom. Iako ga ne mogu smisliti. Jer na kraju krajeva, svatko nađe baš ono što zavređuje. To sam pročitao u nekoj knjizi, kada sam bio još sasvim mali.)

TO SAM JA

Zamišljeni, osamljeni, neumrli starci sa štapovima koji im pomažu da se održe hodajući po stvarnosti, preko zebra koje su pobrkali sa stazama, preko trgova koje su zamijenili livadama, vraćeni daleko u djetinjstvo, s mudrošću koja hlapi, sa strahom koji se javlja poput reumatizma, nepredvidivo i sve češće, ispunjeni sklerozom, sastavljeni od žila po kojima teče bijelo vapno, ispunjeni smradom vlastitog raspadanja koji ne osjećaju, naoružani jedino samoćom:

- Dobro je da si došla - rekla je tetica - baš je lijepo da si me se sjetila - i ja sam kroz otvorena žuta vrata ušla ravno u grobnicu.

Ogromne slike ispod naslaga vremena i govana od muha, mirna lica u najboljim haljinama i odijelima, tako mirna kao da nisu doživjela sreću ili nesreću ni prije ni poslije, kao da nisu postojala jer ih više nema, zarobljena u prošlosti, to sam bila ja, rečenica koja se nalazi u hodniku, i koja se čuje uvijek kada otvorim prvu ladicu tražeći sitniš za kruh, i obično, kratkotrajno mlijeko.

- Jeftinije je - više tetica - izgubljena u sobama, izgubljena u svjetovima koji su iščezli u izvjesnom, stalnom umiranju. I taj trenutak je prošao, zatvorila sam ladicu, a sunčeva traka premjestila se sa zida na stol u sobi, onda sam pretrčala stepenice i to je prošlo i dok sam se vratila tetici, ona je već bila starija. I ja. Stajala sam s kruhom u torbi, u niskim cipelama, ali još uvijek za glavu viša od nje, i gledala je, s leđa, pogrbljenu, nestvarnu, izmišljenu, okruženu zaboravom kao zidom, jer što ostaje iza nje, dva, tri ljubavna pisma (TO SU MENI PISALI), četiri, pet fotografija, (BILA SAM NAJZGODNIJA U GRADU), portret u haljini boje trule višnje (TO SAM JA, TO SAM JA), krpice, lončići, tanjurići, sve minijaturno, sve dovoljno za jednu osobu koja luta po ispražnjenim sobama. I dok potomci, i obitelji nestaju blizu neba, raznesene greškom, u tijelima sivih aviona koji pomalo podsjećaju na slobodu, starice koje već odavno sliče na smrt, kupuju ruževe u parfumerijama.

- Dobro mi stoji? - upitala je tetica gledajući me očima u kojima su sjajila dva slomljena krila, bačena na zemlju.

- Predivno - rekla sam i poljubila je.

Fotografije razbacane po kutijama, probodene čavlicima, obješene po zidovima, živi leševi iz

prošlosti, posuti prašinom i pepelom, i tetica sa šalicom čaja u drhtavim rukama, dvije, tri mokre kapljice na kamenom podu, gasi svjetlo u kuhinji u kojoj je uvijek hladno, mračno i jezivo, TU SMO SE SKUPLJALI NEDJELJOM, SPOHALA BIH PILE I NAPRAVILA SALATU.

Rečenica kao šiljasta santa leda udara u utrobu broda na nekom moru, vraćam sitniš u ladicu, a tetica vuče svoje noge u mekim papučama, kliz, kliz, hodnik je dugačak i ona nalikuje na prastaru životinju, neku vrst kornjače, oklop joj je čvrst i akustičan. AJDE DOĐI, čujem kako cvili, otvarajući uz škripu glomazna, solidna vrata primaće sobe, ZA GOSTE, u kristalnoj pepeljari vidim suhe kekse i čujem drhtanje parketa nenaviklih na hod. Sve je puno zastrašujućih, pritajenih, jedva čujnih zvukova, kao u filmovima strave, odnekud očekujem bijele ruke (iza zastora) i uski trag krvi, kao odmotan crveni konac. POŽURI DA SE SOBA NE OHLADI, ulazim u najljepši dio stana obasjan suncem (jer vani je sunce, čuje se ljudski mrmor, a zima se pretvara u proljeće). Sjedamo u fotelje, tetica nešto sporije, struganje opruga je otegnuto i muklo, grebe po stolu svojim koščatim prstima i svinutim noktima koji liče na kandže velike ptice. IZVOLI nudi mi kekse prekrivene paučinom, i ja gledam njezin podbradak nagnut nad sredinom stola koji se približava porculanskoj šalici i srče, čujem zvuk umjetnog nepca koje guta čaj, i vidim mladu, lijepu glavu s dugačkim vratom, u haljini boje trule višnje, u istoj fotelji, prije mnogo godina, i punačku ruku prebačenu preko naslona, s ravnim, skoro dječjim noktima (TO SAM JA). U okviru od gipsa.

- Kako si, kako škola? - pita me tetica, a ja se smještam udobnije, osluškujući, ne bih se htjela iznenaditi ako se odjednom otvore vrata ormara i razliju svoj crni mrak po sobi.

- Dobro sam, i škola je dobro - odgovorim, i tetičina crveno obojana koža usana se smiješi. Njezino lice nalik je na suhi list koji lebdi iznad zemlje, krhko je i bezazleno, i svaki put je sve manje lice, kao da gubi sjenke od kojih je bilo sastavljeno, i razum, i bol, i gnjev, i tone u san, ONI SU SE RAZLETJELI U ZRAKU. U NEBU, oni, sin, žena i unuka, velika gotovo kao ja, ponavlja to ne čineći grimasu, AVION JE UDARIO U STIJENU I SVE JE BILO GOTOVO. Znam, sve znam, i šutim ponovno, slušajući strašnu priču (kao nekoć bajke o vukodlacima i vješticama), ne prekidajući riječi koje se nižu kao u molitveniku, jedna, pa druga, pa treća, uvijek istim redom. Puštam teticu govoriti, i jedem neukusne, suhe, prašnjave kekse.

Iza mene, na dužinu ruke, stoji raspucan zid koji je preživio DVA RATA I JEDAN POTRES, i nije se sručio ni na čiju glavu (ciglu po ciglu), tetica je izmislila priču o njemu kojeg nije moguće srušiti već stoljećima, i na koji se uvijek iznova naslanjaju kuće, povezan je sa samim središtem zemlje i zato ga je nemoguće slomiti, jer kada bi se to dogodilo zemlja bi se prepolovila na dvoje, sila teže izletjela iz utrobe ispuštajući prastare plinove, i ljudi bi pomrli

od gušenja lebdeći u zraku. VIDIŠ, TAJ ZID ME JE UVIJEK ČUVAO kaže tetica, a njezina glava poput zgužvane papirnate loptice dokotrlja se do moje.

- Rekla sam im, ne putujte, sva su mora jednaka. Kao da sam znala.

Gledam teticu, ravno u oči, u dvije okrugle točke oblijepljene mrenom, i slušam tok žalosnih stihova, zar je moguće da se kupala u jezeru, u travnju prije dvadeset godina, i da je svijet izgledao drugačiji? Na ovom stolu servirani su nedjeljni ručkovi s duplim tanjurima, i svirani bečki valceri na gramofonu. I soba je ista, ona od prije, a opet zlokobna, strašna i opasna.

- Zaista ti se sviđa moj novi ruž ? - pita tetica i smiješi se, a ja klimam glavom, gledajući crvenilo na njenoj raspucanoj koži, i čini mi se da će se svaki čas zaljuljati luster i otvoriti prozor, i zastor se prilijepiti za strop, i ući će nešto što nije čovjek, a ima ruke, i dignuti me s fotelje i baciti na parket (koji će zaječati), i zavitlati s teticom kroz prozor, i prosuti kekse po podu i srušiti sliku TO SAM JA, gips će se razmrviti po haljini boje trule višnje, istočiti će se čaj po podu, a zid će ostat netaknut, i odnekud čut će se piskutav, neprekidan smijeh.

Ah, ti monstruozi dani u koje uranjam s pritajenim optimizmom! Koliko je podla i opasna sreća mojih mladih godina! Tetica sjedi, razapeta između groblja i odumiranja, ima kosti koje polako trunu i srce što sve sporije kuca. Što me sve čeka kad izađem iz ove ostavljene sobe sa čudesnim zidom koji me plaši? Hoću li prijeći raskršća, preplivati mora, proći neosvijetljenim ulicama, izmaknuti noževima i britvama, zaobići tijela samoubojica rastvorena na betonu, ne ispiti ponuđenu čašu slatkog otrova, izbjeći bolest? Što ću kada izađem iz ove kuće straha u blještavi, stvarni svijet prolaznih grozota? Tetičin nos dodiruje se s vrhom brade dok mljacka. Mljas, mljas, mljas, nestaju kekxi i vidim nježne mrvice u kutovima usana. Draga spodobo! TO SAM JA. Ona kao jedna osoba na različitim stranama stola. Za nekoliko godina (ako svladam zamke), imat ću isto hladno čelo (na dodir - prozorsko staklo).

- Vidjela sam plave šeširiće, od slame, za ljeto - kaže tetica, koja očekuje ljeto.

- Moram krenuti. Danas imam predsat.

Laž je nenamjerno izašla dok sam gledala prazan obris iznad tetičinih očiju. Mjesto za obrve. Ne vidim više te dvije tanke, rastavljene crte. Tetica ne zna što je predsat, ali misli da je to nešto važno. Tijelo joj se usredotočilo na kretanje. Dižemo se polako. Čuje se zvuk odvojenog škriputa, kao uglašavanje instrumenta, kao traganje za notom koja će nas opisati. Njena fotelja kaže bruuuuunnnrrrr. Moja fotelja kaže obrunrrr. Vrata se otvaraju uz ijaaaaaaaao.

Zatvaraju se uz ijaobum. Više ne vidim portret TO SAM JA. Sasvim sam blizu izlaza.

- Hvala ti što si došla - zahvaljuje se tetica. Čini mi se da sam dobra i zla u isto vrijeme. Diram joj kosu (kao kosu dojenčeta).

- Doći ću opet (ako ne nastradam) - obećavam joj. - Čuvaj se - kažem.

- Imam zid - odgovara ona. - On me čuva.

Dodir nalik poljupcu dotiče mi obraze. Tetica stoji na vrhovima prstiju.

- Uzmi - gura mi nešto. Izlazim iz stana. Ona stoji na vratima. Onda maše. Ja trčim, a u džepu mi zveckaju novac pomiješan s bombonima od karamela.

OPREZ, SNIMA SE

Kada je izbauljao iz mraka kao sjena koja se odvaja od tmine, izrezana iz crnoga, vitka silueta što se naslanja na zidove, kadar broj jedan – prvi put, kada je, dakle, izbauljao iz mraka, nimalo dostojanstveno, a ipak sa stilom, zastao je navući rukavice od jelenske kože. Bila je duboka jesen. Odgurnuo se od kuće, i pomirisao prste. Onda je s gađenjem okrenuo glavu, a tijelo mu je posrnulo dok je ruku zavlacio u džep. Došao je do trga, ako je to bio trg, kuće poredane uokrug, napušteni neboder iz kojeg su pobjegli činovnici, nekoliko šupljih otvora ispunjenih amonijakom, par poluosvijetljenih izloga i dvije, tri svjetiljke razbijene ciglom, kamenom ili buzdovanom. Izvadio je rukavice uvlačeći svoj nevidljivi trbuh, podstava džepa, tamno plava svila izvirila je van, kao boja neba, kadar dva, prvi put.

U stvari, fizionomija kao svaka druga koja se nalazi u mraku, pomalo opasna i prijeteća poput sumnjivog šušnja u stubištu s odvrnutom žaruljom, lice bez osobnih znakova, rastavljene, umorne oči položene na završetku prve trećine jednog uredno složenog, običnog lica kojemu tama dodaje zagonetnost što plaši. Čovjek navuče rukavice na svoje nježne, skoro pretjerano duge prste, i zaljulja se opet, okrene leđa kameri, toj napravi što klizi za njim po srebrnim šinama, i motri ga svojim izbrušenim, staklenim, osjetljivim okom. Vidjelo se kako hoda lebdeći iznad rupa u asfaltu, i preskače lokve, sasvim široki plan jednog mračnog trga i čovjeka s rukavicama od jelenske kože. Kadar tri, prvi put. Činilo mu se da čuje redatelja koji kriješti i nadlijeće ga kao gavran. *Nne znam sšto hoću, nne znam sšto hoću.* I lepeće nezadovoljno krilima.

Čovjek sjedne na klupu. Oblaci prođuše ispred mjesečeva čela, pa na tren nestane i ono malo svjetlosti što ga je obasjavala. On izvadi cigaretu, napola slomljenu i zapali je. Sjedio je na klupi kojoj je nedostajala daska i leđa su ga žuljala. Ako počeka, vidjet će, vjerojatno, vlak okružen dimom kako se približava. Sve je moguće na ovom trgu što sliči na kolodvor, na stanicu podzemne željeznice, na kulisu od stiropora i kartona, ispred koje ljudi glume svoje male, nevažne sudbine. Nije primijetio da je popušio cigaretu, dok nije osjetio miris osmuđene kože. Oblaci su se razmakli. Vidio je svoje tijelo u potpunosti. I kamera isto. Znao je to. Čitao je scenarij. Ali kadrove je pobrkao.

- Što tu radite?

Odjednom glas! Klupa mu se uvukla u leđa. Dignuo je lice i pogledao gore, iza sebe. Vidio je

naopako, prvo trbuh stegnut remenom, palicu s lijeve strane bedra, a pištolj s desne, onda košulju, nedavno izglačanu, vrat, malo spuštenu, oblu bradu, dvije skrivene jamice na obrazima i kapu koja je kliznula na čelo, u svakom slučaju, to je bio policajac.

- Što tu radite, pitam vas?

- Pušim.

Policajac je stao ispred čovjeka.

- Zašto niste kod kuće?

- Ne mogu biti kod kuće dok radim – rekao je čovjek.

- Ali vi tu sjedite.

- To je moj posao.

- Vi me ismijavate?

- Ne, to je moj posao. A da vas pitam nešto. Kakva je vaša uloga, velika ili mala?

- Ne igrajte se sa mnom, jer ću...

Zaista, pravi pravcati cajkan, pomislio je čovjek. I to u kadru. Vidio je kako stakleno oko klizi po uniformi. *Drrrramatika* je bitna, ne *szadrrržaj*, čuo je redatelja kako šapće. Oh, svašta. Čovjek zapali drugu slomljenu cigaretu. Policajac je bio mlad. Gotovo dječak. Imao je bubuljice po licu. Kladim se da ima sliku gole djevojke u novčarki, nasmiješio se čovjek. Policajac ga je gledao odozgo.

- Zašto nosite rukavice ljeti?

- Imam nježne ruke. Na majku. Nikada nije prala rublje. Davali smo ga praljama. To su genetski osjetljive ruke.

- Kako se zovete? Dajte mi osobnu kartu. Čekate li nekog?

- Čekam da završi kadar, ili iscure materijal. Znate li što je to kada iscure materijal? To je kao da umrete, nema više. Odjednom, sve se nastavlja, a vašeg lika više nema.

- Dajte mi osobnu, i pripazite na ponašanje.

- Nemam je dok radim.

- Nemate osobnu? To je nemoguće. Ne smijete hodati vani bez isprava. Čak i u kući, kad idete s trećeg na četvrti kat, morate je imati. Dajte ispravu, ili ćemo u stanicu. Imamo sobu za zaboravne.

- Ne žurite se. Ni vama nije lijepo tamo - rekao je čovjek. - Pustite šeprtlju da nešto izmisli. Vidite, kamera je tamo, i redatelj. Vi ste upali u film. Ovuda bi možda trebao proći vlak. Možda vas i pogazi, ako ona budala tamo, tako izmisli. To bi bilo najgluplje rješenje. Za svaki slučaj, sjednite do mene. Vjerujem da se klupa neće srušiti. Tu scenu imao je u prošlom filmu.

Gledao je policajca kako polako otvara usta. Idealno za krupni plan. I ruke su mu se oznojile, znao je to. Već misli na glumice, sigurno. Opet će spasiti onog starog manijaka što čuči kraj kamere i ne zna što bi s ovim momkom u kapi.

- Ne vidim nikakvu kameru blizu.

- Naravno, kada je mrak. Teško se vidi. Ali nas snima. Sjednite!

Policajac sjedne do njega. Popravio je kapu i okovratnik. Sjedio je ukočeno držeći ruku na palici. Kakav grad, mislio je čovjek, kakav užasan grad narkotiziran strahom, natopljen alkoholom, ispisan parolama i prostačkim riječima, ispunjen dječacima koji patroliraju, koji sumnjivce traže u tami, po klupama, a ne na blještavim, reflektorima obasjanim pozornicama, ah, kakav grad u koji je zalutao rođenjem, i zavolio ga mazohistički, kao što se voli zla ljubavnica.

- Upoznat će vas s nekim glumicama, ako hoćete.

Dječak je pokrenuo glavu.

- Volio bih - rekao je stidljivo.

Čovjek je ponovno zapalio cigaretu. Vidio je kako se kamera približava njegovom licu i, slobodnom rukom u jelenskoj rukavici, zaklonio ga.

- Što to radite?

- Odmaram se - rekao je čovjek.

Policajac je čvršće stisnuo palicu. Donja usna počela mu je podrhtavati.

- Ne vjerujem vam. Tu ne postoji nikakva kamera, ni redatelj, i vi ste obična skitnica.
- Vjerujte mi. Upoznat ću vas s lijepim ženama. I ne ljutite se, ispast ćete ružno na filmu. Na kraju, bit će vam žao. -

Gledao je kako se smiruje. Kao dijete kada mu se obeća igračka.

Vruća, ljetna noć pred kišu, s mirisima koji se povlače iznad kanalizacija, bez zvukova koji su zamrli u katakombama i sličnim, čvrstim, neprolaznim ruševinama, zavjese na prozorima koje miruju, prigušeni šapat nevidljivih ljudi, mir opasan kao razliveno ulje na asfaltu, kao kora banane pod nogom starca. Samo se u ovakvoj opakoj tišini dešavaju zločini, misli čovjek gledajući policajca, ispred kamere što upija njegovo mlado, ukočeno lice. Još neko vrijeme i započet će život. Kad zora zarudi. A vlak još nije prošao, i glupavi redatelj ne pokazuje namjeru prekinuti scenu. Netalent ponekad ima nemjerljivu energiju. Dječak je trznio glavom, i kapa mu se opet spustila na čelo.

- Mislim da me varate, tu nema nikoga.
- To će biti najbolji dio filma - rekao je čovjek.
- Izvolite ustati. Moram vas prijaviti. Već mi je dosta - uzrujao se poput mlade žena koja je razbila dubok tanjur iz vjenčanog servisa. - Pođite sa mnom. U kola. Privest ću vas u stanicu. Moram vas prijaviti.

Iznenadio se kad ga je mladić primio za lakat. Iznenada, nije više uopće ličio na dječaka.

- Idem - rekao je pomirljivo i slegnuo ramenima. Mahnuo je redatelju. Nije više točno znao u kojem se kadru nalazi.

Auto je klizio po neravnoj cesti. Čovjek je vidio rupe i nezatrpane rovove, a ipak je izgledalo da plove iznad njih.

- Hoćete li uključiti sirenu?
- Vi niste kriminalac.

Policajska stanica sličila je na smanjen, loše sazidani hotel. Prošli su kraj vratara koji je klimnuo glavom. Čula se glazba s tranzistora.

- Ušli su u svjetlosivu sobu. Dječak je izvadio pisaći stroj i uvukao iscrtani papir unutra.

- Kako se zovete?

Žarulja je žmirkala.

- J. K. - rekao je čovjek. Izgleda da je u grlu loš kontakt. - J. K. od oca M. K.

Dječak je skinuo kapu i odložio je. Vidjela se znojna, zalijepljena, kovrčava kosa.

- Što ste po zanimanju?

- Glumac.

- Što glumite?

- Sebe. Moju uobičajenu ulogu.

- Što ste radili na klupi noćas?

- Snimao sam. Bili ste prisutni.

Nemoguća pitanja u nemoguće sate. Čovjek je umorno stajao kraj stola.

- Trebao sam ubiti samog sebe. Rukama u jelenskim rukavicama. Tako je to redatelj zamislio. Samog sebe. Rukavice bi, naravno, nestale, i vlak bi prošao preko mog mrtvog tijela, istraga bi bila dugotrajna. Ja bih u međuvremenu malo oživio. I tako. Onda ste se pojavili vi. Redatelj je vjerojatno promijenio sadržaj. Nikada nije bio sasvim odlučan. Ubacio vas je u film i izvjetrio. Ostavio me ovdje, bez isprava. Nije me zaštitio. Osjećam se prilično jedno.

Policajac se zablenuo u čovjeka.

- Niste baš posve zdravi - rekao je. - Staviti ću vas u ćeliju do jutra. Onda ćete biti slobodni.

Pogledao ga je gotovo nježno.

- Upoznat ću vas s lijepim ženama - obećao je ponovno čovjek i policajac se zacrvenio.

Izašli su u hodnik.

- Broj sedam je vaša - rekao je dječak. Malo su hodali. Čuvar mu je otvorio vrata. Ušao je u

praznu, kvadratnu sobu.

- Doviđenja - rekao je policajcu koji je već otišao.

Svjetlo se je ugasilo. Stajao je u mraku, onom istom, prepoznatljivom mraku koji se prostirao okolo njega kao crna, nepregledna zavjesa. Ovo bi mogao biti kkkraj, čuo je redatelja kako šišti. Naslonio se na zid, dodirnuo čelom hladnoću keramičkih pločica i učinilo mu se da guta kockice leda. Zatamnjenje, prošaputao je čovjek. Molim vas, zatamnjenje, ponovio je još jednom, i glas mu je postao nestvaran i dalek, kao glas mehaničke lutke koja se pokvarila, u nekom fantastičnom filmu. Kadar X, prvi put, lice čovjeka u ćeliji, pomalo zastrašujuće, poput svakog drugog lica što se nalazi u mraku.

Sanja Pilić

Pjesnikinja, spisateljica, spisateljica za djecu. Rođena je 1954. u Splitu. Završila je Školu primijenjene umjetnosti, fotografski odsjek. Radila je kao fotografinja, trik-snimateljica i koloristica na crtanom filmu. Surađivala je s Autonomnom ženskom kućom iz Zagreba i radila sa zlostavljanom djecom. Članica je raznih prosudbenih odbora za dječje stvaralaštvo. Nastupa u školama na dječjim literarnim druženjima. Njezini tekstovi prevedeni su na slovenski, engleski, njemački, nizozemski, talijanski i mađarski jezik. Sa šest naslova zastupljena je u lektiri za osnovne škole. Objavila je do sada 27 knjiga za djecu i odrasle. Samostalna je umjetnica i živi i radi u Zagrebu.

Dobitnica je druge nagrade Večernjeg lista za kratku priču "Ah, ludnica" 1981. godine i treće nagrade za priču "Muškarci mog života" 2006. godine. Dobitnica je druge nagrade Radio Študenta i revije Literatura (Slovenija) 1990. godine za dramski tekst *O kome se to radi*. Za roman *O mamama sve najbolje* dobila je nagradu Grigor Vitez 1990., za roman *Mrvice iz dnevnog boravka* nagradu Ivana Brlić Mažuranić 1995., za knjigu priča za djecu *Zafrkancije, zezancije, smijancije i ludancije* nagradu Ivana Brlić Mažuranić 2001., za roman *Sasvim sam popubertetio* nagradu Grigor Vitez 2002., za roman *Što mi se to događa?* nagradu Mato Lovrak. Roman *Jesam li se zaljubila* nositelj je Časne liste IBBY-ja za 2008. godinu. 2010. god. dobila je nagradu Kiklop za roman *Hoću biti posebnaaaaa!* 2011. dobila je nagradu Kiklop za slikovnicu *Maša i gosti*. 2011. dobila je međunarodno priznanje White Ravens za knjigu *Hej, želim ti nešto ispričati!* Sanja Pilić odlikovana je Redom Danice hrvatske s likom Antuna Radića za osobite zasluge u prosvjeti i kulturi. Po knjigama *Sasvim sam popubertetio* i *Mrvice iz dnevnog boravka* napravljene su kazališne predstave u teatru Žar ptica u Zagrebu.

Djela: *Ah, ludnica!* (1985); *Tjeskoba šutnje* (1990); *O mamama sve najbolje* (1990); *Nemam vremena* (1994); *Mrvice iz dnevnog boravka* (1995); *E, baš mi nije žao* (1998); *Ženske pjesme* (2000); *Zafrkancije, zezancije, smijancije i ludancije* (2001); *Faktor uspjeha* (2002); *Sasvim sam popubertetio* (2002); *Različitosti, od vrijeđanja do umorstva – priča Leti, Marta, leti* (2003); *Znala sam da moram izabrati drugačiji život* (2003); *Hoću i ja* (2004); *Ljubavi različite, pjesme razne* (2005); *Jesam li se zaljubila* (2006); *Što mi se to događa?* (2007); *Zar baš moram u školu?* (2008); *Što cure govore? Što dečki govore?* (2008); *Fora je biti faca, zar ne?* (2009); *Mala torba, velika sloboda* (kiosk izdanje, 2010); *Hoću biti posebnaaaaa!* (2010); *Hej, želim ti nešto ispričati!* (2011); *Mala torba, velika sloboda* (2011); *Ideš mi na živce!* (2012); *Vidimo se na fejsu!* (2012); *Baš sam hepi!* (2013); *Sitnice* (2014).

Slikovnice: *Vidiš da se moram zabavljati* (1999); *Znatizeljna koka* (2000); *Zaljubljeni medo* (2000); *Jupi, došao je Sveti Nikola* (2003); *Princeza* (2004); *Djed Mraz darove nosi* (2005); *Stigao je brat* (2006); *Priča o vučiću Grgi* (2005); *Vuk Grga i njegova obitelj* (2009); *Maša i gosti* (2011); *Maša i nova učenica* (2012); *Maša i životinje* (2012); *Maša i Božić* (2013); *Maša i ljeto* (2013); *Maša i muzej* (2014); *Maša i klaun* (2014); *Kiki i ostali* (2014).

Biblioteka Online

knjiga 40

Sanja Pilić

AH, LUDNICA

© 2007 Sanja Pilić

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2007, 2015, 2016

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Aleksandra David

Urednici

Krešimir Pintarić

Dario Grgić

Fotografija

© Zoe / Fotolia.com

ISBN 978-953-6924-66-0 (HTML)

ISBN 978-953-7669-85-0 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-7669-86-7 (PDF)

ISBN 978-953-7669-87-4 (MOBI)

Prvo izdanje

Globus, Zagreb, 1986.

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu

Grada Zagreba i Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

